

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ศรินธร ไชยรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นสาระสำคัญของการศึกษาหลักสูตร

ปริญญาบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ECOTOURISM COMMUNITY IN THE NORTHERN OF THAILAND

SARINTORN CHAIYARAT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for the Degree of Doctor of Business Administration
College of Innovation Management
Rajarmangala University of Technology Rattanakosin
Academic 2017

Copyright of Rajarmangala University of Technology Rattanakosin

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ศรินธร ไชยรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นสาระสำคัญของการศึกษาหลักสูตร

ปริญญาบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ECOTOURISM COMMUNITY IN THE NORTHERN OF THAILAND

SARINTORN CHAIYARAT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for the Degree of Doctor of Business Administration
College of Innovation Management
Rajarmangala University of Technology Rattanakosin
Academic 2017

Copyright of Rajarmangala University of Technology Rattanakosin

ชื่อวิทยานิพนธ์	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย
ชื่อผู้วิจัย	นางศรินธร ไชยรัตน์
ชื่อปริญญา	บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.สร้อยบุพผา สาตร์มูล และผศ.ดร.เกรียงสิน ประสงค์สุกาญจน์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย และ (2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีกรอบแนวคิดของงานวิจัยประยุกต์จากทฤษฎีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และแบบจำลองผลักดันและจูงใจในการท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิจากนักท่องเที่ยวแบบชั้นภูมิ จำนวน 398 คน จาก 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านแม่กำปอง ชุมชนบ้านมากกลางหลวง ชุมชนบ้านปาง ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ชุมชนบ้านแม่ละนา และชุมชนบ้านจำโบ ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการเชิงเส้นตรง แบบจำลองสมการถดถอยปีวของ และแบบจำลองสมการถดถอยปีวของที่มีศูนย์จำนวนมาก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้นำชุมชนต้องบรรลุข้อตกลงกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชนในการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนให้มีความยั่งยืนโดยการบังคับใช้ข้อกำหนดที่ได้กำหนดไว้จะต้องกระทำอย่างเคร่งครัด และ 2) ปัจจัยตั้งที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดคือการเข้าถึงได้ง่าย สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยรองลงมา คือทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ผลการศึกษาได้พบอีกว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจพักค้างคืนในชุมชนคือการเข้าถึงกิจกรรมและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แรงจูงใจ แบบจำลองสมการเชิงเส้นตรง แบบจำลองสมการถดถอยปีวของ และแบบจำลองสมการถดถอยปีวของที่มีศูนย์จำนวนมาก

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาหลัก.....

Thesis Title	Ecotourism Community in the Northern of Thailand
Researcher	Mrs. Sarintorn Chaiyarat
Degree Sought	Doctor of Business Administration
Advisor	Soibuppha Sartmool, Ph.D. and Asst. Prof. Kriengsin Prasongsukam, Ph.D.
Academic Year	2017

Abstract

The purposes of this study were to study ecotourism community management in the Northern of Thailand; and to determine Factors influencing tourists' decision to visit ecotourism community in the Northern Thailand. The conceptual framework was based on ecotourism motivation theory and Push-Pull model.

Research methodologies consisted of in-depth interview and the survey technique using stratified random sampling to select 398 tourists in six ecotourism communities including Baan Mae Kompong, Baan Mae Krang Luang, Baan Pong, Baan Pameang, Baan Mae Lana, and Baan Jabo, to answer self-reported questionnaire. Data were analyzed by linear regression model, poisson regression model, and zero inflated poisson regression model.

The results revealed that community leader must settle agreement with ecotourism business operators in the community to follow and implement the community ecotourism regulations in order to have sustainable ecotourism in the community; and major pull Factors affecting decision to visit the community consisted of accessibility, amenities, and activities while beautiful nature and culture were the two minor affecting Factors. The findings also indicated that accessibility, activities, and cultural were attracted Factors determining tourist's decision to overnight-stayed in the ecotourism communities.

Keywords: Ecotourism, Motivation, Linear Regression Model, Poisson Regression Model, and Zero Inflated Poisson Regression Model.

Advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.สร้อยบุปผา สาตร์มูล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงสิน ประสงค์สุกาญจน์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา และชี้แนะเป็นอย่างดี ท่านผู้อำนวยการหลักสูตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กอบกุล จันทร์โคติกา ที่ได้อำนวยความสะดวกสนับสนุนด้านวิชาการและสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดการศึกษาในหลักสูตร ท่านประธานการสอบป้องกันดุษฎีนิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี จันทร์โคติกา ที่ได้กรุณาชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ตลอดจนการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ท่านคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.ภูมิพร ธรรมสถิตเดช และดร.ธงชัย ศรีวรรณนะ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปรับแก้วิทยานิพนธ์สำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ ดร.จุฑามาศ วงศ์กันทรารกร ที่ได้อนุเคราะห์ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดมา

สุดท้าย ขอขอบพระคุณ บุพการี ครอบครัว ครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวนามในที่นี้ได้ให้กำลังใจตลอดระยะเวลาการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ศรินธร ไชยรัตน์

พฤษภาคม 2560

สารบัญ

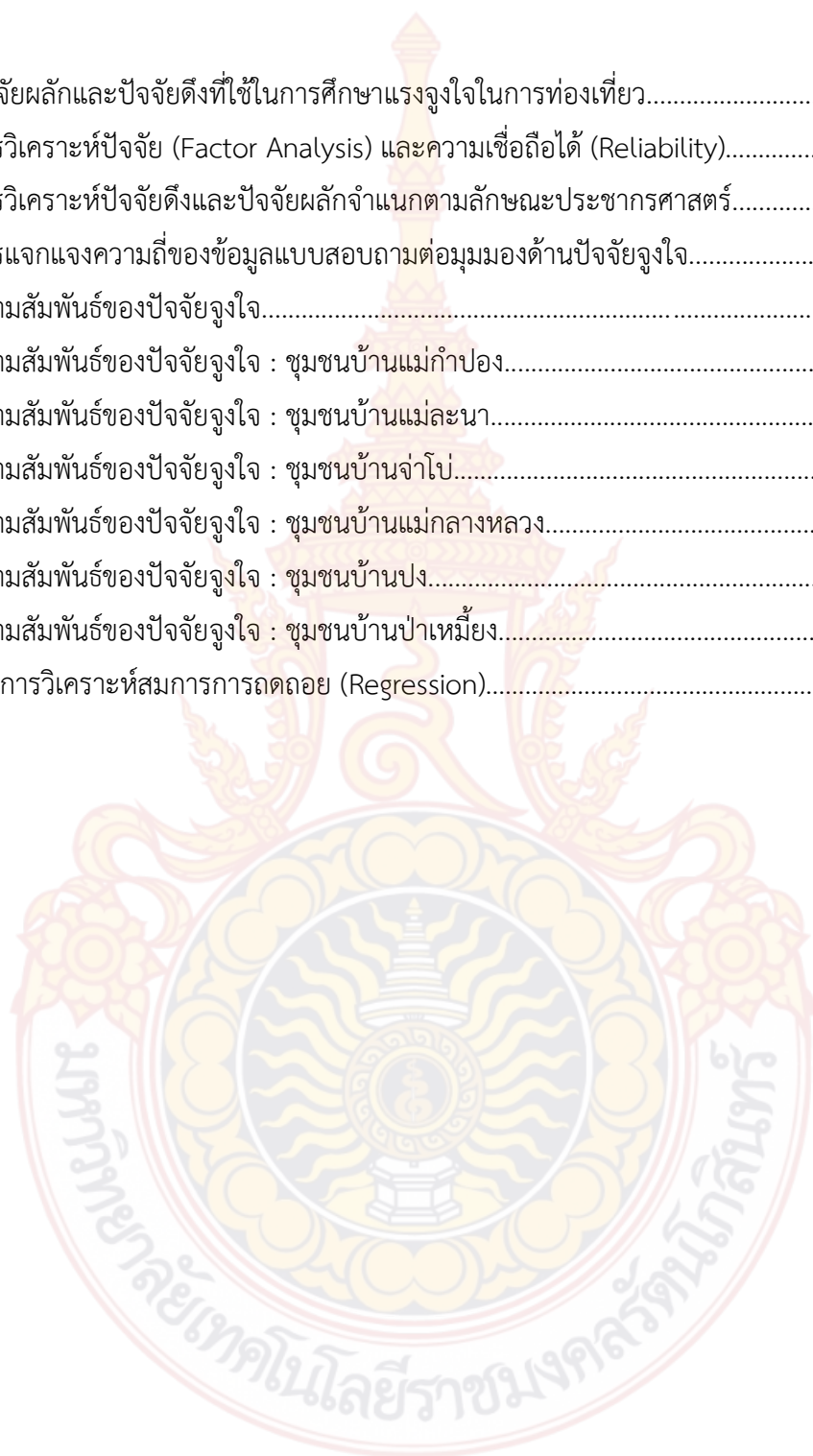
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(2)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)
สารบัญ.....	(4)
สารบัญตาราง.....	(6)
สารบัญภาพ.....	(7)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.5 สมมติฐานการวิจัย.....	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	9
2.3 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับการพัฒนา.....	11
2.4 ผลกระทบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	13
2.5 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	14
2.6 แนวคิดพื้นฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	18
2.7 แนวคิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยว.....	28
2.8 แนวคิดการท่องเที่ยวบนฐานชุมชน.....	31
2.9 แนวคิดจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว.....	33
2.10 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน.....	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.11 แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรร่วม.....	45
2.12 กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย.....	49
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	51
3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ.....	53
3.3 แบบจำลองในการศึกษา.....	57
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประชากรตัวอย่าง.....	59
4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic).....	78
4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics).....	94
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	99
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	105
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	117
บรรณานุกรม.....	119
ภาคผนวก.....	129
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม.....	130
ประวัติผู้วิจัย.....	139

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ปัจจัยหลักและปัจจัยดิ่งที่ใช้ในการศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยว.....	30
3.1 การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) และความเชื่อถือได้ (Reliability).....	54
4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยดิ่งและปัจจัยหลักจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์.....	78
4.2 การแจกแจงความถี่ของข้อมูลแบบสอบถามต่อมุมมองด้านปัจจัยจูงใจ.....	81
4.3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ.....	84
4.4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ : ชุมชนบ้านแม่กำปอง.....	86
4.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ : ชุมชนบ้านแม่ละนา.....	87
4.6 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ : ชุมชนบ้านจำโป้.....	88
4.7 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ : ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง.....	90
4.8 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ : ชุมชนบ้านปาง.....	91
4.9 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ : ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง.....	92
4.10 ผลการวิเคราะห์สมการการถดถอย (Regression).....	95

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 องค์ประกอบการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.....	10
2.2 ลำดับความต้องการของมนุษย์.....	28
2.3 บทบาทของปัจจัยทุน 4 ประเภท ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ.....	48
2.4 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย.....	49
4.1 ฮีโร่โปรแกรมแสดงการพักค้างคืนในชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	94
5.1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย.....	105

บทที่ 1

บทนำ

งานวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย นั้นได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจต่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนนั้นเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกรูปแบบใหม่ที่สร้างความสมดุลในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่มีจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism - CBT) สามารถพัฒนาและเติบโตคู่ขนานไปกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างลงตัว และเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชน รัฐบาล และนักวิชาการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี บทความวิชาการ และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อทำให้เห็นลำดับในการศึกษาวิจัยดังนี้

- 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- 1.2 คำถามการวิจัย
- 1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย
- 1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย
- 1.5 สมมติฐานการวิจัย
- 1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ
- 1.7 ประโยชน์ที่จะได้รับ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการคาดการณ์ท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: UNWTO, 2018) ได้คาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2030 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศจำนวนถึง 1,800 ล้านคน และภูมิภาคที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมคือภูมิภาคเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก โดยมีกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีผู้นิยมเดินทางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักท่องเที่ยว 1 ใน 3 เป็นนักท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ประเทศไทยการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นอุตสาหกรรมที่สามารถทำรายได้ให้กับประเทศ ในปี 2559 มีรายได้จากการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 2.51 ล้านล้านบาทสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2.4 ล้านล้านบาท และแนวโน้มการท่องเที่ยวของไทยในปี พ.ศ. 2560 คาดว่า จะยังคงเติบโตต่อเนื่องตามแนวโน้มการท่องเที่ยวโลกกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา (<https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/group2.php>, 1 มิถุนายน 2559) สร้างโอกาสและเกิดการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจในภาพรวมและท้องถิ่น (สุรเชษฐ์ เชษฐมาส, 2546, หน้า 15)

แนวความคิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ภายใต้แนวความคิดพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลกซึ่งได้เสนอครั้งแรกในการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก (Earth Summit) ในปี พ.ศ. 2535 ที่เมือง ริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล และการลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งเป็นแผนแม่บทโลกสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน United Nations Division for Sustainable Development (<http://www.tistr.or.th/tistr2006/indexn.php?pages=home>, 9 กุมภาพันธ์ 2560) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นแผนแม่บทโลกสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ห้องปฏิบัติการการประเมินวัฏจักรชีวิต ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (<https://www.mtec.or.th/environment-research-unit/life-cycle/>, 9 กุมภาพันธ์ 2560) ส่งผลต่อการปรับตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป (The National Statistical Office (NSO) and the Tourism Authority of Thailand (TAT), 2011) แนวคิดที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวเป็นคำที่ใช้เรียกการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติเป็นหลัก (Fennell, 1999, p. 1)

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนปรากฏชัดในปี พ.ศ. 2536 โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนดให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นนโยบาย จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการป้องกันแก้ไขผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นศูนย์กลาง ในการพัฒนาการท่องเที่ยว การสร้างรายได้และและ ความรับผิดชอบต่อ ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันกระแสท้องถิ่นนิยมที่มุ่งให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ไพฑูรย์ พงศบุตร (2542, หน้า 3) การให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 46 และมาตรา 56 ที่บัญญัติให้สิทธิชุมชนมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่น ตามมาตรา 78 รวมทั้ง พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553, หน้า 5) ได้แสดงให้เห็นถึงการเรียกร้องของชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางแนวความคิดพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้การท่องเที่ยวของไทยปรับทิศทางไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้นเป็นลำดับ เช่น จากการศึกษาของ

นวนลดา สงวนวงศ์ทอง (2551, หน้า 78) ประเมินสิ่งแวดล้อมในประเทศกำลังพัฒนา หรือมีการพัฒนา น้อย พบว่าปัญหาการดำเนินการด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในประเทศกำลังพัฒนามีความคล้ายคลึง กันแต่การจัดการอาทิ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ งบประมาณ ระบบ และ กลไก การบริหารงาน ความร่วมมือ และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ความพร้อมขององค์กรและ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ยังมีจำกัด ซึ่งต้องการการสนับสนุนในภาพรวมเกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือและ การสร้างจิตสำนึก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟู และกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการป้องกัน แก้ไขผลกระทบด้าน การท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และน้อมนำแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวมที่สร้าง รายได้และกระจายความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งส่งผลให้เกิดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่มีความ รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น การพัฒนาชุมชนนิเวศ 25 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นเมือง น่าอยู่ (Eco Village) ควบคู่ไปกับการพัฒนาของจังหวัดด้านอื่นโดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูล และการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการบริหารเชิงป้องกัน การปรับเปลี่ยนแผนการผลิตและการบริโภคให้เกิด ความยั่งยืน รื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการฐานทรัพยากรของตนเอง และสร้างทางเลือกของการ พัฒนาบนความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเข้มแข็ง และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น

ทั้งนี้องค์ประกอบด้านพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการจัดท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว ในธรรมชาติ วัฒนธรรมในท้องถิ่น คือทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการ และการ ให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนได้ เช่น กิจกรรมเดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติในชุมชน กิจกรรมชมทัศนียภาพในแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตอาชีพในชุมชน กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ที่แตกต่าง โดยมีการให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสมในบริบทของชุมชน เช่น การให้บริการที่พักค้างแรม ร้านค้าชุมชน ร้านอาหาร การบริการข่าวสารท่องเที่ยว บริการการเดินทางและการขนส่ง การผลิตสินค้าจากวัตถุดิบและวัสดุที่มีอยู่ใน ชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้า ของฝาก และของที่ระลึก ให้กับนักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือน เป็นการสร้าง รายได้และอาชีพ ดังนั้นชุมชนจึงมีปัจจัยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อศึกษา เรียนรู้ เยี่ยมชม และมีประสบการณ์ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เนื่องจากได้สัมผัสใกล้ชิด กับธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน หรือ มีประสบการณ์พักค้างแรมในชุมชนที่ได้จัดไว้สำหรับ อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในหลายรูปแบบ เช่น ลานกางเต็นท์ บ้านพักนักท่องเที่ยว โฮมสเตย์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างใกล้ชิด

แต่จากการศึกษาในอดีตของ Hvenegaard and Dearden (1998, p. 715) พบว่าการท่องเที่ยวในประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ประสบความสำเร็จนั้นอาจต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อการสร้างตราสินค้า และการเพิ่มการรับรู้ในระดับโลก การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Laverack and Thangphet (2009, p. 172) เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล จากการศึกษาขีดความสามารถของชุมชน ในภาคเหนือของประเทศไทย สองชุมชน คือ ชุมชนบ้านแม่กำปอง และชุมชนบ้าน บ้านถ้ำหนองเปี้ย เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น พบว่าการวางแผนกลยุทธ์นั้นจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในท้องถิ่น การเพิ่มทักษะความรู้ และความสามารถของชุมชนนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Laverack and Thangphet, 2009, p. 183)

ดังนั้น เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรของชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

คำถามการวิจัย

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีการจัดการอย่างไร
2. แรงจูงใจอะไรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการเลือกท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่
งานวิจัยนี้ทำการศึกษาในขอบเขตภายใต้พื้นที่ ภาคเหนือตอนบน 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน โดยได้พิจารณา 6 ชุมชน ที่ต้นแบบภายใต้โครงการเที่ยวหลากหลายสไตล์

ภาคเหนือ (Miracle Lanna) และชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นชุมชนต้นแบบเชิงนิเวศ ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ตอนบน จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง ต.ห้วยแก้ว อ.แม่่ออน จ.เชียงใหม่ 2. ชุมชน บ้านแม่กลางหลวง จ.เชียงใหม่ 3. ชุมชนตำบลหางดง ต.บ้านปาง อ.หางดง จ.เชียงใหม่ 4. ชุมชนบ้านแม่ ละนา ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน 5. ชุมชนบ้านจำโบ ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน และ 6. บ้านป่าเมี่ยง ต.แจ้ซ้อน จ.ลำปาง

2. ขอบเขตประชากร

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตามองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อหา แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ทำการศึกษา ผู้นำ ชุมชน คนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ มัคคุเทศก์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน และ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในช่วงเวลาเดียวกัน

3. ขอบเขตเนื้อหา

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาในขอบเขตเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือ ตอนบนของประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

- H₁ : ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₂ : ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₃ : ปัจจัยด้านความสามารถเข้าถึงมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₄ : ปัจจัยด้านกิจกรรมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₅ : ปัจจัยด้านกายภาพมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₆ : ปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₇ : ปัจจัยด้านอารมณ์ความรู้สึกมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₈ : ปัจจัยด้านสถานภาพมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₉ : ปัจจัยด้านการพัฒนาตนเองมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- H₁₀ : ปัจจัยด้านส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติ ไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่มีใช้การประกอบอาชีพหรือหารายได้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติเป็นหลัก

การท่องเที่ยวชุมชน (Community Base Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ทางด้านวิชาการ (Academic Contribution)

1. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาที่ได้บูรณาการองค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการ (Management), การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism), ชุมชน (Community) และเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในบริบทของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน (Ecotourism Management By Community-Based)

2. งานวิจัยนี้สามารถขยายบริบทองค์ความรู้ที่สามารถสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ก่อให้เกิดความสมดุลของกระแสการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวควบคู่กันไป

3. งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้สนับสนุนงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน การให้บริการ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนเกิดความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์ ไปพร้อมกัน

4. นักวิชาการในศาสตร์ต่าง ๆ สามารถนำผลการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในศาสตร์ของแต่ละแขนง และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในอนาคต

5. หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามบริบทของชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อรองรับนโยบายการท่องเที่ยวชุมชน การกระจายรายได้เกิดการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาถึงแรงจูงใจและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน : กรณีศึกษาภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยทบทวน แนวคิด ทฤษฎี จากวารสาร หนังสือ บทความ เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปปัจจัยที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้เรียบเรียงหัวข้อในการทบทวนวรรณกรรมได้ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
- 2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 2.5 แนวคิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยว
- 2.6 แนวคิดการท่องเที่ยวบนฐานชุมชน
- 2.7 แนวคิดจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ในปี ค.ศ. 1963 องค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยวไว้ว่า “เป็นการเดินทางเพื่อความบันเทิง รื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือไปร่วมประชุมแต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไม่เป็นการพำนักอยู่เป็นการถาวร”

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า “เป็นการเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (www.tourism.go.th, 9 กุมภาพันธ์ 2560) ได้ให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยวไว้ว่า “เป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์ใหม่โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง

ไพฑูรย์ พงศบุตร (2542, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า “เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ต่างถิ่นซึ่งไม่ใช่ที่พำนักอาศัยประจำของบุคคลนั้น และเป็นการไปเยือนชั่วคราวโดยไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหารายได้

นิตา ชัชกุล (2550, หน้า 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับได้ตั้งแต่ จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางจะต้องประกอบด้วย ปัจจัยอย่างน้อยสามประการ คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

จึงอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยว เป็นการเดินทางจากจุดเริ่มต้นไปยังจุดหมายปลายทางที่ต่างจากถิ่นที่พำนักอาศัยของบุคคลนั้นเป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิง รื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ พักผ่อนหย่อนใจ ผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์ใหม่หรือไปร่วมประชุมแต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และข้อเขียนของนักวิชาการทำให้เราทราบว่ามนุษย์นั้นเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวตั้งแต่ยุคก่อนคริสตกาล เริ่มจากยุคโรมันที่บุคคลชั้นสูงเดินทางท่องเที่ยว และสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในยุคนี้คือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรม หรือสถาปัตยกรรมมากกว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสถานที่ที่มักเดินทางไปเยี่ยมชม คือสิ่งมหัศจรรย์ทั้ง 7 สิ่ง ในยุคนั้น เนื่องจากเป็นสถานที่มีความสวยงามน่าสนใจ เป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงนอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาสุขภาพ เช่น การเดินทางเพื่อเข้ารับการรักษาด้วยน้ำแร่ซึ่งมีอยู่หลายแห่ง และการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมหรือเข้าร่วมแข่งขันกีฬา เช่น กีฬาโอลิมปิกเพื่อเฉลิมฉลองเทพเจ้าซุส เป็นต้น Lomine (2005, p. 74) ในยุคกลางสามารถแบ่งนักเดินทางออกเป็น 3 ประเภท คือ พ่อค้า นักผจญภัย และนักแสวงบุญ การเดินทางเพื่อการค้าในยุคนั้นเป็นที่รู้จักกันดีคือ เส้นทางสายไหม Goeldner et al., (2006, p. 7) ซึ่งเป็นเส้นทางที่ลำเลียงสินค้าเดินทางเพื่อค้าขายดินแดนระหว่างดินแดนตะวันออกและตะวันตก เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 17 เริ่มมีการพัฒนาการคมนาคม โดยพัฒนานารถม้า 4 ล้อที่มีระบบกันสะเทือนด้วยสปริงซึ่งเป็นความก้าวหน้าครั้งใหญ่สำหรับคนที่จำเป็นในการเดินทางโดยมีรถม้าตู้ที่บชนิด 4 ล้อ วิ่งให้บริการในประเทศอังกฤษ ซึ่งในยุคนี้เป็นยุคทองของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ครอบคลุมชนชั้นสูงในประเทศอังกฤษนิยมที่จะส่งลูกชายไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ การเดินทางไปศึกษาต่อยังต่างประเทศนี้เรียกว่า “แกรนด์ทัวร์” จึงนับได้ว่าเป็นยุคเริ่มต้นของการเดินทางเพื่อท่องเที่ยว

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 นั้นมีความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างและการให้บริการของการรถไฟในประเทศอังกฤษ ก่อให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยวขึ้นเป็นครั้งแรกโดย Sir Rowland Hill ซึ่งเป็นประธานบริษัทรถไฟเมืองโบรตัน และผู้ประกอบการคนสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่าง Thomas Cook ก็ได้เริ่มดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าวเช่นกัน จนกระทั่งในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ชนชั้นสูงของประเทศอังกฤษนิยมเดินทางท่องเที่ยวไปยังทวีปยุโรป โดยใช้รถไฟในการเดินทางและยังใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางเพิ่มขึ้น ทั้งนี้การเดินทางด้วยเครื่องบินในช่วงเวลา

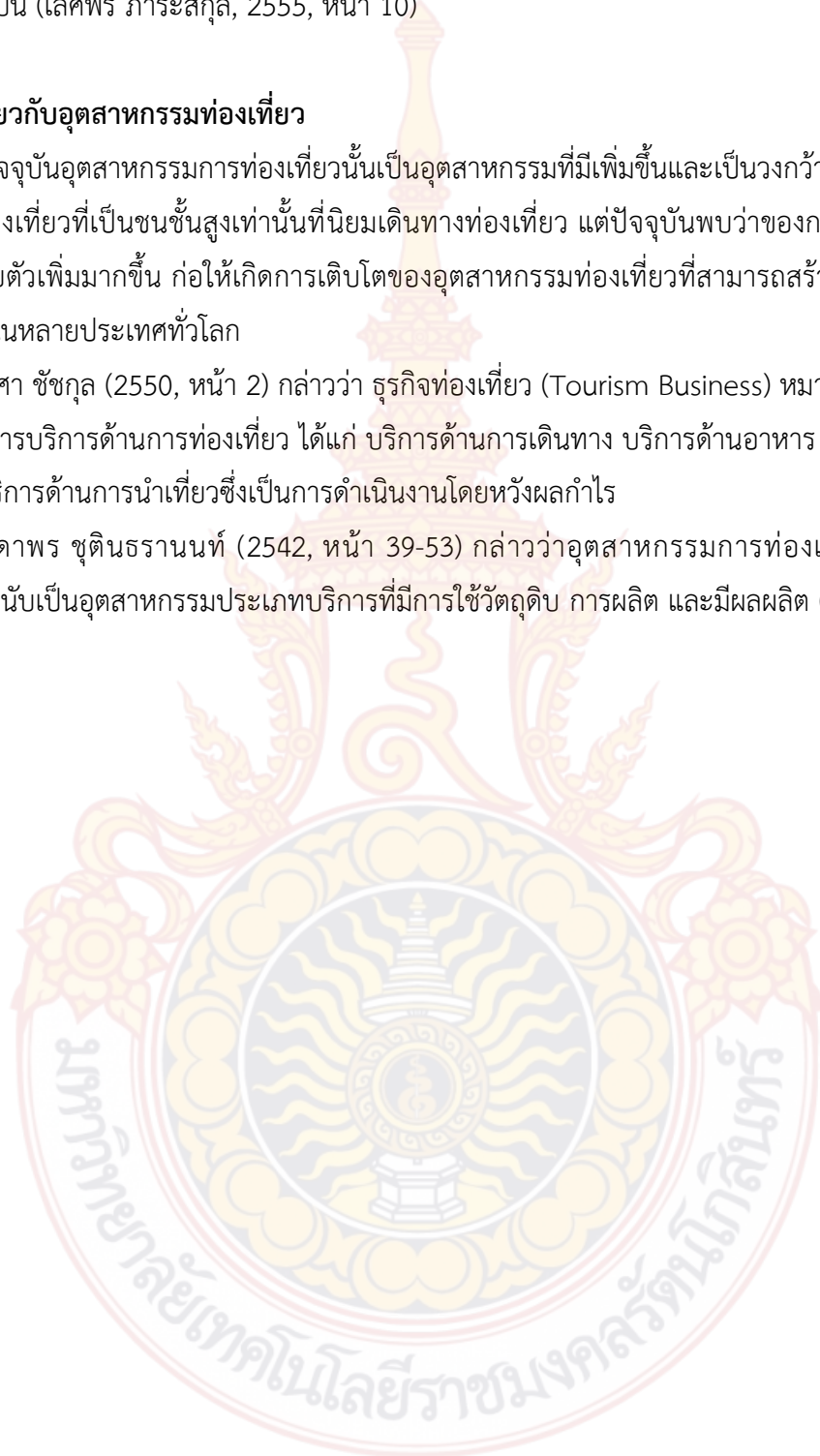
นั้นเพิ่งเริ่มมีให้ใช้บริการ แต่ยังคงมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากจึงไม่เป็นที่นิยม และในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความนิยมในการใช้เครื่องบินโดยสารในการเดินทางได้รับความนิยมมากขึ้น จนถึงปัจจุบัน (เลิศพร ภาวะสกุล, 2555, หน้า 10)

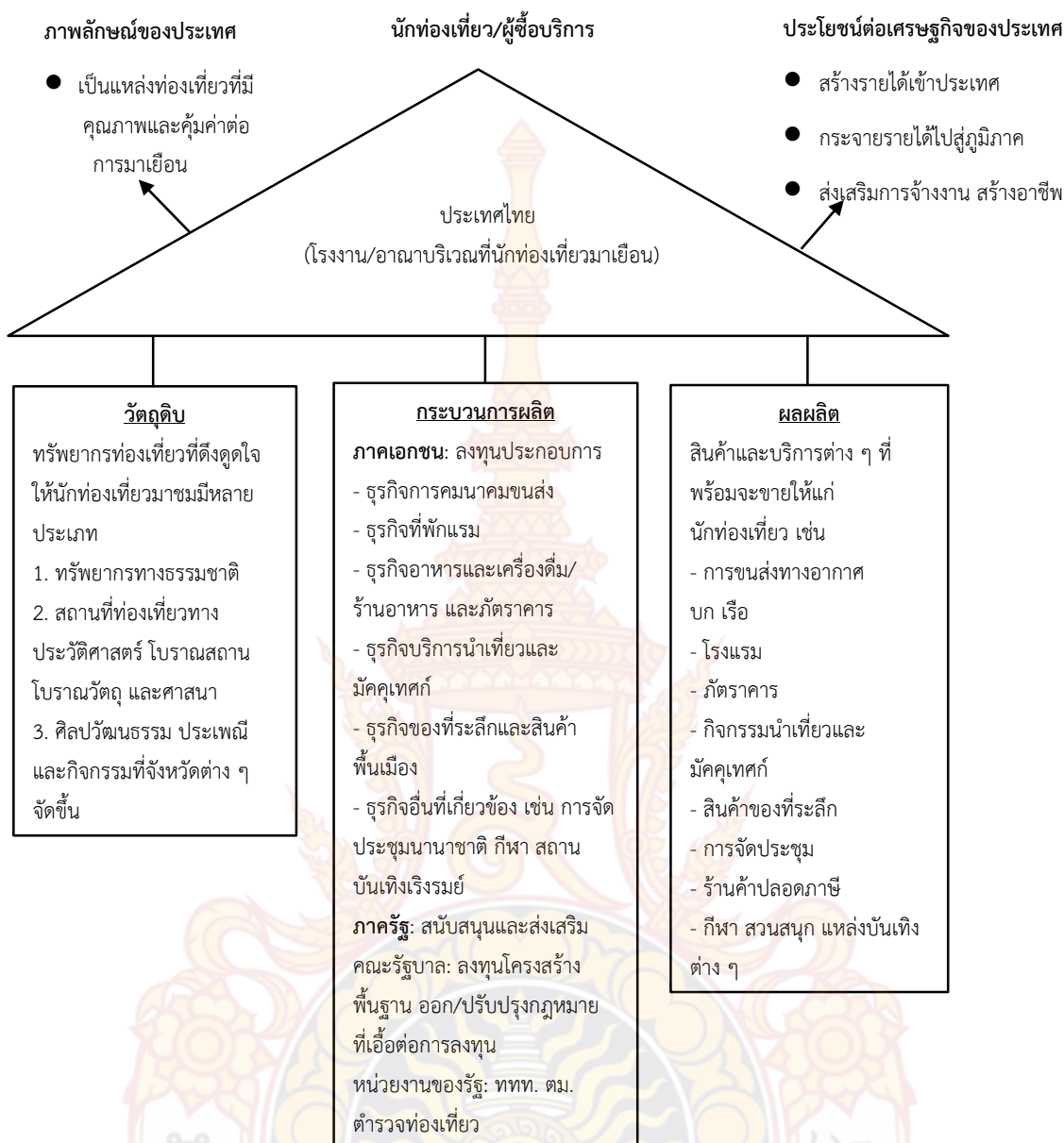
แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นเป็นอุตสาหกรรมที่มีเพิ่มขึ้นและเป็นวงกว้าง ในอดีตมีเพียงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นชนชั้นสูงเท่านั้นที่นิยมเดินทางท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันพบว่าของกลุ่มนักท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้จำนวนมากให้กับในหลายประเทศทั่วโลก

นิศา ชัชกุล (2550, หน้า 2) กล่าวว่า ธุรกิจท่องเที่ยว (Tourism Business) หมายถึง การดำเนินกิจกรรม การบริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ บริการด้านการเดินทาง บริการด้านอาหาร และการพักผ่อน และการบริการด้านการนำเที่ยวซึ่งเป็นการดำเนินงานโดยหวังผลกำไร

สุตาพร ชูตินธรานนท์ (2542, หน้า 39-53) กล่าวว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) นับเป็นอุตสาหกรรมประเภทบริการที่มีการใช้วัตถุดิบ การผลิต และมีผลผลิต (ภาพที่ 2.1)

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
ที่มา: สุดาพร ชุตินธรานนท์. (2542). หน้า 39-53

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในหลายด้าน Chin et al. (2014, p. 35-44) เนื่องจากมีการดำเนินกิจกรรม การบริการด้านการท่องเที่ยว บริการด้านการ ได้แก่ บริการด้านการเดินทาง บริการด้านอาหาร และบริการที่พักโรงแรม และการบริการด้านการนำเที่ยวซึ่งมีการนำวัตถุดิบรูปแบบต่าง ๆ มาเป็นองค์ประกอบสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยว การให้บริการ และการผลิตสินค้า โดยนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ดังนั้นบทบาทและความสำคัญ

ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงอาจสรุปในภาพรวมกว้าง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉันทิช วรรณถนอม (2552, หน้า 1) ทั้งนี้จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ดังนี้

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับการพัฒนา

1. ด้านเศรษฐกิจ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้ และมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในหลายประเทศ ซึ่ง Che (2006, p. 212-226); Garcia-Frapolli (2007, p. 137-153) และ Stronza (2008, p. 263-279) มองอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เป็นเสมือนเครื่องมือในการกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน การจ้างงานในท้องถิ่น และประเทศในภาพรวม สุรเชษฐ์ เศรษฐมาศ (2546, หน้า 5) ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

บทบาทที่เด่นชัดในช่วงหลายปีที่ผ่านมาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวคือ บทบาทด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่หารายได้ให้ประเทศเป็นลำดับต้น ๆ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาเพื่อเข้ามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญต่อการกระตุ้นและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาของ ชรินทร์พรพรณ อະສິຕິรัตน (2553, หน้า 170) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับธุรกิจการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เกิดการขยายตัวของธุรกิจชุมชน จริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล (2553, หน้า 17) กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้งนั้น เป็นการแก้ปัญหาให้กับชุมชนด้านการจำหน่ายผลผลิตเกษตร ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และจากการศึกษาของ Rowat (2007, p. 109 – 113) แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์ จากฉลามวาฬในฐานะที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ทำรายได้สูงถึง 4.99 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาในสัปดาห์ที่ 14 ของฤดูการ และสอดคล้องกับ Asafu-Adjaya (2008, p. 1122) แนวประการังเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทางทะเล ที่สร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจในหมู่เกาะสิมิลันของประเทศไทย

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

เนื่องจากรูปแบบวิถีชีวิตของคนในทุกสังคมมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายนอกและปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาไปในทางใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งสองนั้น ตลอดจนสภาพของสังคม ซึ่งได้รับผลจากการท่องเที่ยวอาจทำให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นอาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ดังนั้นธุรกิจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ในภาคต่าง ๆ มีความล่อแหลมต่อความรับผิดชอบในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การมีความตระหนักให้มากในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น และวัฒนธรรมภายนอก ที่แตกต่างกัน ควรนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ไม่ควรมองข้ามคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี ดั้งเดิมของตนเอง

จึงอาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนในการพัฒนาด้านสังคม เนื่องจากการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อแสวงหาความสุข ทำให้เกิดความเพลิดเพลินเมื่อไปเยือนในสถานที่ท่องเที่ยว เป็นการสร้างความผ่อนคลายจากความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและความเครียด สอดคล้องกับ Hvenegaard (1998, p. 715-716) ได้กล่าวถึงกิจกรรมท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์นั้น เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนการอนุรักษ์ และการพักผ่อนหย่อนใจ การได้รับประสบการณ์และความแปลกใหม่ การเดินทางเพื่อศึกษาเรียนรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปเยือน เป็นกลไกที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและองค์กรของชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสในการเรียนรู้ ด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณี นำไปสู่การอนุรักษ์ การรักษาไว้ให้คงอยู่ สร้างความเข้าใจในความแตกต่าง และความสัมพันธ์ ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างเดินทางท่องเที่ยวเป็นการสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกันให้เกิดขึ้นในสังคม

3. ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีความจำเป็นที่จะต้อง จัดกิจกรรมท่องเที่ยว การให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ย่อมทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ๆ ได้มองเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ และช่วยกันพยายามที่จะรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้คงอยู่เพื่อที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เลือกเป็นจุดหมายปลายทางและน่ายินดีจากการท่องเที่ยวมาสนับสนุน และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ฉันทซ์ วรรณถนอม (2552, หน้า 1) เนื่องจากสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรม และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว Gulinck (2001, p. 173); Che (2006, p. 212); Zhang (2011, p. 3) นั้นได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถแก้ปัญหาและสามารถบรรเทาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นการช่วยปกป้องระบบนิเวศให้มีความสมดุล รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และบรรเทาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมเชิงลบของการพัฒนาแบบใหม่

ดังนั้นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีระบบที่ดีจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมประเพณี ในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบ ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน การจ้างงานในท้องถิ่น และมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม

ผลกระทบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

แม้ในหลายประเทศทั่วโลกมีมุมมองเกี่ยวกับความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ต่อภาพรวมด้านเศรษฐกิจแต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การท่องเที่ยวมวลรวม (Mass Tourism) ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวโดยขาดความระมัดระวัง จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาปัญหาที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แม้จะก่อให้เกิดผลดีในแง่ของเศรษฐกิจในภาพรวมแต่หากมองถึงระยะยาวแล้ว หากทรัพยากรท่องเที่ยว ถูกใช้ไปอย่างขาดความระมัดระวังอาจทำให้เป็นปัญหาในวงกว้างที่สามารถส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่น ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เมื่อทรัพยากรท่องเที่ยวถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองและขาดความระมัดระวังจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมลง ซึ่งเห็นได้จากปัญหาเกี่ยวกับมลพิษจากอากาศพิษ น้ำเสีย การจราจรแออัด ราคินเวศถูกทำลาย ปัญหาขยะ ซึ่งส่งผลเสียโดยรวมต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบด้านลบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจนั้นเกิดจากกระแสเงินตรา ที่หลั่งไหลเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การยกระดับสาธารณูปโภคพื้นฐาน เพื่อสามารถรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อค่าครองชีพ ราคาที่ดิน ราคาบ้าน ราคาอาหาร และราคาสินค้าและบริการอื่น ๆ นั้นเพิ่มสูงขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวแต่อย่างไรก็ตาม นักวิจัยส่วนใหญ่พบว่าชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยวมีความเห็นว่า การท่องเที่ยวที่นั่นได้ให้ประโยชน์มากกว่าต้นทุนค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น (Weaver and Lowton, 2001, p. 439-443)

2. ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มักเกิดขึ้นภายหลังที่มีการจัดการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาการจราจรที่มีความคับคั่ง Prentice (1993, p. 3) ปัญหายาเสพติด การพนัน การค้าประเวณี ขอทาน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน การประกอบอาชีพของชุมชน ทำให้ความเป็นเอกลักษณ์และความเฉพาะตัวของชุมชนนั้นได้สูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นจะนำประเพณีและวัฒนธรรมของตนมาและผสมผสานกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น Liu and Var (1986, p. 212) ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมักถูกกลืนโดยวัฒนธรรมจากต่างถิ่นที่พัฒนามากกว่า Weaver and Lowton (2001, p. 453-456) รวมไปถึงปัญหาที่ผู้ประกอบการท้องถิ่นนั้นได้สร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เช่น การปรับเปลี่ยนเวลาการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สั้น กระชับ ทำให้มีรูปแบบที่แตกต่างจากประเพณีและ

วัฒนธรรมดั้งเดิมท้องถิ่น Kim et al. (2003, p. 538-539) ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมอันเนื่องจากการเข้าไปสู่การทำงานในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ จึงกลายเป็นแรงกดดันทางสังคมที่มีต่อชุมชนท่องเที่ยวและชุมชนใกล้เคียง เนื่องจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน การประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งหากชาวบ้านในชุมชนจะมีความเข้าใจถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมนั้น มีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากสามารถลดแรงต้านของชุมชนต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนคือผู้ให้บริการท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนั้น ทักษะคติของเขาจะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว (Deery et al., 2012, p. 72)

3. ผลกระทบด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนนั้นรับรู้ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งด้านบวกและลบ Kim et al. (2003, p. 527) เช่น ในบางกลุ่มนั้นเชื่อว่าการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการลงทุนเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน การปรับปรุงภูมิทัศน์ของเมืองให้สะอาดและเป็นระเบียบให้เพิ่มมากขึ้น Perder et al. (1987, p. 586-599) อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การขนส่ง และการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวนั้นก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศโดยเฉพาะในเมือง Kim et al. (2003, p. 528-529) การเสื่อมสลายของทรัพยากรพื้นฐาน พื้นดิน และแหล่งน้ำ เนื่องจากขาดการควบคุมการเติบโตของระบบเมือง โครงสร้างพื้นฐานที่มีจำนวนมากขึ้น เช่น การสร้างถนน สนามบิน การวางท่อระบายน้ำ ท่าเรือ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุของการทำลายสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามธรรมชาติของชุมชนอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาด้านการจัดการสิ่งปฏิกูล สาธารณะสุข เป็นต้นเหตุของการเจ็บป่วย และโรคระบาด โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีเทคโนโลยีที่ล้าหลัง (Adereck, 1995, p. 77-81)

ดังนั้นการสร้างควมยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างองค์ความรู้ ข้อมูล และทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน และ Kim et al. (2003, p. 537-539) ได้เสนอแนะว่าในระยะยาวนั้นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวควรมีการวางแผนควบคุมผลกระทบด้านลบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันจึงมีแนวคิดในการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ภายใต้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก เสนอครั้งแรกในการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก หรือ Earth Summit ในปี พ.ศ. 2535 ที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล จากการประชุมครั้งนั้นจึงได้มีการรับรองแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) อันเป็นแผนแม่บทโลกสำหรับการดำเนินการพัฒนาอย่างยั่งยืน United Nations Division for

Sustainable Development (<http://www.un.org/esa/sustdev/agenda21.htm>, 9 กุมภาพันธ์ 2560) เกิดการตระหนักถึงพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

แผนแม่บทโลก หรือ Agenda 21 เป็นกรอบการจัดการ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการพัฒนาท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยภาพรวม ปรับแนวทางการจัดการเข้ากับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปจากสังคมบริโภคนิยมเข้าสู่สังคมคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ดังนั้นขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดสู่ความยั่งยืน (All Tourism Should be Sustainable Tourism) (Dowling, 1995, p. 35) โดยคำนึงถึงหลัก 4 ประการ คือ

1. การดำเนินกิจการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถรองรับของธรรมชาติชุมชนชนบทชนนิยม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมท่องเที่ยว
2. การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชนบทชนนิยมวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (เอกลักษณ์และอัตลักษณ์)
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานจัดการร่วมกันเพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ชนบทชนนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว
4. การประสานความต้องการกำหนดแผนงาน ทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

แนวคิดต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) เป็นต้นมานั้นเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายนำเงินตราต่างประเทศโดยสร้างงาน สร้างอาชีพให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าและเติบโตอย่างรวดเร็ว นับจากปี พ.ศ. 2525 เรื่อยมาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีความเจริญทางเศรษฐกิจขึ้นเป็นลำดับ สร้างรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับหนึ่งมากกว่าสินค้าส่งออก ทั้งสินค้าสิ่งทอ สินค้าเกษตรกรรม แต่เนื่องจากยังคงพบเห็นปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดสู่ความยั่งยืนการดำเนินกิจการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถรองรับของธรรมชาติชุมชน เกี่ยวกับชนบทชนนิยม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชนบทชนนิยม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (เอกลักษณ์และอัตลักษณ์) ชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานจัดการร่วมกันเพื่อลด

ผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน การประสานความต้องการกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจ การดำรงอยู่ของสังคม เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 6) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่าหมายถึงการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมที่น้อยที่สุดอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดยาวนานที่สุด

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือ หลักการจัดการเพื่อให้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนอย่างสม่ำเสมอ แม้จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาไว้อย่างมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิมไม่เสื่อมคลาย เป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอก็ตาม ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องไม่เกิดขึ้น หรือหากมีต้องมีผลกระทบน้อยที่สุด จึงสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้ยาวนานที่สุด

หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ ต้องมีการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรอย่างดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ระยะเวลายาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้เสีย การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีจุดเน้นที่สำคัญคือ (อุษาวดี พูลพิพัฒน์, 2545, หน้า 38-48)

1. การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) ทั้งในส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเน้นการทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่เกินความจำเป็นและการลดของเสีย (Reducing Over-Consumption and Waste) จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ (Maintaining Diversity) สังคม และวัฒนธรรม จะช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมในท้องถิ่น (Supporting Local Economic) โดยคำนึงถึงราคาและพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) ในด้านการจัดการผลตอบแทนของประชาชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการการท่องเที่ยว

7. การประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Consulting Stakeholders and the Public) เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหา

8. เป็นการฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุก ๆ ระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. ข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) อีกทั้งเป็นการช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

10. การวิจัยและติดตามผล (Undertaking Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ดังนั้นการแนวทางการแสวงหาทางเลือกใหม่เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่เป็นทางออกสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เพื่อลดปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก (Mass Tourism) การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวกระแสหลักคือ การท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น Ecotourism, Bio Tourism, Sustainable Tourism, Conservation Tourism, Green Tourism, และ Responsible Tourism และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือการการท่องเที่ยวทางเลือกรูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งเน้นการชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติเป็นหลัก Fennell (1999, อ้างถึงใน ประมินทร์ อริเดช, 2549, หน้า 16) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) นั้นเป็นการท่องเที่ยวกระแสใหม่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย เนื่องจากได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนับเป็นทางเลือกในการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสมดุล ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism - CBT) ได้เริ่มก่อตัวขึ้น และเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับพื้นที่ ภายใต้โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST- Responsible Ecological Social Tours Project)

แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือ Ecotourism เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นาน และมีการใช้คำในภาษาอังกฤษที่ให้ความหมายใกล้เคียงที่สำคัญ ๆ ได้แก่ Nature Tourism, Bio Tourism, Green Tourism เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวดังกล่าวมาล้วนเป็นการบ่งบอกถึงการท่องเที่ยวที่พยายามสร้างสมดุลย์เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) จากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวน รักษา โอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย (สฤกษ์ แสงอรัญญา, http://www.dnp.go.th/NPO/html/Tour/Eco_Tour.html, 9 กุมภาพันธ์ 2560)

ลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดของธรรมชาติ และการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อ ขบวนการท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยว (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.),: <http://www.tistr.or.th/tistr2006/indexn.php?pages=home>., 9 กุมภาพันธ์ 2560)

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีบุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ให้ความหมายและ คำจำกัดความไว้มากมาย เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งและได้รับการอ้างอิงถึงเสมอ ที่สำคัญมีดังนี้

United Nations Environment Program (UNEP) (1992, p. 9-10) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่รบกวนสภาพแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสถานที่ท่องเที่ยว ชื่นชมในธรรมชาติ วัฒนธรรม โดยการอนุรักษ์ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดด้านเศรษฐกิจกับคนในท้องถิ่น

Ralf Buckley (1994, p. 661-662) ได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มี พื้นฐานจากการท่องเที่ยวในธรรมชาติ เพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการอนุรักษ์ และการจัดท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน

Ceballos Lascurain (1991, p. 31-35) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “เป็นการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่รบกวนหรือทำความเสียหาย แก่ธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์ เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น”

Elizabeth Boo (1991, p. 4-8) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวที่อิงธรรมชาติ เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ เนื่องจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น การให้ศึกษาและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม”

The Ecotourism Society (<http://www.ecotourism.org/>, 9 กุมภาพันธ์ 2560) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อย่างระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะที่เดียวกันก็สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น”

Western (1993, p. 7-11) ได้ปรับปรุงคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่ง The Ecotourism Society ได้นิยามไว้ให้สั้นและกระชับ มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นคือ “การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น”

The Common Wealth Department of Tourism (1994) ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงการศึกษ การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมนั้นครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และการรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืนนั้นหมายถึง “การแบ่งปันผลประโยชน์กลับไปสู่ชุมชนท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ”

เสรี เวชบุษกร (2538, อ้างถึงใน ศรีประภา ชัยวรวัฒน์, 2545, หน้า 35) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม หมายรวมถึงวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานโบราณวัตถุในท้องถิ่นด้วย”

กรมป่าไม้ (<http://www.forest.go.th/WEFCOM/Part2TAT.html>, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2560) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็น “การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบต่อ โดยไม่รบกวนหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอีกด้วย”

โดยสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังที่ได้กล่าวข้างต้นเกือบทั้งหมดจึงให้การยอมรับว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งลักษณะพิเศษเป็นของตัวเอง และแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยธรรมชาติเป็นฐาน (Nature - Based Tourism) เช่น แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ปรเภทอุทยาน วนอุทยาน เกาะแก่ง และชายทะเล อาจรวมถึง ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น หากสิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในหรือเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศธรรมชาติ

2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยหรือไม่มีผลกระทบต่อวิถีของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นการป้องกันและควบคุมผลกระทบอันเกิดจากการท่องเที่ยว จึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ เช่น ไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยว ไม่สนับสนุนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเกินความจำเป็น เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติ เป็นสิ่งดึงดูดให้มาท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส เรียนรู้และเข้าใจ ธรรมชาติและองค์ประกอบธรรมชาติ (รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น) การเรียนรู้ผลกระทบจากมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงบวก ดังนั้นการจัดระบบบริการข้อมูลและการสื่อความหมายธรรมชาติ รวมทั้งการเพิ่มพูนศักยภาพของมัคคุเทศก์จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการคิดวางแผน การดำเนินการ และการติดตามตรวจสอบประเมินผล ร่วมกันกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจเป็นการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นอย่างเหมาะสม และเป็นธรรม

จึงสามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้ “เป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยการควบคุมผลกระทบและสร้างบรรยากาศของการศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์เพื่อทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น”

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากคำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามราชบัณฑิตยสถานนั้น กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นหมายรวมถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ทุกแห่งตั้งแต่แหล่งธรรมชาติ โบราณสถาน ชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี ไปจนถึงชุมชนต่าง ๆ ที่เปิดให้มีการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการให้ความสำคัญกับการป้องกันเพื่อรักษาผลกระทบที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมโดยการให้ข้อมูลและความรู้แก่ผู้มาเยือนตามคำจำกัดความทำได้ในระดับหนึ่งซึ่งยังไม่สมบูรณ์ยกเว้นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติบางแห่ง แต่อย่างไรก็ตามจากความหมายและองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศที่ปฏิบัติกันอยู่ในหลายประเทศ จะจำกัดไว้เฉพาะในแหล่งธรรมชาติเท่านั้น (Nature-Based Destinations) โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่สำคัญได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และแหล่งสงวนธรรมชาติในรูปแบบอื่น

ดังนั้นความหมายที่เป็นสากลจึงหมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ควรเน้นการพัฒนาและการจัดการเฉพาะในแหล่งธรรมชาติซึ่งถือกันว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสนองตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวที่แสวงหาความรู้และเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับความเพลิดเพลินและมีปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่น รวมทั้งให้ประโยชน์กลับคืนไปยังแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น

ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดยลักษณะทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีดังนี้

1. แหล่งธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ไว้ รวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้น ๆ
2. มุ่งเน้นที่คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
3. ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว
4. นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้รับความพึงพอใจและเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม
5. เป็นการท่องเที่ยวที่คืนประโยชน์สู่ธรรมชาติและชุมชนท้องถิ่น
6. เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. มุ่งเน้นการท่องเที่ยวที่ควบคู่กับการดูแลรักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว
2. เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว
3. เป็นการพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวด้านการทำคุณประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ
4. เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

5. เป็นการเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และการสร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลาย และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชน

องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและระบบนิเวศ เนื่องจากเมื่อปัจจัยดังกล่าวได้ผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายลง จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับสมาชิกในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย วิธีการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นิยมใช้ ได้แก่ การทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดทำนิตรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ การจัดทำเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมถึงการฝึกอบรมมััคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สนใจเกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหาย นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์และการได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และยังมีผลต่อการคงอยู่ของธรรมชาติสภาพแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมการอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมโดยรวม เช่นเดียวกับ วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548, หน้า 42-49) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ การท่องเที่ยวมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ

เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยววันั้น ๆ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

3. องค์ประกอบด้านการจัดการ

เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ป้องกัน และกำจัดมลพิษ อีกทั้งควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตและยั่งยืน เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชน ในท้องถิ่นร่วมคิด ร่วมวางแผน ปฏิบัติตาม ได้รับประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ร่วมบำรุงรักษาทรัพยากร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่น เช่น การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ เป็นการร่วมมือจากระดับล่างไปจนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ กิจกรรมบันทึกเทปวิดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมส่อง/ดูนก กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ หรือกิจกรรมประเภทตื่นเต้น ผจญภัยหรือกิจกรรมชื่นชมธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นแนวคิดที่จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งเสริมให้เกิดการศึกษาในธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นสามารถสร้างรายได้ และการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่น ทำให้ช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดำเนินควบคู่กันหรือกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบ

หนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ และทรัพยากรทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เช่น

1. การเดินเส้นทางธรรมชาติ (Nature Trail) หมายถึง เส้นทางที่กำหนดไว้ หรือแนะนำให้นักท่องเที่ยวชมมีสภาพธรรมชาติของพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น ป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้นักท่องเที่ยวไม่หลงทาง หรือเดินสะเปะสะปะ

2. การส่องสัตว์/ดูนก เป็นท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ป่า และนกชนิดต่าง ๆ ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติโดยการมองจากกล้องส่องทางไกล การส่องไฟฉายในช่วงกลางคืน และการถ่ายภาพ

3. การสำรวจถ้ำ/น้ำตก เป็นรูปแบบที่นิยมกันมาก เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นจำนวนมากในประเทศไทย ส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาให้เดินทางเข้าถึงได้ไม่ยากนัก

4. การปีนเขา/ไต่เขา เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่เคยชิน และเพิ่งเริ่มนำเข้ามาเผยแพร่โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

5. การล่องแก่ง ลำน้ำบางสายที่มีแก่งหินพาดผ่านกลางน้ำ ทำให้น้ำไหลเชี่ยวมากเป็นพิเศษ หรืออาจมีโขดหิน พื้นน้ำ ก้นขวางทางเป็นตอน ๆ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เหมาะกับการท่องเที่ยวแบบผจญภัยที่เรียกว่า การล่องแก่ง (Rapids Shooting)

6. การนั่งเรือ/แพ ชมภูมิประเทศ เป็นการท่องเที่ยวแบบพักผ่อนผ่อนสบาย ๆ เหมาะสำหรับการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยที่มีแม่น้ำลำคลองจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถชมภูมิประเทศตามสองฝั่งลำน้ำ และสังเกตดูชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ตลอดจนวัฒนธรรมของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น ๆ

7. การพายเรือแคนู (Canoe)/เรือคายัก (Kayak) เป็นรูปแบบของเรือพายที่นำมาจากต่างประเทศ เพื่อใช้ในการท่องเที่ยวตามลำน้ำ นั่งได้ 1-3 คน ตัวเรือใช้วัสดุที่คงทนแต่น้ำหนักเบา ไม่ลุ่มง่ายและพายได้คล่องตัว

8. การขี่ม้า/นั่งช้าง การขี่ม้าหรือนั่งช้าง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างความสนุกสนานที่ตื่นเต้นให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปชมสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ โดยเฉพาะการนั่งช้างซึ่งเหมาะกับการเข้าไปในบริเวณป่า อันเป็นที่อยู่อาศัยธรรมชาติของสัตว์ชนิดนี้

9. การขี่จักรยานชมภูมิประเทศ การขี่จักรยานชมภูมิประเทศให้ความเพลิดเพลินในการชมภูมิประเทศสองข้างทาง และการออกกำลังกาย จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมาก ปัจจุบันมีรถจักรยานที่ออกแบบให้ขี่ได้คล่องแคล่วและเบาแรง เหมาะสำหรับการเดินทางในระยะไกล และการเดินทางขึ้นลงตามลาดเขา เรียกรถจักรยานเสือภูเขา

10. การกางเต็นท์นอนพักแรม นิยมท่องเที่ยวกันในบริเวณอุทยานแห่งชาติ หรือสถานที่อำนวยความสะดวกไว้ให้โดยเฉพาะ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติได้อย่างใกล้ชิด

11. การดำน้ำในทะเล เพื่อดูปะการัง ฟิชน้ำ และปลาสวยงาม เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การดำน้ำตื้น ใช้เครื่องมือช่วยหายใจ ที่เรียกว่า ท่อหายใจ (Snorkel) เพื่อให้ผู้ดำน้ำสามารถดำน้ำได้ในระดับผิวน้ำ ที่ลึกลงไม่เกินความยาวของท่อหายใจ และการดำน้ำลึก อาศัยเครื่องมือช่วยหายใจที่เป็นถังออกซิเจนขนาดเล็กผูกติดไว้กับผู้ดำน้ำ เรียกว่า (Scuba Diving)

ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวหากขาดความระมัดระวัง อาจมีความเปราะบางและกิจกรรมเหล่านั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบ ดรรรชนี เอ็มพันธ์ และสุรเชษฐ์ เศรษฐมาศ (2546, หน้า 95) ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น จึงทำให้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้เกิดความยั่งยืน ด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเป็นฐานสำคัญในการพัฒนา (ฐิติ ฐิติจำเริญพร, 2551, หน้า 107)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นเครื่องมือหรือมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมลงจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดในด้านการอนุรักษ์และแนวโน้มนำการเปลี่ยนแปลงด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์ให้เป็นแหล่งพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่ไปกับการรักษาระบบนิเวศโดยการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ และเป็นทางเลือกที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างรายได้จำนวนมากทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นแรงจูงใจให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและสนับสนุนการรักษาพื้นที่อนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติ

แนวโน้มนำการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พบว่า มีความต้องการการท่องเที่ยวในรูปแบบของการผจญภัยเพิ่มขึ้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด และมีความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ได้ไปเยือนทั้งในด้านระบบนิเวศ ชนิดพันธุ์พืช และสัตว์ที่ได้พบเห็น รวมถึงประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้มีสาเหตุสำคัญจากการตื่นตัวและให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังเป็นประเด็นปัญหาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

จากกรอบแนวความคิด Earth Summit ที่ประเทศบราซิลในปี 2535 นั้นได้กำหนดกระแสของการท่องเที่ยวที่สำคัญ 3 ด้าน คือ ความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ และความต้องการพัฒนาคนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จะนำไปสู่การกระจายรายได้ที่เหมาะสมเป็นทางเลือกใหม่ในการท่องเที่ยวแบบ

ยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีแนวคิดที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรม ระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตใต้สำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, (<http://www.tistr.or.th/tistr2006/indexn.php?pages=home>, วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2560) ซึ่งแตกต่างไปจากแนวคิดการท่องเที่ยวแบบเดิม ๆ ที่เน้นในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคมิติเดียว ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาคน ชุมชน และสังคม การนำศักยภาพที่มีเป็นทุนเดิมมาพัฒนาและจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการบูรณาการกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่นเข้าด้วยกัน คำนึงถึงบริบทของท้องถิ่น และการสร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง (การสัมมนาระดับชาติเรื่องท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, 2545 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548, หน้า 15)

ดังนั้นทั้งแนวคิดในระดับชาติและนานาชาติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะเกี่ยวข้องกับการนำแหล่งทุนทางธรรมชาติและแหล่งทุนทางวัฒนธรรม มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) จึงเป็นการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ แสดงให้เห็นถึงแนวทางหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism)

สาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ และแสดงให้เห็นถึงแนวทางของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนั้นจึงสามารถสรุปสาระสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม และอาจรวมถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาติ
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายนั้นต้องมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย หรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มุ่งเน้นสัมผัสหรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้ได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ การได้รับความพึงพอใจและเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์สู่ธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม และจะมุ่งเน้นที่คุณค่าของ

ธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดให้มาท่องเที่ยวมาก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

มีการศึกษาวิจัยโดยชุมชนเป็นพื้นฐานในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้การประเมินความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็เป็นประเด็นที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีสิ่งบ่งชี้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจะยั่งยืนได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการของชุมชน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหากชุมชนใดก็ตามนั้นต้องมีความสนใจและความต้องการของสมาชิกชุมชนเป็นหลัก มิใช่หน่วยงานของทางราชการหรือองค์การภาคเอกชนไปยึดเยียดให้

2. ความรู้และความตระหนักของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่ชี้ได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะยั่งยืนหรือไม่ ความรู้และความตระหนักนั้นรวมถึงแนวคิดและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนและศักยภาพ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ หากดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความรู้ในด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการพัฒนาและการบริหารจัดการ

3. การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ชุมชนท้องถิ่นในส่วนใหญ่อยู่ในภาวะด้อยโอกาสในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะด้านความรู้และทักษะในการพัฒนาและการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นงานบริการที่ต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำ เพราะมีการแข่งขันทางการตลาดนั้นเป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นไม่คุ้นเคยจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความท้อแท้และไม่มีความสามารถดำเนินการต่าง ๆ ตามเป้าหมาย

4. การตัดสินใจโดยมีส่วนร่วมและการแบ่งปันประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นจะต้องพัฒนาโดยรวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการคิด การปฏิบัติ การแก้ไขปัญหา และการติดตามประเมินผลแบบครบวงจร มีกลไกและระบบการแบ่งปันรายได้หรือประโยชน์อื่น ๆ อันเกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างเป็นธรรมและโปร่งใส

จากการศึกษาของ Laverack and Thangphet (2009, p. 172–185) เกี่ยวกับการสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนเพื่อในการสร้างความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบไปด้วย 1. การมีส่วนร่วมของชุมชน 2. ผู้นำชุมชน 3. โครงสร้างองค์กรของชุมชน 4. การเคลื่อนย้ายทรัพยากรของชุมชน 5. การเชื่อมโยงจากภายนอกชุมชน 6. การประเมินปัญหาของชุมชน 7. การบริหารจัดการโครงการของชุมชน 8. การประเมินผลภาวะวิกฤตที่มีต่อชุมชน และ 9. องค์กรภายนอกที่มีบทบาทต่อชุมชน

จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหากจะประสบความสำเร็จการมีส่วนร่วมของชุมชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ เพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น จึงไม่อาจแยกกันได้อย่างเด็ดขาดหากมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้วการจัดการท่องเที่ยวชุมชนก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวทั้งสองรูปแบบเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อันจะส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวมที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้ในระยะยาว

แนวคิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

แนวคิดเรื่องแรงจูงใจในการท่องเที่ยว (Travel Motivation) เริ่มต้นจากทฤษฎีลำดับขั้นของมาสโลว์ กล่าวถึงลำดับความต้องการของมนุษย์ ซึ่งนักวิชาการและนักวิจัยนำมาใช้เพื่อศึกษาในบริบทของการท่องเที่ยวเพื่ออธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดแรงจูงใจและออกเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ปี 1979 มีนักวิชาการที่กล่าวถึงแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นเหมือนปัจจัยผลักดันกับปัจจัยดึง (Push and Pull Factor) ที่เป็นส่วนประสมของความปรารถนาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกัน เนื่องจากมนุษย์แสดงพฤติกรรมเนื่องจากมนุษย์ โดยเริ่มจากความต้องการจากขั้นพื้นฐานไปยังความต้องการในลำดับที่สูงกว่าและจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

ภาพที่ 2.2 ลำดับความต้องการของมนุษย์

ที่มา: Hollway, J. Christopher. (2002). p. 64

แรงจูงใจจึงเป็นเครื่องชี้นำหลักถึงเหตุผลที่นักท่องเที่ยวได้กระทำเช่นนั้น Cromton (1979, p. 408-424) รูปแบบของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่แตกต่างเป็นผลจากแรงดึงและแรงผลักการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย O'Leary and Deegan (2005, p. 421-432) แรงผลัก (Push Factor) คือความปรารถนาจากภายในที่เกิดจากความต้องการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว Dann (1977, p. 184-194) ขณะที่ แรงดึง (Pull Factor) คือองค์ประกอบของสถานที่ท่องเที่ยวที่เลือกเป็นจุดหมายปลายทาง

แรงผลักจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางซึ่งเป็นความปรารถนาที่เกิดจากภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวและการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทาง เช่น ความต้องการที่อยากหนีจากสิ่งแวดล้อมแบบเดิม ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ความต้องการพักผ่อนและผ่อนคลาย และความต้องการเห็นคุณค่าในตัวเอง Dann (1977, p. 184-194); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการที่จะผจญภัย และต้องการความตื่นเต้นและท้าทาย ความต้องการเข้าสังคมและรวมตัวกัน Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331) และความต้องการที่จะเรียนรู้ชีวิตและธรรมชาติ (Iso-Ahola, 1982, p. 256-262)

แรงดึงจึงเป็นเหมือนจุดหมายปลายทางที่ดึงดูดให้แรงผลักที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาที่จะเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว ซึ่งจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกัน อาจกล่าวได้ว่า แรงดึง (Pull Factor) คือลักษณะทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวพิจารณาในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว เช่น ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมที่ดีของสถานที่ท่องเที่ยว Magehee et al. (1996, p. 5-57); Fakeye and Cromton (1991, p. 10-16); Dann (1981, p. 187-219) ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น Fakeye and Cromton (1991) และกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ การให้บริการและการอำนวยความสะดวก มีความผ่อนคลาย การให้บริการในการเดินทางและการขนส่ง (Dann, 1977, p. 184-194, 1981, p. 187-219; Iso-Ahola, 1982, p. 256-262)

ได้มีการศึกษางานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยว แต่ไม่ได้มีการจำแนกระหว่างแรงผลักและแรงดึง แต่เป็นการศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ เช่น ท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์ การท่องเที่ยวเชิงชนบท การท่องเที่ยวตามจินตนาการ การท่องเที่ยวทะเลและชายหาด การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Baloglu and Uysal, 1996, p. 45-57)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปผลทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวดังนี้

ตารางที่ 2.1 ปัจจัยผลักและปัจจัยดึงที่ใช้ในการศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

ปัจจัยดึง	อ้างอิง	ปัจจัยผลัก	อ้างอิง	
ทรัพยากรธรรมชาติ (X1)	ความต้องการที่จะเห็นทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ความสมบูรณ์ในธรรมชาติ	Fakeye and Crompton (1991), Usal and Jurowski (1994), Oh et al. (1995), Magehee (1996), Klenosky (2002), Kim et al. (2005), Yoon and Usal (2005)	ความต้องการที่จะพักผ่อนและผ่อนคลายหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมเดิมออกไปสัมผัสกับธรรมชาติ	Dann (1981), Iso-Ahola (1982), Crompton (1979), Dann (1981), Iso-Ahola (1982), Oh et al. (1995), Klenosky (2002), Yoon and Usal (2005)
สิ่งอำนวยความสะดวก (X2)	การบริการ ร้านอาหาร ที่พัก แรม ข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้ และการดูแลรักษาความปลอดภัย	Crompton (1979), Pearce (1983), Yuan and McDonals (1990), Usal and Jurowski (1994), Oh et al. (1995); Magehee (1996), Yoon and Usal (2005)	สถานภาพ (X6) แสงหาโอกาสเพื่อไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป หรือสถานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและกล่าวถึง	Crompton (1979), Dann (1981)
ความสามารถในการเข้าถึง (X3)	เข้าถึงการให้บริการ การเดินทางและการขนส่งที่สะดวก	Dann (1977, 1981), Iso-Ahola (1982), Yuan and McDonals (1990), Fakeye and Crompton (1991), Magehee (1996), Kim et al. (2005)	การพัฒนาตนเอง (X7) การแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ประสบการณ์ที่แตกต่างและกิจกรรมที่สนใจ	Iso-Ahola (1982), Usal and Jurowski (1994), Mannell and Iso-Ahola (1987), Oh et al. (1995), Klenosky (2002), Yoon and Usal (2005)
กิจกรรม (X4)	มีความสร้างสรรค์ มีความแปลกและมี ความแตกต่าง	Fakeye and Crompton (1991), Yuan and McDonals (1990), Oh et al. (1995), Klenosky (2002)	วัฒนธรรม (X8) การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม	Dann (1981), Iso-Ahola (1982), Mannell and Iso-Ahola (1987), Oh et al. (1995), Klenosky (2002), Kim et al. (2005), Yoon and Usal (2005)
		อารมณ์และความรู้สึก (X9)	สัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก ต้องการความรู้สึกความสงบ และปลอดภัย	Mannell and Iso-Ahola (1987), Oh et al. (1995), Klenosky (2002), Yoon and Usal (2005)
		ความต้องการส่วนบุคคล (X10)	ใช้เวลาว่างกับครอบครัวหรือคนรัก เข้าสังคม และรวมตัวกัน ความต้องการแสวงหาประสบการณ์ในท้องถิ่น ความต้องการที่จะให้รางวัลแก่ตนเอง	Yuan and McDonals (1990), Usal and Jurowski (1994), Klenosky (2002), Yoon and Usal (2005), Crompton (1979), Pearce (1983), Yuan and McDonals (1990)

จากการทบทวนวรรณกรรม จึงสรุปได้ว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) คือ ความปรารถนาในการเดินทางท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ดังต่อไปนี้คือ 1. ปัจจัยความต้องการด้านสรีระหรือกายภาพ เช่น ความต้องการที่จะพักผ่อนและผ่อนคลาย ต้องการหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมเดิม ต้องการออกไปสัมผัสกับธรรมชาติ 2. ปัจจัยความต้องการด้านวัฒนธรรม เช่น ต้องการเรียนรู้ชีวิต วัฒนธรรม 3. ปัจจัยด้านความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น ต้องการความตื่นเต้น ท้าทาย ผจญภัย 4. ปัจจัยด้านสถานภาพ เช่น ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป หรือสถานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและกล่าวถึง 5. ปัจจัยด้านการพัฒนาตนเอง เช่น ความต้องการในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ความต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง และกิจกรรมที่สนใจ 6. ปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคล เช่น ความต้องการในการใช้เวลาว่างกับครอบครัวหรือคนรัก ความต้องการที่จะเข้าสังคมและรวมตัวกัน

ปัจจัยดึง (Pull Factor) คือ องค์ประกอบของสถานที่ท่องเที่ยว ที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทาง ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ดังต่อไปนี้คือ 1. ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา และมีความสมบูรณ์ในธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น เช่น สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ที่น่าสนใจ 2. ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านอาหาร ที่พัก แหล่งความรู้ ความปลอดภัย 3. ปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึง เช่น การให้บริการ การเดินทางและการขนส่งที่สะดวก 4. ปัจจัยด้านกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ มีความแปลกและมีความแตกต่าง มีประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดการท่องเที่ยวบนฐานชุมชน

ผลจากแนวคิดสองกระแส ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ด้านของความเติบโตทางวัตถุที่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวนมาก และที่สำคัญคือ ผู้คนได้สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ไร้ศักดิ์ศรี และรู้สึกโดดเดี่ยวเพราะถูกตัดขาดจากกันทางสังคม ทำให้เกิดแนวคิดอีกกระแสหนึ่งขึ้นเรียกว่า กระแสชุมชนท้องถิ่น (Localization) ที่ให้ความสำคัญแก่คนและชุมชนในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรมของตน เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความหมาย มีค่าและมีศักดิ์ศรี เป็นแนวคิดที่มองทุกสิ่งทุกอย่างเชื่อมโยงถึงกันแบบองค์รวมได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

การนำเสนอประสบการณ์ของชาวบ้านและชุมชนในทุกส่วนที่ประสบความสำเร็จจากการพัฒนาบนพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมได้เรียกร้องให้ผู้คนหันกลับมาทบทวนแนวคิดและแนวทางการพัฒนาชุมชน หากวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น ได้สะท้อนลักษณะที่เป็นสากลและลักษณะเฉพาะของการพัฒนาชนบทไทยไปพร้อมกัน ลักษณะที่เป็นสากลก็คือ การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อแนวคิดและทิศทางการพัฒนา ทำให้เกิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดจากสภาพที่เป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย และการแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่าดั้งเดิม และแสวงหารูปแบบใหม่เพื่อสืบทอดจิตวิญญาณแห่งอดีตและการพึ่งตนเอง การประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมไทย

ปิยะพงษ์ บุชบงก์ (2552, หน้า 28-57) กล่าวว่า การพัฒนา โดยเอาชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Development) เป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับชุมชนและท้องถิ่น (Community-Oriented Approach) และความเป็นชุมชนท้องถิ่น (Locality) ที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีบริบทของตนเอง มีศักยภาพในการพัฒนาโดยระเบิดจากภายในพึ่งตนเองได้ หรือไม่ต้องพึ่งพาทภายนอกมากนัก การพัฒนาโดยเอาชุมชนเป็นฐานไม่ได้หมายความว่าชุมชน ต้องดูแลตัวเอง หรือมีอิสระในการปกครองตนเอง (Autonomy)

สิ่งสำคัญอยู่ที่ความเอาใจใส่ต่อบริบทของชุมชน โดยดึงเอาประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพ และความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนเอง

จะเห็นได้ว่า เป็นการมุ่งให้ความสำคัญจากข้างล่างเป็นหลัก และเมื่อแนวคิดนี้ถูกขยายผลในเชิงนโยบาย ให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งของชุมชนที่มากขึ้น กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม (Social Capital) และอาจเรียกกระบวนการที่ค้น แบบใหม่นี้ภายใต้ชื่อว่า “นโยบายบนฐานของทุนทางสังคม” (Social Capital-Based Public Policy) ทุนทางสังคม เป็นระบบความสัมพันธ์ (Set of Relationship) ค่านิยมร่วมกัน (Set of Shared Value) ความคาดหวังร่วมกัน (Set of Expectations) ความไว้วางใจกัน (Sense of Trust) ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน (Sense of Belonging) และความรู้สึกมีพันธะร่วมกัน (Sense of Mutual Obligation) ระหว่างผู้คน กลุ่มเครือข่าย สถาบันในสังคม (เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ และตลาดกลาง) หรือสังคม/ชุมชน (หมายรวมถึง ทรัพยากร ระบบการจัดการ และภูมิปัญญาในชุมชน)

ทั้งนี้แต่ละองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมที่กล่าวไปแล้ว แนวคิดในการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นแนวคิดของการพัฒนาที่มุ่งพิทักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของวันนี้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ยาวนานไปในอนาคต เพื่อสนองความต้องการของชนรุ่นหลัง โดยไม่ละเลยชีวิตความเป็นอยู่ของชนรุ่นปัจจุบัน เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ควบคู่กับการพัฒนานิเวศวิทยา (Ecology) โดยมีหลักการพัฒนา 3 ประการ คือ ให้ความสำคัญสูงสุดแก่ค่าของสิ่งแวดล้อม ขยายมิติเวลาไปสู่อนาคต และเน้นหนักเรื่องความยุติธรรม และการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องในแต่ละด้านดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ชุมชน : การสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ด้านวิถีในการประกอบอาชีพ : การส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และด้านสิ่งแวดล้อมกับสิทธิชุมชน : การหนุนเสริมการจัดการป่าชุมชน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 6) ได้กล่าวถึง แนวคิดในการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมเข้ากับเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรท่องเที่ยว นั่นคือมุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชนและระบบนิเวศของชุมชนหลอมรวมกันในเรื่องของการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนี้จะต้องให้ผลประโยชน์ตอบแทนต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

อุษาวดี พูลพิพัฒน์ (2545, หน้า 12) กล่าวถึงหลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้ 1) ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 2) ลดการบริโภคที่เกินพอดี และของเสีย 3) รักษาความหลากหลาย 4) บูรณาการท่องเที่ยวสู่การวางแผน 5) ส่งเสริมธุรกิจชุมชน 6) เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น 7) มีการ

ปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้เสียและภาครัฐ 8) ฝึกอบรมบุคลากรให้ตระหนักในความยั่งยืน 9) การตลาดท่องเที่ยวต้องรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และ 10) ใส่ใจในการพัฒนาผ่านการวิจัย

ปิยะพงษ์ บุชบงก์ (2552, หน้า 84-111) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวระดับชุมชน โดยชุมชนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เนื่องจากการนำเอาวิถีชีวิตที่สวຍงาม วัฒนธรรมประเพณีที่มีเสน่ห์มาเป็นจุดขาย จึงเป็นการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมชุมชน ขณะเดียวกันการอนุรักษ์ต้องดำเนินไปด้วยกัน เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวนั้นก็อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนได้เช่นกัน เพื่อให้การท่องเที่ยวในชุมชนยั่งยืนได้ สิ่งแวดล้อมในชุมชนต้องยั่งยืนด้วย

แนวคิดจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวมีปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) ที่แตกต่างกัน เช่น ธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงได้ และกิจกรรม จึงทำให้ความปรารถนาที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทาง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษา และอธิบายถึง จุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว ดังนี้

Hvenegaard (1998, p. 700-720) ลักษณะกิจกรรมในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เป็นการสนับสนุนการอนุรักษ์ และการทดแทนการพักผ่อนหย่อนใจ

Weaver (1999, p. 792-816) พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแรงจูงใจของผู้เข้าชม และสร้างรายได้ที่เป็นรูปธรรม และรูปแบบของการพัฒนา และความสัมพันธ์ทางชีวภาพ

Rowat (2006, p. 109-113) ศึกษาการพัฒนาและการยอมรับการพจนานาวาเพื่อให้อำนาจใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของฉลามวาฬในฐานะที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Frapolli et al. (2007, p. 137-153) การเกษตรแบบดั้งเดิมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมที่เข้ากันได้

Cemat (2012, p. 1044-1056) มาตรฐานความยั่งยืนของกิจกรรมการท่องเที่ยว มิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม ระบบนิเวศ ในเอเชียพบว่ามึระดับที่คล้ายกันของกิจกรรมการท่องเที่ยว และต่างกันสำหรับสภาพแวดล้อมทางสังคมระบบนิเวศของประเทศกำลังพัฒนา

จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) คือ ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยวที่กิจกรรมท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทั้งนี้กิจกรรมท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงมีความสมบูรณ์ วัฒนธรรมยังคงมีความเข้มแข็งและมีความเป็นเอกลักษณ์ มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ การได้สัมผัสธรรมชาติ

ทั้งนี้การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวคือพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความปรารถนาที่มาจากภายในที่ผลักดันให้ตัดสินใจเลือกจุดหมายในการท่องเที่ยว จึงทำให้สามารถจำแนกกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มุ่งให้ความสำคัญต่อการเลือกจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวตามสิ่งที่ปรารถนา เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษาเรียนรู้ และชื่นชมธรรมชาติ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไป

Dolnicar (2007, p. 289-295) ทำการสำรวจตลาดในออสเตรเลีย พบว่า ตลาดขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เกิดจากภูมิศาสตร์ พฤติกรรมสังคม ประชากรศาสตร์ ลักษณะส่วนบุคคล ตัวแปรเหล่านี้มีความสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมของตลาดเป้าหมายที่เลือกเป็นตัวแทนของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Phillips (2008, p. 201-211) ศึกษาบนหาด Seven Welsh โดยการประเมินคะแนนชายหาดเพื่อตรวจสอบที่ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ และปัจจัยมนุษย์ โดยให้น้ำหนักของปัจจัยที่จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของตลาดเป้าหมาย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มนักกีฬาโต้คลื่น และกลุ่มนักท่องเที่ยวครอบครัว ผลการประเมินปัจจัยด้านทางกายภาพที่โดดเด่นสามารถตอบสนองนักท่องเที่ยว ปัจจัยด้านชีววิทยาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ และปัจจัยในการใช้งานทรัพยากรชายหาดของมนุษย์ โดยเฉพาะครอบครัวมีความกังวลในปัญหาขยะชายหาด และบริเวณที่มีการระบายของน้ำจากคลองลงสู่ทะเล แต่ยังคงมีความขัดแย้งในบางกรณี เกี่ยวกับเรื่องความสูงของคลื่นในเบรกเกอร์ ถูกมองว่าเป็นบวกสำหรับนักกีฬาโต้คลื่น แต่เป็นลบสำหรับครอบครัว ในการชั่งน้ำหนักที่มีการเปลี่ยนแปลงการจัดอันดับโดยรวม และช่วงการประเมินผลในการตอบสนองของปัจจัยของทรัพยากรชายหาด ควรได้รับการการจัดอันดับความสำคัญของกลุ่มผู้ใช้ก่อน เพื่อกำหนดปัจจัยกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจที่จะเยี่ยมชม และการป้องกันทรัพยากรที่เจาะจง ซึ่งกลุ่มผู้ใช้ต้องการวิธีที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนากลยุทธ์การจัดการอย่างยั่งยืนของชายหาดขึ้นอยู่กับท้องถิ่น และตลาดท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

Wight (1997, p. 209-220) การสำรวจตัวอย่างผู้บริโภคที่สนใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และผู้มีประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยที่ความสนใจในกิจกรรมท่องเที่ยวจะมีความใกล้เคียงกันมาก เช่น ชนิดของการผจญภัย และให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามอุปทานของสถานที่บางแห่งไม่ตรงกับความต้องการ มีแนวโน้มที่จะเป็นโรงแรมขนาดใหญ่หรูหรา ดำเนินการโดยเครือข่ายรายใหญ่ หรือไปในถิ่นทุรกันดาร บ้านพักที่ขัดแย้งในบางพื้นที่อาจมีความต้านทานต่อการช่วยให้รูปแบบหลังคาถาวรเป็นที่พักที่เป็นธรรมชาติมากขึ้น มีช่องว่างในด้านอุปทานที่พัก เช่น มีขนาดเล็ก เรียบง่าย ชนิดของการผจญภัยที่อำนวยความสะดวก เช่น กระท่อมกลางป่า ปศุสัตว์ที่โรงแรมพักขนาดเล็กที่มีอาหารเช้าและห้องพัก

ดังนั้นตลาดเป้าหมาย หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เลือกเป็นตัวแทนของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ พฤติกรรมสังคม ประชากรศาสตร์ ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านทางกายภาพสามารถตอบสนองนักท่องเที่ยวที่สนใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น กิจกรรมผจญภัย และการให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พักขนาดเล็กและเรียบง่าย เพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวและผจญภัย

Wallace (1996, p. 843-873) ศึกษาโดยใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์กับผู้เข้าชมพนักงาน และคนในท้องถิ่น พบว่า มีส่วนน้อยในการศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรการป้องกัน หรือการมีส่วนร่วม และเพิ่มขีดความสามารถของคนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวต้องการได้เห็น และสนับสนุนการพัฒนาโปรแกรมการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชนทั้งทางการเงิน และทางเลือกของในอนาคตของผู้ประกอบการ นำเที่ยวเชิงนิเวศ

Weaver (2005, p. 23-33) พบว่า มิติของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นอยู่กับระดับของผลการพัฒนาอย่างยั่งยืน เรียบง่ายเน้นโอกาสการเรียนรู้เพียงผิวเผิน มุ่งเน้นไปที่วัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสถานที่ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจากเดิมที่มุ่งเน้นแบบองค์รวมที่ครอบคลุมกฎหมาย และวิธีการที่เป็นที่ยอมรับของโลก

Cárdenas-Torres et al. (2007, p. 114-118) ทำการศึกษาที่นำไปสู่การดำเนินงานของ “จริยธรรม” สำหรับกิจกรรมการมีปฏิสัมพันธ์กับฉลามวาฬ เพื่อให้พวกเขาสามารถมั่นใจได้ว่าปลอดภัย ประสบการณ์ที่สนุกสนานสำหรับผู้เข้าร่วมและเพื่อป้องกันสัตว์จากการถูกทำร้ายหรือถูกรบกวน นอกจากนี้ยังเปิด

Che (2006, p. 212-226) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจที่นำมาใช้มากที่สุดในโลกที่สาม เป็นวิธีการปกป้องระบบนิเวศ รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และกระตุ้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เพิ่งถูกนำมาใช้เป็นพื้นที่แรก ๆ ของโลกที่ขึ้นกับทรัพยากร ในขณะที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มุ่งเน้นความเป็นธรรมชาติ ในประเทศโลกที่สามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะประสบความสำเร็จต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล และการสร้างตราสินค้าที่จะเพิ่มการรับรู้เพื่อตอบโต้สินค้าระดับโลกโดยใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธรรมชาติมาแข่งขัน โดยชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือในประเทศรวมทั้งทรัพยากรและผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม

Holden (2009, p. 373-389) รายงานนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของ การท่องเที่ยว ตลาดองค์ประกอบอุปสงค์และอุปทานที่กำหนด ใช้ หรือ ไม่ใช่ ธรรมชาติที่มีอยู่ในตลาด เป็นหลักจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม คือขอบเขตของการรับรู้ สิทธิ ของธรรมชาติเพื่อการดำรงอยู่ พบว่า นโยบายสิ่งแวดล้อมอาจจะมีอิทธิพลมากขึ้นในอนาคตต่อการมีจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อมของตลาดที่เป็นตัวกำหนดความสมดุลของสภาพแวดล้อมในการท่องเที่ยว

Li (2003, p. 247-261) ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนขึ้นอยู่กับการจัดการสิ่งแวดล้อม การกำหนดตัวชี้วัด ค่าเตือนเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการวิจัยการจัดการตัวชี้วัดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในธรรมชาติถูกจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของรูปแบบการสนับสนุนของรัฐ และขั้นตอนวิธีการสร้างตัวชี้วัดที่เป็นในพื้นที่กรณีศึกษา

Tsaur (2005, p. 41-63) ได้ทำการศึกษาการประเมินผลการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากมุมมองด้านการบูรณาการทรัพยากร ชุมชนและการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดมาตรการการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรชุมชน และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในไต้หวัน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย เพื่อระบุตัวชี้วัด การประเมินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และการบริหารจัดการทรัพยากรที่สะท้อนให้เห็นว่ามีความกังวลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษา พบว่าทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม คือปัจจัยสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยว และได้นำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการ 3 แนวทาง ดังนี้ 1. ควรให้ความสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการลดผลกระทบด้านลบที่ทำลายสิ่งแวดล้อม 2. สำหรับชุมชน และผู้อยู่อาศัย ควรให้ความสำคัญกับ การดูแลผู้อยู่อาศัย การดำเนินชีวิต เช่น การคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม ในการอยู่อาศัยที่น่าอยู่ 3. สำหรับนักท่องเที่ยว คือการทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุข ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ การบริหารจัดการที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

Asafu-Adjaye (2008, p. 1122-1130) ศึกษาแนวประการังที่เป็นแหล่งสำคัญของการท่องเที่ยวทางทะเล สร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจในหมู่เกาะสิมิลันของประเทศไทย พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเต็มใจที่จะจ่าย ประมาณ 27.07-62.64 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อการป้องกันและรักษาทรัพยากรชายฝั่งจากการคุกคามของมนุษย์ เช่น การก่อสร้าง การทำเหมืองแร่ และภาวะโลกร้อน

Weaver (2011, p. 5-15) ศึกษามุมมองความยั่งยืนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ปรารถนาผลลัพธ์สูงสุด ลดการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเทคโนโลยีสีเขียว การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ สิ่งอำนวยความสะดวก การเกิดความยั่งยืน เช่น เกิดบรรทัดฐานทางสังคม รวมถึงการสร้างบรรทัดฐานในระยะยาว ที่น่าพอใจ เกิดขึ้นได้ 3 ทาง คือ ลักษณะของวิวัฒนาการสะท้อนการปฏิบัติกับสิ่งแวดล้อม การขับเคลื่อนของตลาดออร์แกนิก นำมาซึ่งความสะดวกของวงจรพื้นที่ท่องเที่ยวใน Butler การเพิ่มการควบคุม ทำให้เกิดการเลือกการท่องเที่ยวที่รอบคอบ (Deliberate Alternative Tourism: DAT) เช่น การเพิ่มความสะดวกในการมาเยี่ยมชมให้มีระดับที่สูงขึ้น การผสมผสาน และโน้มเน้นในการบรรยายแผนเกี่ยวกับที่พักขนาดใหญ่และการเติบโตอย่างยั่งยืน เช่น แบบจำลองแผน การลงทุน และการบริหารงานแบบเฉพาะเจาะจง

Kozak (2010, p. 250) ศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มที่จะทำการพัฒนาที่คล้ายกับเมื่อนำไปสู่การลดลงของผู้เข้าชม เพื่อป้องกันการลดลงของผู้เข้าชมผู้จัดการการท่องเที่ยว และผู้กำหนด

นโยบาย พยายามที่จะเปลี่ยนตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้มากขึ้น งานวิจัยนี้ ใช้ทฤษฎีพีระมิดลูกศรเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของตุรกี การกำหนดเป้าหมายที่แม่นยำของผู้เข้าชม เพื่อสร้างกลยุทธ์การตลาดที่ค่าใช้จ่ายน้อยและมุ่งเน้นมากขึ้นนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

จรรยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล (2553, หน้า 1) พบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง สามารถแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนในเรื่องผลผลิตทางการเกษตร เพราะสร้างรายได้ และอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่ ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ กระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างของภาครัฐ ที่สร้างความต้องการให้การท่องเที่ยวของภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น โดยมีปัจจัยจากภายในคือ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนเกษตรแบบยกร่อง ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของภาครัฐมาตั้งแต่ 2520 และมีที่ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร การมีผู้นำอย่างเป็นทางการที่ดำรงตำแหน่งนายก อบต. ทำให้การจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ

จากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงสามารถจำแนกกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้กรอบแนวคิดความปรารถนาในการท่องเที่ยวและการเลือกจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มุ่งชมทัศนียภาพ 2. นักท่องเที่ยวที่ชื่นชมสัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ และต้องการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่แปลกใหม่ 3. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษาเรียนรู้ ธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และอาชีพ

เพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่แตกต่างกัน จึงควรให้ความสำคัญของจุดหมายปลายทางที่ดึงดูด ให้แรงผลักดันที่อยู่ภายในที่มีความปรารถนาในการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว คือ แรงดึง (Pull Factor) คือลักษณะทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวพิจารณาในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว เช่น ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมที่ดีของสถานที่ท่องเที่ยว Mcgehee et al. (1996, p. 45-57); Fakeye and Cromton (1991, p. 10-16); Dann (1981, p. 187-219) ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น Fakeye and Cromton (1991, p. 10-16) และกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ การให้บริการและการอำนวยความสะดวก มีความผ่อนคลาย การให้บริการในการเดินทางและการขนส่ง (Dann, 1977, p. 184-194, 1981, p. 187-219; Iso-Ahola, 1982, p. 256-262)

จากการแนวคิดเรื่องแรงจูงใจในการท่องเที่ยว (Travel Motivation) การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย O'Leary and Deegan (2005, p. 421-432) รูปแบบของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่แตกต่างเป็นผลจากปัจจัยดึงและปัจจัยผลัก Cohen (1973, p. 89-103) ได้จำแนกนักท่องเที่ยวออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (The Organized Mass Tourists, the Individual Mass

Tourists, the Explorers and the Drifters) ที่แตกต่างกัน แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นส่วนประกอบของความปรารถนาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน

ปัจจัยผลัก (Push Factor)

แรงผลักดันจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางซึ่งเป็นความปรารถนาที่เกิดจากภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวและการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทาง เช่น ความต้องการที่อยากหนีจากสิ่งแวดล้อมแบบเดิม ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ความต้องการพักผ่อนและผ่อนคลาย และความต้องการเห็นคุณค่าในตัวเอง Dann (1977, p. 184-194, 1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการที่จะผจญภัย และต้องการความตื่นเต้นและท้าทาย ความต้องการเข้าสังคมและรวมตัวกัน Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331) และความต้องการที่จะเรียนรู้ชีวิตและธรรมชาติ Iso-Ahola (1982, p. 256-262) จากการทบทวนวรรณกรรมแรงดึงของจุดหมายปลายทางจำแนกได้ดังนี้

1) **กายภาพ (Physical)** ลักษณะทางกายภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยด้านกายภาพที่สำคัญต่อการพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความต้องการที่จะพักผ่อนและผ่อนคลาย Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการหนีจากสภาพแวดล้อมเดิม Cromton (1979, p. 408-424); Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการออกไปสัมผัสกับธรรมชาติ (Oh et al., 1995, p. 123-137; Klenosky, 2002, p. 385-395; Yoon and Usal, 2005, p. 45-56)

2) **สถานภาพ (Status)** สถานภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงสถานภาพ เช่น ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป หรือสถานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและกล่าวถึง (Cromton, 1979, p. 408-424; Dann, 1981, p. 187-219)

3) **การพัฒนาตนเอง (Personal Development)** การพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านการพัฒนาตนเอง เช่น ความต้องการในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ Iso-Ahola, (1982, p. 256-262); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846) ความต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างและกิจกรรมที่สนใจ (Mannell, 1987, p. 314-331; Oh et al., 1995, p. 123-137; Klenosky, 2002, p. 385-395; Yoon and Usal, 2005, p. 45-56)

4) **วัฒนธรรม (Cultural)** ปัจจัยด้านความต้องการในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัย (Dann, 1981, p. 187-219; Iso-Ahola, 1982, p. 256-262; Mannell, 1987, p. 314-331; Oh et al., 1995, p. 123-137; Klenosky, 2002, p. 385-395; Kim et al., 2005, p. 169-180; Yoon and Usal, 2005, p. 45-56)

5) **อารมณ์และความรู้สึก (Emotion)** ปัจจัยด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น อยากสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก, ต้องการความรู้สึกความสงบ และปลอดภัย เป็นส่วนหนึ่งของการตอบในการศึกษาวิจัยเนื่องจากสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Mannell, 1987, p. 314-331; Oh et al., 1995, p. 123-137; Klenosky, 2002, p. 385-395; Yoon and Usal, 2005, p. 45-56)

6) **ความต้องการส่วนบุคคล (Personal)** ปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคลเป็นความปรารถนาจากภายในของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความต้องการใช้เวลาร่วมกับครอบครัวหรือคนรัก Yuan and McDonalds (1990, p. 42-44); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Klenosky (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ความต้องการที่จะเข้าสู่สังคมและรวมตัวกัน ความต้องการแสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น ความต้องการที่จะให้รางวัลแก่ตนเอง (Crompton, 1979, p. 408-424; Pearce, 1983, p. 16-20; Yuan and McDonalds, 1990, p. 42-44)

ปัจจัยดึง (Pull Factor)

จึงเป็นเหมือนจุดหมายปลายทางที่ดึงดูดให้ ปัจจัยผลัก (Push Factor) ที่อยู่ภายในที่มีความปรารถนาเดินทางเพื่อท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเลือกจุดหมายปลายทาง ปัจจัยดึงจึงเป็นลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น Dann (1981, p. 187-219); Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); MaGehee et al. (1996, p. 45-57) กิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ การให้บริการและการอำนวยความสะดวกมีความผ่อนคลาย การให้บริการในการเดินทางและการขนส่ง Dann (1977, p. 184-194, 1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) จากการทบทวนวรรณกรรมแรงดึงดูดของจุดหมายปลายทางจำแนกได้ดังนี้

1) **ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural)** ปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติในการท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fakeye and Crompton (1991, p.10-16); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee (1996, p. 45-57); Klenosky (2002, p. 385-395; Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p.45-56) กล่าวคือ ทรัพยากรธรรมชาติทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ความสมบูรณ์ในธรรมชาติ

2) **สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)** สิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Crompton (1979, p. 408-424); Pearce (1983, p. 16-20); Yuan and McDonalds (1990, p. 42-44); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee, 1996, p. 45-57); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) กล่าวคือ บริการร้านอาหาร บริการที่พักแรม บริการข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้ และการดูแลรักษาความปลอดภัย

3) **ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)** ความสามารถในการเข้าถึง ที่ได้กล่าวถึงการให้บริการการเดินทางและการขนส่งที่สะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Dann, 1977, p. 184-194

1981, p. 187-219; Iso-Ahola, 1982, p. 256-262; Yuan and McDons, 1990, p. 42-44; Fakaye and Crompton, 1991, p. 10-16; McGehee, 1996, p. 45-57; Kim et al., 2005, p. 169-180)

4) กิจกรรม (Activity) กิจกรรมท่องเที่ยวกล่าวถึงปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับงานวิจัยครั้งนี้ กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์ Fakaye and Crompton (1991, p. 10-16) กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความแปลกและมีความแตกต่าง (Yuan and McDons, 1990, p. 42-44; Oh et al., 1995, p. 123-137; Klenosky, 2002, p. 385-395)

โดยสรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าแรงจูงใจในการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับ 10 ปัจจัย ดังนี้ 1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา และมีความสมบูรณ์ในธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น เช่น สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ที่น่าสนใจ 2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านอาหาร ที่พัก แหล่งความรู้ ความปลอดภัย 3. ด้านความสามารถในการเข้าถึง เช่น การให้บริการ การเดินทางและการขนส่งที่สะดวก 4. ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ มีความแปลกและมีความแตกต่าง มีประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว 5. ด้านกายภาพ เช่น ความต้องการที่จะพักผ่อนและผ่อนคลาย ต้องการหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมเดิม ต้องการออกไปสัมผัสกับธรรมชาติ 6. ด้านวัฒนธรรม เช่น ต้องการเรียนรู้ชีวิต วัฒนธรรม 7. ด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น ต้องการความตื่นเต้น ทำทาย ผจญภัย 8. ด้านสถานภาพ เช่น ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป หรือสถานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและกล่าวถึง 9. ด้านการพัฒนาตนเอง เช่น ความต้องการในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ความต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง และกิจกรรมที่น่าสนใจ 10. ด้านความต้องการส่วนบุคคล เช่น ความต้องการในการใช้เวลาร่วมกับครอบครัวหรือคนรัก ความต้องการที่จะเข้าสังคมและรวมตัวกัน ต้องการแสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น การให้รางวัลแก่ตนเอง เป็นต้น

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้แบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวตามความปรารถนาที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยว (Push Factor) ที่ปรารถนาในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการ คือ 1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ 2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ 3. องค์ประกอบด้านการจัดการ 4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม วิมล จิโรจน์พันธ์ และคณะ (2548, หน้า 85-86) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแรงจูงใจในการท่องเที่ยว กับนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงได้จำแนกพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 3 กลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Site Visit) เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ไม่เคยไป จากปัจจัยด้านสถานภาพ (Status) เป็นความปรารถนาที่จะเดินทางเพื่อแสวงหาโอกาส ไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไปเห็น หรือสถานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและกล่าวถึง สอดคล้องกับแนวคิดในการเลือก

จุดหมายในการเดินทางของ Cromton (1979, p. 408-424); Dann (1981, p. 187-219) เพื่อที่จะชื่นชม ทัศนียภาพ ชุมชนท้องถิ่น

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ เยี่ยมชม (Visit) เพื่อที่จะชื่นชม ทัศนียภาพ ชุมชนท้องถิ่น

2. กลุ่มศึกษาเรียนรู้ หรือเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยว (Site & Information Visit) เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อศึกษาเรียนรู้ หรือเยี่ยมชม สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นความปรารถนาของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจัยด้านกายภาพ (Physical) เช่น ต้องการพักผ่อน และความผ่อนคลาย Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ต้องการหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมเดิม Cromton (1979, p. 408-424); Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ต้องการออกไปสัมผัสกับธรรมชาติ Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ทั้งนี้การเดินทางท่องเที่ยวยังมีความปรารถนาที่จะศึกษาเรียนรู้ ชื่นชมธรรมชาติ ทัศนียภาพ และเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวนั้นสามารถในการเข้าถึงได้ (Accessibility) มีการให้บริการท่องเที่ยวที่เพียงพอ การเดินทางและการขนส่งที่สะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Dann, 1977, p. 184-194, 1981, p. 187-219; Iso-Ahola, 1982, p. 256-262; Yuan and McDonsals, 1990, p. 42-44; Fakaye and Crompton, 1991, p. 10-16; Mcgehee, 1996, p. 45-57; Kim et al., 2005, p. 527-540)

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ เยี่ยมชม หรือ พักค้างคืน (Visit or Stay) เพื่อศึกษาเรียนรู้ ชื่นชมธรรมชาติ ทัศนียภาพ และเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นที่มีความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) ได้ง่ายโดยมีการให้บริการการเดินทางและการขนส่งที่สะดวก

3. กลุ่มศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง และสร้างประสบการณ์ที่แตกต่าง (Information Visit) เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นความปรารถนาของนักท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากปัจจัยด้านความปรารถนาในการพัฒนาตนเอง (Personal Development) โดยการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846) การแสวงหาประสบการณ์ที่แตกต่างและกิจกรรมที่น่าสนใจ เพื่อให้ได้ความรู้หรือประสบการณ์ที่พิเศษ Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331); Oh et al.(1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ความปรารถนาที่จะเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้ เนื่องจากปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Cultural) สอดคล้องกับงานวิจัย Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331); Oh et al, (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) พบว่า การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวนั้นเพื่อต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น

พฤติกรรม นักท่องเที่ยว คือ เยี่ยมชม และพักค้างคืน (Visit & Stay) เพื่อศึกษาเรียนรู้ ธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัย การเลือกจุดหมายปลายทาง (Destination) ของ นักท่องเที่ยว สามารถจำแนกลักษณะของจุดหมายท่องเที่ยวที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตาม ลักษณะของพื้นที่ได้เป็น 3 แบบ คือ

1. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีที่ตั้ง อยู่ใกล้ จุดหมายปลายทางของสถานที่ท่องเที่ยวหลัก (Main Destination) เข้าถึงง่าย

ปัจจัยดึง (Pull Factor) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถ เข้าถึงได้ง่าย และอยู่ใกล้กับจุดหมายปลายทางของสถานที่ท่องเที่ยวหลัก (Main Destination) ดังนั้น การเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวจะเลือกจากปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) บริการ ร้านอาหาร บริการข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้ และการดูแลรักษาความปลอดภัย ซึ่งสถานที่สถานที่ ท่องเที่ยวดังกล่าวนั้นมักมีที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Crompton, 1979, p. 408-424; Pearce, 1983, p.16-20; Yuan and McDons, 1990, p. 42-44; Usal and Jurowski, 1994, p. 844-846; Oh et al., 1995, p. 123-137; Magehee, 1996, p. 45-57; Yoon and Usal, 2005, p. 45-56)

2. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีที่ตั้ง อยู่ไกล จุดหมายปลายทางของสถานที่ท่องเที่ยวหลัก (Main Destination) แต่การเดินทางและการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวสามารถ เข้าถึงง่าย

ปัจจัยดึง (Pull Factor) ของชุมชนท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งเข้าถึงง่ายแต่ไกลจากจุดหมายปลายทาง ของสถานที่ท่องเที่ยวหลัก (Main Destination) นั้นมักเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) ของชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์มีความสวยงามแปลกตา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee (1996, p. 45-57); Klenosky (2002, p. 385-395); Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) โดยสถานที่ท่องเที่ยวที่มีที่ตั้งอยู่ไกลจากสถานที่ท่องเที่ยวหลัก แต่สามารถเข้าถึง (Accessibility) ได้ง่ายเนื่องจากมีการให้บริการการเดินทางและการขนส่งที่สะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dann (1977, p. 184-194; 1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Yuan and McDons (1990, p. 42-44); Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); Magehee (1996, p. 45-57); Kim et al. (2005, p. 169-180) ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางเพื่อ ไปเยี่ยมชมหรือเพื่อศึกษาเรียนรู้

3. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีที่ตั้งอยู่ไกลจุดหมายปลายทางของสถานที่ท่องเที่ยวหลัก (Main Destination) การเดินทางและการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวนั้นเข้าถึงยากเนื่องจากมีระยะทางไกลจาก

สถานที่ท่องเที่ยวหลัก หรือมีความยากลำบากในการเข้าถึง เช่น ภูเขาสูงชันความเจริญยังไม่ถึงมากนัก ใช้ระยะเวลาในการเดินทางนานไม่สามารถเดินทางไปและกลับใน 1 วัน

ปัจจัยดึง (Pull Factor) ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีที่ตั้งเข้าถึงยากห่างไกลจากจุดหมายปลายทางของสถานที่ท่องเที่ยวหลัก (Main Destination) จะมีทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) และทัศนียภาพสวยงามแปลกตามีความสมบูรณ์ของธรรมชาติสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee (1996, p. 45-57); Klenosky (2002, p. 385-395); Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวจึงต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่เหมาะสมเพียงพอไว้สำหรับการให้บริการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการอาหารเครื่องดื่ม บริการที่พักแรม บริการข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้ และการดูแลรักษาความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Crompton (1979, p. 408-424); Pearce (1983, p. 16-20); Yuan and McDons (1990, p. 42-44); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee (1996, p. 45-57); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ดังนั้น การตัดสินใจเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวนั้นต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยว (Activity) ที่มีความสร้างสรรค์ Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16) มีความแปลกและแตกต่าง Yuan and McDons (1990, p. 45-56); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395) เนื่องจากความสามารถในการเข้าถึงนั้นทำได้ยาก การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ดังกล่าวนี้จึงมีความสำคัญ เช่น เพื่อศึกษาเรียนรู้ ธรรมชาติ วัฒนธรรม ที่หาดูได้ยากในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งอาจต้องใช้ระยะเวลาและอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัส ธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ในแหล่งท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องพักค้างแรมในสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้คุ้มค่ากับความยากลำบากและระยะเวลาการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวนั้นเอง

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน การจัดการปัจจัยดึง (Pull Factor) ของชุมชน เกี่ยวกับ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมจำเป็นต้องมีแนวปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันในชุมชน การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ การแบ่งงานตามความสมัครใจและความถนัด และการติดตามและการประเมินผลที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้งนี้จะต้องมีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง และคำนึงถึงที่ตั้งของชุมชนนั้นอยู่ห่างจากสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั้งนี้สอดคล้องกับการกำหนดกฎระเบียบร่วมกัน และการมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ดังเช่นการศึกษาวิจัยของ Holden (2009, p. 373-389) เกี่ยวกับนโยบายสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความสมดุลให้กับสภาพแวดล้อมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และ Nyaupane et al.

(2010, p. 254-257) ได้กล่าวถึงการใช้นโยบายการท่องเที่ยวของภูฏานในการแสวงหาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเครื่องมือที่ใช้ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในภูฏาน คือการปฏิเสธรที่จะให้วีซ่าประจำปี และขั้นตอนที่ยุ่งยากในการขอวีซ่า การเก็บภาษีอัตราภาษีขั้นต่ำรายวันกับนักท่องเที่ยวและการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก ให้เพียงหนึ่งในสี่ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด

การศึกษาของ Li (2003, p. 247-261) เกี่ยวกับการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดตัวชี้วัด ค่าเตือนเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดชี้วัดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในธรรมชาติควรจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของรูปการสนับสนุนของรัฐ และการสร้างตัวชี้วัดในพื้นที่กรณีศึกษา Weaver (2005, p. 23-33) ได้เสนอแนะว่า มิติของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นอยู่กับระดับของผลการพัฒนาอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นไปที่วัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสถานที่ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจากเดิมที่มุ่งเน้นแบบองค์รวมที่ครอบคลุมด้านกฎหมายและวิธีการที่เป็นที่ยอมรับของทั่วโลก

Cernat (2012, p. 1044-1056) ได้เสนอวิธีการแบบครบวงจรเพื่อประเมินการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับจำนวนปริมาณตัวชี้วัด และกรอบวิธีการที่นำเสนอ Benchmarking ในการประเมินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วย eSTBT (Sustainable Tourism Benchmarking Tool eSTBT) มีมาตรฐานความยั่งยืนของกิจกรรมการท่องเที่ยว ในประเทศต่าง ๆ รูปแบบที่พัฒนา พิสูจน์ให้เห็นมิติ ด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม ระบบนิเวศโครงสร้างพื้นฐาน และตัวชี้วัด แสดงแผนภูมิ และการประเมินผลของ 3 ประเทศ ในเอเชียพบว่า มีระดับที่คล้ายกันของกิจกรรมการท่องเที่ยว และอาจนำมาซึ่งแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยว และส่งผลต่างกันสำหรับสภาพแวดล้อมทางสังคม ระบบนิเวศของประเทศกำลังพัฒนา eSTBT เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบปัญหาในการท่องเที่ยวของประเทศ

Tsaur (2005, p. 41-63) ได้ทำการศึกษาการประเมินผลการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากมุมมองด้านการบูรณาการทรัพยากร ชุมชน และการท่องเที่ยว พบว่า ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คือปัจจัยสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยว และได้เสนอกลยุทธ์ในการจัดการ 3 แนวทาง ดังนี้ 1. ควรให้ความสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการลดผลกระทบด้านลบที่ทำลายสิ่งแวดล้อม 2. สำหรับชุมชน และผู้อยู่อาศัย ควรให้ความสำคัญกับการดูแลผู้อยู่อาศัย การดำเนินชีวิต เช่น การคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม ในการอยู่อาศัยที่น่าอยู่ 3. สำหรับนักท่องเที่ยว คือการทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุข ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ การบริหารจัดการที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

Laverack and Thangphet (2009, p. 172-185) เกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนเพื่อในการสร้างความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบไปด้วย

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน 2. ผู้นำชุมชน 3. โครงสร้างองค์กรของชุมชน 4. การเคลื่อนย้ายทรัพยากรของชุมชน 5. การเชื่อมโยงจากภายนอกชุมชน 6. การประเมินปัญหาของชุมชน 7. การบริหารจัดการโครงการของชุมชน 8. การประเมินผลภาวะวิกฤตที่มีต่อชุมชน 9. องค์กรภายนอกที่มีบทบาทต่อชุมชน

โดยมีการศึกษาขีดความสามารถของชุมชน ในภาคเหนือของประเทศไทย สองชุมชน คือ ชุมชนบ้านแม่กำปอง และชุมชนบ้านถ้ำหนองเปี้ย เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น พบว่าการวางแผนกลยุทธ์นั้นจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น การเพิ่มทักษะความรู้และความสามารถของชุมชน นำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Asafu-Adjaye (2008, p. 1122-1130) พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีความเต็มใจที่จะจ่าย ประมาณ 27.07–62.64 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อการป้องกันและรักษาทรัพยากรชายฝั่งจากการคุกคามของมนุษย์

Phillips (2008, p. 201-211) ในการตอบสนองของปัจจัยของทรัพยากรชายหาดนั้น ควรได้รับการจัดการจัดอันดับความสำคัญของกลุ่มผู้ใช้อีก่อน เพื่อกำหนดปัจจัยกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจ ที่จะเยี่ยมชม และการป้องกันทรัพยากรที่เจาะจง ซึ่งกลุ่มผู้ใช้ต้องการวิธีที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนากลยุทธ์การจัดการอย่างยั่งยืนของชายหาด

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรร่วม

ทรัพยากรร่วม คือทรัพยากรสาธารณะ ที่ประสบความแออัด (Congestion) จนทำให้ตัวเองมีมูลค่าเกิดการแย่งชิงการบริโภค และไม่มีความเป็นสาธารณะอีกต่อไป ซึ่งแนวทางในการบริหารที่ผ่านมานั้น มักเป็นการควบคุมโดยตรงจากรัฐ หรือการให้สัมปทานจากเอกชน ซึ่งประสบการณ์ในหลายประเทศนั้น แสดงให้เห็นว่าไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม ปทัสฐาน (Norm) ของแต่ละสังคม ยังคงมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของผู้ใช้ทรัพยากรด้วยปทัสฐานเป็นมาตรการกำกับพฤติกรรมของผู้ใช้ทรัพยากรว่าสิ่งใดถูก ควรทำ หรือสิ่งใดผิด ไม่ควรทำ

การมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับมีปทัสฐานจะทำให้เห็นว่าหากมีการตั้งกติกาบางอย่างขึ้น และชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรนั้นมีปทัสฐานที่ให้ความสำคัญกับการรักษาคุณค่า ปฏิบัติตามกติกา ก็มีความเป็นไปได้ว่าหากกติกาที่ร่างขึ้นมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร การจัดการนั้นก็จะมีโอกาสที่จะบรรลุผลได้มาก แต่หากชุมชนมีปทัสฐานในแบบที่หาประโยชน์ใส่ตัวและฉวยโอกาส ก็ยากที่จะบรรลุผลได้ อย่างไรก็ตามเงื่อนไขที่ว่ามาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ผู้ใช้ทรัพยากรแต่ละคนกำลังเผชิญอยู่ด้วย หากกำลังเผชิญสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจเป็นการส่วนตัว ก็อาจตัดสินใจไม่ดูแลทรัพยากรและเลือกที่จะใช้ทรัพยากรสิ้นเปลืองแทน ซึ่งในความเป็นจริงสังคมนั้นมีทั้งคนดีและไม่ดี กลไกในการกำกับดูแล (Monitoring) และการลงโทษทางสังคม (Social Sanction) จึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ

Ostrom (1990, 2010, p. 115-116) ได้เสนอ หลักการออกแบบกติกา (Design Principle) เพื่อเป็นลักษณะร่วมเชิงสถาบันของชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการทรัพยากรให้ดำรงอยู่ได้ ยืนยาว โดยมีหลักการทั้งหมด 8 ประการ คือ

1. ต้องมีการระบุขอบเขตไว้อย่างชัดเจน (Clearly Defined Boundarie) มีสองส่วนคือ ขอบเขตเกี่ยวกับผู้ใช้ (Cgruence Between Appropriation and Provision Rues and Local Condition)

2. ต้องมีความสอดคล้องระหว่างกติกาว่าด้วยการเก็บเกี่ยวทรัพยากรและบำรุงรักษาระบบ ทรัพยากรกับเงื่อนไขทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

3. คนส่วนใหญ่ที่ได้รับผลจากการบริหารจัดการต้องมีสิทธิ์ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและปรับปรุงกติกาในการจัดการทรัพยากร (Collective-Choice Arrangements Allowing for the Participation of Most of the Appropriators in the Decision Making Process)

4. ต้องมีการกำกับดูแลที่มีประสิทธิผลโดยคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ (Effective Monitoring by Monitors who are Part of or Accountable to the Appropriator) โดยการกำกับดูแลต้องมีสองส่วน คือ (1) การสอดส่องดูแลพฤติกรรมการเก็บเกี่ยวทรัพยากรและการบำรุงรักษาระบบทรัพยากรของผู้ใช้ทรัพยากรว่าเป็นไปตามกติกาที่วางไว้หรือไม่ (2) มีการสอดส่องดูแลสภาพของทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ

5. การลงโทษต้องเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Graduated Sanctions for Appropriators who do not Respect Community Ruls) คือ หากสอดส่องดูแลแล้วพบผู้กระทำผิด การลงโทษครั้งแรก ๆ จะค่อนข้างเบามากในขณะที่ผู้กระทำผิดละเมิดกฎซ้ำซากการลงโทษจะมีความรุนแรงขึ้นเพราะการลงโทษควรเป็นไปเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนมากกว่าทำให้เกิดความแปลกแยกกับคนบางคนในชุมชน

6. ต้องมีกลไกการจัดการความขัดแย้งที่มีต้นทุนต่ำและทำได้ง่าย (Conflict-Ressolution Mechanisms wich are Cheap and Easy of Access)

7. รัฐบาลรับรู้และให้สิทธิ์แก่ผู้ใช้ทรัพยากรในการวางกติกาการใช้และจัดการทรัพยากร (Minimal Recognition of Rights to Organize)

8. กติกาและการจัดการทรัพยากรต้องเชื่อมโยงและสอดคล้องกับระบบที่ใหญ่กว่า (In Case of Larger CPRs: Organisation in the from of Multiple Layers of Nested Enterprises, with Small, Local CPRs at Their Bases) ทั้งนี้เนื่องจากระบบทรัพยากรระบบทรัพยากร และการจัดการ ทรัพยากรตั้งอยู่และเชื่อมโยงกับระบบนิเวศเชิงสังคมที่ใหญ่กว่า ระบบการจัดการและกติกาจึงจำเป็นต้อง สอดคล้องกับระบบที่ใหญ่กว่านั่นเอง

ดังนั้น ทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นพื้นฐานในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เช่น ธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถกำหนดการครอบครองกรรมสิทธิ์ จึงมีแนวโน้มและสถานการณ์ที่จะเกิดความเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรสาธารณะ เนื่องจากการกอบโกยใช้ทรัพยากรอย่างไร้กฎเกณฑ์ เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ระบุ ผลพาดิษฐ์ และสมพจน์ กรรณูช (2561, หน้า 160) แต่ปัญหาความเสื่อมโทรมและความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นสิ้นสุดได้ในกรณีที่อำนาจคุ้มครองหวงห้าม การเข้าถึง และมีกฎเกณฑ์สำหรับการเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีสภาพเป็นสาธารณะนั้นมีจำนวนมาก ได้แก่ ป่าไม้ ลำน้ำ มหาสมุทร ทะเล และบรรยากาศ ซึ่งการสูญเสีย เสื่อมโทรม หรือเสียหาย ณ แห่งใดในโลกก็เป็นปัจจัยต่อความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมในภาพรวมของโลกด้วยเช่นกัน ในบริบททั่วไปของสังคม เงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรส่วนรวม ได้แก่ 1) สาธารณะสมบัติของธรรมชาติ (Open Access Resource) เช่น ทุ่งหญ้า ป่าไม้ ลำน้ำ หนอง บึง เขื่อนแก่ง แมวลชีวภาพ อากาศ น้ำฝน มหาสมุทร ทะเล 2) การรั่วไหลของบุญและบาปออกสู่สาธารณะ (Externality) เช่น กลิ่นหอมของดอกไม้และอากาศบริสุทธิ์จากการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ และสิ่งปฏิกูลที่รั่วไหลไปสู่พื้นที่สาธารณะ และ 3) สาธารณะสมบัติของมนุษย์ (Public Goods) เช่น ถนน สะพาน คลองชลประทาน ไฟฟ้าส่องสว่างในถนน สวนสาธารณะ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ บริการของรัฐ เช่น ทหาร ตำรวจ บุคลากรของหน่วยงานรัฐ

สถานการณ์ความเสียหายส่วนรวมเป็นดุลยภาพถาวร (Permanent Equilibrium) ของสังคม เนื่องจากมนุษย์นั้นมีความต้องการมีเสรีภาพที่สมบูรณ์ส่วนบุคคล ที่ทำให้กระทำตามใจที่ปรารถนา จึงทำให้แสวงหาช่องทางใช้ทรัพยากรอย่างปราศจากขอบเขตจำกัด ในขณะที่เดียวกันมนุษย์มีความต้องการและอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีความเกี่ยวข้องกัน และมีประสบการณ์เกี่ยวกับความเสียหายของส่วนรวม และตระหนักดีว่าเสรีภาพสมบูรณ์ส่วนบุคคลที่เป็นดุลยภาพถาวร ก่อให้เกิดความวุ่นวายต่อสังคม จึงทำให้แสวงหาวิธีในการจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล จึงเป็นที่มาของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีวัฒนธรรม ประกอบด้วย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อบังคับและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์และลงโทษบุคคลที่ละเมิด และมีศาสนา จารีต ประเพณี เพื่อคุ้มครองจิตใจของมนุษย์จากความต้องการเสรีภาพสมบูรณ์ และหากแรงฝืนซึ่งประกอบด้วยกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันมีความเข้มแข็งน้อยลงก็จะทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมในการแสวงหาเสรีภาพสมบูรณ์กลับมา

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของทุกคนในชุมชนและสังคม สอดคล้องกับ ระบุ ผลพาดิษฐ์ และสมพจน์ กรรณูช (2561, หน้า 166) ความเสื่อมโทรมของทุนธรรมชาติผูกพันกับความเสื่อมของทุนสังคม และในทางกลับกันความอุดมของทุนสังคมเป็นเงื่อนไขให้เกิดความอุดมทุนธรรมชาติ และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ความอ่อนด้อยด้านทุนมนุษย์ผูกพันกับความอ่อนด้อยด้านทุน

กายภาพและความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ ความเสื่อมโทรมของทุนธรรมชาติเป็นปัจจัยซ้ำเติมความอ่อนด้อยด้านทุนกายภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจความเสื่อมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าและบริการของทั้งระบบเศรษฐกิจเกิดจากความอ่อนด้อยของความสามารถสะสมทุนกายภาพซึ่งผูกพันกับความอ่อนด้อยด้านทุนมนุษย์ และผนวกกับความเสื่อมโทรมของทุนธรรมชาติซึ่งผูกพันกับความเสื่อมของทุนสังคม ทำให้ทุนขาดแคลน ทุนมีราคาสูง การผลิตสินค้ามีต้นทุนสูง บั่นทอนความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แสดงดังรูป

ภาพที่ 2.3 บทบาทของปัจจัยทุน 4 ประเภท ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
ที่มา: ระพี ผลที่มาจากดัชนี และสมพจน์ กรรณช. (2561). หน้า 167

ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนนั้นต้องเริ่มจากการสร้างกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้เกิดความสามารถในการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่าดังนี้

1. การกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันในชุมชนเพื่อสนับสนุนจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. การกำหนดตัวชี้วัด การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุล
3. การกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนโดยให้ความสำคัญสำหรับการลดผลกระทบด้านลบที่ทำลายสิ่งแวดล้อม
4. การกำหนดขอบเขตการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนเพื่อในการสร้างความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. การกำหนดกฎระเบียบเพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกันในชุมชนและการมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่โดยร่วมกันกำหนดกติกา ให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของสังคมโดยรวม จึงเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนและสังคมได้ หากมีความชัดเจนในการกำหนดกฎ กติกา แนวทางการจัดการ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยซึ่งแสดงไว้ในภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวจึงทำการศึกษากิจการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่สอดคล้องกับความปรารถนาจากภายในของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่แตกต่างกัน

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) 2. ศึกษาปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดยมีเป้าหมายของเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะหาคำตอบ 1) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนตามแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน Community Based Tourism (CBT) ในบริบทของพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย โดยเลือกชุมชนซึ่งอยู่ในฐานของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT-Community Based Tourism) ในเขตภาคเหนือ แล้วเจาะจงเลือกชุมชนเป็นตัวแทนในการศึกษา 2) จากแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยจูงใจในการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยในชุมชนชุมชนเพื่อนำไปสู่การวางแผนและแนวทางพัฒนา และจัดการท่องเที่ยวพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

- 3.1 แนวทางการวิจัย
- 3.2 นิยามตัวแปร
- 3.3 เครื่องมือทางการวิจัย (แบบสัมภาษณ์)
- 3.4 พื้นที่และประชากรทางการวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

- 3.7 การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือทางการวิจัย
- 3.8 พื้นที่และประชากรทางการวิจัย
- 3.9 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.10 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวทางการวิจัย

(1) การทบทวนวรรณกรรม ที่เป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย งานวิจัย หนังสือ วารสาร และเอกสารอื่น ๆ ที่มีความน่าเชื่อถือ เกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเพื่อหาคำตอบคือ (1) เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย (2) อะไรคือแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

(2) จากการทบทวนวรรณกรรม ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นจัดการท่องเที่ยวทางเลือกที่กำลังเป็นที่นิยมเนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้ โดยส่งผลกระทบต่อพื้นที่ท่องเที่ยวให้น้อยที่สุด เพื่อเป็นการรักษาสสมดุลในการท่องเที่ยวซึ่งมีความแตกต่างและมีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละพื้นที่ แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยนั้นมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาค และมีแนวโน้มในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกในชุมชนเพิ่มขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเท่าที่ควร

(3) จากการวิจัยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาพรวมที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ เพื่อประโยชน์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยขาดความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างและการรักษาไว้ ซึ่งทรัพยากร วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ให้คงอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวให้ยาวนาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยโดยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎี คือ (1) แนวคิดการท่องเที่ยวในชุมชน (2) แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (3) แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (4) แนวคิดเรื่องแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

(4) ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์จากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดในการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้บริการท่องเที่ยวในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จำนวน 20 แห่ง

(5) ผู้วิจัยนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่วางไว้ และนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

(6) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ซึ่งได้จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเพื่อนำมาวิเคราะห์ จำนวน 398 ชุด

(7) ผู้วิจัยนำผลการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎี นำเสนอผลการวิจัย อภิปรายผล เสนอแนะแนวทางด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

นิยามตัวแปร

สามารถแบ่งได้ตามกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาวิจัย ดังนี้

(1) แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือ หลักการจัดการเพื่อให้รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยื่อนอย่างสม่ำเสมอ แต่ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาไว้อย่างมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ดั้งเดิม เป็นธุรกิจบริการที่มีผลกำไรที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยที่สุด

(2) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การเดินทางท่องเที่ยวไปตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยการควบคุมผลกระทบและสร้างบรรยากาศของการศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์เพื่อทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

(3) แนวคิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นเหมือนปัจจัยผลักดันกับปัจจัยดึง (Push and Pull Factor) ที่เป็นส่วนประสมของความปรารถนาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกัน

เครื่องมือในการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกในการรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

(1) ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อเสนอแนะมาสร้างเป็นแบบในการสัมภาษณ์

(2) ผู้วิจัยได้นำคำแนะนำ และข้อเสนอแนะ และความคิดเห็น ของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

(3) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา และแก้ไขเพิ่มเติมตามคำแนะนำ

(4) หลังจากอาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณา และได้อนุมัติแบบสัมภาษณ์ จึงได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับแก้ตามคำแนะนำ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้บริการท่องเที่ยวในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จำนวน 20 แห่ง

พื้นที่และประชากรทางการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้บริการท่องเที่ยวในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ในรูปแบบบ้านพัก โฮมสเตย์ ธุรกิจนำเที่ยว ร้านค้าในชุมชน

ธุรกิจบริการรูปแบบอื่น ๆ ที่ให้บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของชุมชน ผู้นำท่องเที่ยวในชุมชน ผู้นำชุมชน ในพื้นที่ท่องเที่ยวหลักในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้โทรศัพท์เพื่อติดต่อไปยัง ผู้นำชุมชน ผู้นำท่องเที่ยวในชุมชน ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ให้บริการที่พัก รูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการให้ข้อมูลเบื้องต้นและให้โอกาสนัดหมายเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่จริง ทั้งนี้ในการเดินทางไปยังพื้นที่วิจัยนั้นยังเป็นเพียงเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก พบว่ามีอุปสรรคในการเข้าถึงและการเดินทาง จึงทำให้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผ่านการใช้โทรศัพท์ หรือการตอบแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ผ่านทาง Email แทนการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำการถอดคำพูดจากกลุ่มตัวอย่างได้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้ออย่างละเอียด และนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และทำการสังเคราะห์ออกมาเป็น แรงจูงใจที่มีผลการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้งนี้เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนได้อย่างเหมาะสมในแต่ละพื้นที่

การวิจัยเชิงปริมาณ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยนำผลจากการทบทวนวรรณกรรม กรอบแนวคิด และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อทำการตรวจสอบ และปรับแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ทฤษฎี และผู้ตอบแบบสอบถาม

2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปทำการทดสอบเก็บข้อมูลจากผู้ที่มาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบน จำนวน 30 คน

3) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามนี้ไปทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) ในระหว่างนี้ผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนดังนี้

- ตัดตัวแปรบางตัวที่ไม่มีผลต่อการแรงจูงใจในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- จัดเรียงคำถามให้มีความเหมาะสมและง่ายต่อการตอบแบบสอบถาม

- จัดกลุ่มคำถามให้สอดคล้องกับปัจจัยจุดใจที่สอดคล้องกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

4) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับแก้ และทำการทดสอบแบบสอบถามเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) จากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

แบบสอบถามส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

แบบสอบถามส่วนที่ 2 พฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

แบบสอบถามส่วนที่ 3 ปัจจัยตั้งในการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

แบบสอบถามส่วนที่ 4 ปัจจัยหลักในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ตารางที่ 3.1 การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของแบบสอบถาม

Items	Factor Loading	% Total Variance	Cronbach Alpha
ปัจจัยตั้งให้เดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน (Pull Factor)			
<u>ธรรมชาติ (Natural)</u>		0.7023	0.7829
ทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์	0.8524		
ทัศนียภาพที่สวยงาม	0.8864		
แหล่งท่องเที่ยวในธรรมชาติที่สวยงามแปลกตา	0.7710		
<u>สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)</u>		0.7023	0.7829
สิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอไว้บริการนักท่องเที่ยว	0.8385		
สถานที่พักผ่อน	0.8624		
การให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	0.8076		
<u>ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)</u>		0.6997	0.7847
การเดินทางที่สะดวกใช้เวลาไม่นาน	0.7888		
มีรถโดยสารสาธารณะสำหรับให้บริการ รับ-ส่ง ถึงชุมชน	0.8060		
ความสะดวกของพื้นผิวจราจรในการเดินทาง	0.8515		
ความปลอดภัยในการเดินทางเพื่อเข้าถึงชุมชน	0.8515		

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

Items	Factor Loading	% Total Variance	Cronbach Alpha
<u>กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities)</u>		0.6530	0.8217
ชมทัศนียภาพในชุมชน	0.7442		
สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน	0.8087		
เดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	0.7949		
ชมทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ณ จุดชมวิว	0.7764		
ปัจจัยผลักในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน (Push Factor)			
<u>ด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical)</u>		0.6056	0.7763
พักผ่อนหย่อนใจในภาพแวดล้อมที่สบาย	0.7564		
หลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ	0.8371		
เพื่อรักษาสุขภาพร่างกาย	0.7478		
ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ	0.7478		
<u>ด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical)</u>		0.6056	0.7763
พักผ่อนหย่อนใจในภาพแวดล้อมที่สบาย	0.7564		
หลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ	0.8371		
เพื่อรักษาสุขภาพร่างกาย	0.7478		
ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ	0.7478		
<u>ด้านวัฒนธรรม (Cultural)</u>		0.7085	0.7935
ได้ชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แตกต่าง	0.7854		
ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม	0.8978		
ได้เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นของเจ้าบ้าน	0.8383		
<u>ด้านอารมณ์และความรู้สึก (Emotion)</u>		0.6569	0.7327
ต้องการความสบายใจ	0.8178		
ต้องการสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก	0.7830		
ต้องการความสงบปลอดภัย	0.7830		
<u>ด้านสถานภาพ (Status)</u>		0.6917	0.6917
ต้องการไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป	0.7830		
ต้องการไปยังสถานที่ที่คนส่วนใหญ่กล่าวถึง	0.8877		
ต้องการไปยังสถานที่ที่ได้รับการยอมรับ	0.8525		

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

Items	Factor Loading	% Total Variance	Cronbach Alpha
<u>ด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development)</u>		0.7209	0.8048
ต้องการแสวงหาความรู้	0.8302		
ต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง	0.8640		
ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจ	0.8527		
<u>ด้านส่วนบุคคล (Personal)</u>		0.6226	0.6946
ต้องการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว	0.7930		
ต้องการแสวงหาปะผู้คนในท้องถิ่น	0.7899		
ต้องการให้รางวัลแก่ตนเอง	0.7844		

การทดสอบเพื่อยืนยันความสอดคล้องของตัวแปรของในแต่ละปัจจัยนั้น ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ปัจจัยซึ่งพิจารณาจากค่า Factor Loading และ %Total Variance ทั้งนี้ค่า Factor Loading และ ค่า %Total Variance ที่ได้อยู่ระหว่าง 60-70% ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

พื้นที่และประชากรทางการวิจัย

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชากรแบบไม่จำกัดจำนวน (Infinite Population) จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จำนวน 6 ชุมชน คือ 1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง 2. ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง 3. ชุมชนบ้านปาง 4. ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง 5. ชุมชนบ้านแม่ละนา และ 6. ชุมชนบ้านจำโบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยโดยทำการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในชุมชน ระหว่าง เดือนมกราคม – เดือนธันวาคม 2560 แบบตามสะดวก (Convenient Sampling) ในพื้นที่ศึกษาวิจัย และเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวแบบสอบถามออนไลน์ และการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในพื้นที่ 3 จังหวัดของภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 6 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง 2. ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง 3. ชุมชนบ้านปาง 4. ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง 5. ชุมชนบ้านแม่ละนา และ 6. ชุมชนบ้านจำโบ ซึ่งได้ทำเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 420 ราย และผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูล

จากแบบสอบถามและทำการคัดเลือกแบบสอบถามบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์ออก จำนวน 22 ราย เนื่องจากเป็นการตอบแบบสอบถามที่ไม่ครบถ้วนหรือไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายในการศึกษาวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณดังนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ
 (2) การวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อยืนยันความถูกต้องที่จะนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องตามหลักสถิติ แล้วใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) วิเคราะห์เพื่อหาค่าความน่าเชื่อถือ

(3) การวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลึกและปัจจัยตั้งที่มีผล การตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอย Multiple Regression Poisson Regression เพื่อแสดงให้เห็นว่า การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนมีปัจจัยผลึก และปัจจัยตั้งที่สอดคล้องกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งทำให้สามารถนำผลจากการวิเคราะห์ไปใช้ในการอภิปรายผล และเสนอแนะแนวทางการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนให้มีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม

แบบจำลองในการศึกษา

แบบจำลอง สมการถดถอยปัวส์ซอง (Poisson Regression) และสมการถดถอยปัวส์ซองที่มีศูนย์มาก (Zero Inflated Poisson Regression: ZIP)

$$I_1 = r_0 + r_1 Acc + r_2 Act + r_3 Culture$$

$$Y = \begin{cases} 0 \text{ หาก } \left(1 - \frac{1}{1 + e^{-i1}}\right) \leq 0 \\ day \text{ หาก } \left(\frac{1}{1 + e^{-i1}}\right) > 0 \end{cases}$$

$$I_2 = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_k x_k$$

$$Day = Int^t(e^{I_2})$$

โดยที่

I_i คือ Index Function $i = 1, 2$

$Y = 0$ กรณีที่ไม่ค้างคืน

$Day =$ วัน (กรณีที่ค้างคืน) , จำนวน $Day = 1, 2$ หรือ 3

$Int^t()$ คือ ฟังก์ชันจำนวนเต็มบวก

$Acc =$ ความสามารถในการเข้าถึง

$Act =$ กิจกรรม

$Culture =$ วัฒนธรรม

$X1 =$ ธรรมชาติ

$X2 =$ สิ่งอำนวยความสะดวก

$X3 =$ ความสามารถในการเข้าถึง

$X4 =$ กิจกรรมท่องเที่ยว

$X5 =$ ความต้องการด้านกายภาพ

$X6 =$ ความต้องการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม

$X7 =$ ความต้องการด้านอารมณ์ความรู้สึก

$X8 =$ ความต้องการด้านสถานภาพ

$X9 =$ ความต้องการในพัฒนาตนเอง

$X10 =$ ความต้องการส่วนบุคคลส่วนบุคคล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ และการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก 6 ชุมชน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยตั้งและปัจจัยผลึกจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงใจ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประชากรตัวอย่าง

การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ให้บริการท่องเที่ยวในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จำนวน 20 แห่ง ในรูปแบบบ้านพัก โฮมสเตย์ ธุรกิจนำเที่ยว ร้านค้าในชุมชน ธุรกิจบริการรูปแบบอื่น ๆ ที่ให้บริการนักท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของชุมชน ผู้นำท่องเที่ยวในชุมชน ผู้นำชุมชน ในพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก 6 ชุมชน ภาคเหนือตอนบนที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์ ที่ได้สร้างขึ้นเพื่อค้นหาตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ทำการการสัมภาษณ์ชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้ง 6 ชุมชน ตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ 2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ 3. องค์ประกอบด้านการจัดการ 4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งทำการสรุปข้อมูลรายละเอียดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนทั้งชุมชน 6 ชุมชนได้ดังนี้

1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่

องค์ประกอบด้านพื้นที่ ชุมชนบ้านแม่กำปองเป็นชุมชนที่อยู่ไม่ไกลจากอำเภอเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ และเส้นทางก่อนถึงชุมชนจะผ่านสถานที่ท่องเที่ยวที่น้ำพุร้อนดอยสะเก็ดชุมชนมีธรรมชาติที่สวยงามและมีความสมบูรณ์ของทรัพยากร มีสภาพอากาศดีตลอดทั้งปี มีลำน้ำไหลผ่านชุมชน และมีน้ำตกที่สวยงามหลายแห่งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีเอกลักษณ์เรียบง่าย เช่น การประกอบอาชีพของสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำเหมืองเป็นอาชีพหลัก และในพื้นที่โดยทั่วไปของชุมชนนิยมปลูกกาแฟ ชาวบ้านในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. นโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง

การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. การวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง

สมาชิกในชุมชนเล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยชุมชนมีรายได้จากการเก็บค่าบริการส่วนกลางจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวได้เดินทางท่องเที่ยวและใช้บริการ จั๊บบ่ายใช้สอยซื้อสินค้าในชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบซึ่งชุมชนมีมาตรการที่เข้มแข็งในการให้สมาชิกของชุมชนรักษา และปฏิบัติตามกฎระเบียบร่วมกัน

3. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง

ชุมชนมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ให้การศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวบางส่วนเป็นชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวโดยผ่านบริษัททัวร์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากยุโรปกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ ชมวิถีชีวิต วัฒนธรรม และพักโฮมสเตย์ในชุมชน กิจกรรมศึกษาดูงานทั้งนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะชาวไทย และชาวต่างชาติ เช่น จีน อเมริกา ออฟริกา ลาว พม่า ยุโรป เป็นต้น

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติและด้านวัฒนธรรมในชุมชนบ้านแม่กำปอง

ชุมชนได้ทำการบูรณะโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนคือ “วัดคันธาพุกษา” เพราะวัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เป็นสถานที่ที่ใช้ในการประกอบศาสนกิจที่สำคัญซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชน

5. แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง

ชุมชนได้กำหนดมาตรการ กฎระเบียบ ของชุมชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การเก็บค่าบริการสถานที่กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว การใช้ไกด์ท้องถิ่น และไกด์ของบริษัททัวร์ร่วมกันเพื่อทำหน้าที่ในการสื่อความหมาย การสร้างที่พักโฮมสเตย์จะต้องสร้างให้

ห่างจากถนนไม่น้อยกว่า 2 เมตร การรับนักท่องเที่ยวจะจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวจากการจองที่พักล่วงหน้า เพื่อจะได้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและเพียงพอ โดยการจัดเตรียมเพื่อสำรองที่พักล่วงหน้า และการดำเนินธุรกิจโดยบุคคลภายนอกต้องถือปฏิบัติตามระเบียบชุมชนอย่างเคร่งครัด ซึ่งหากไม่ดำเนินการตามระเบียบของชุมชนจะมีการลงโทษอย่างรุนแรง เช่น การงดจ่ายน้ำใช้ให้กับสถานประกอบการที่ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน

6. การพิจารณาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง

ชุมชนมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนตามความเหมาะสม เช่น มีร้านขายสินค้าชุมชน ร้านอาหารชุมชน สถานที่จอดรถในชุมชน ตามศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากทรัพยากรในชุมชน ได้แก่ เหมียง กาแฟ หมอน ใบชา ฯลฯ

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง

ชุมชนได้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เพราะการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างอาชีพ และสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากอาชีพหลักที่รายได้ไม่ค่อยแน่นอนจากการทำการเกษตร และการทำเหมือง ดังนั้นการท่องเที่ยวในชุมชนจึงทำให้ชาวบ้านได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เช่น การจัดพื้นที่บางส่วนของบ้านที่อยู่อาศัยไว้เป็นที่พักและโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยวได้มาใช้บริการ

8. สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปองอย่างไร

ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวให้อยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการชุมชน โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกัน มีการกำหนดมาตรการ และกฎระเบียบที่ต้องใช้เป็นแนวทางในการจัดระเบียบการท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกัน

9. แนวทางการอบรมภาคีเพื่อทำให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง

ชุมชนมีการอบรมภาคีประจำถิ่น เพื่อให้การบรรยายความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรม ของชุมชนได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้กิจกรรมเดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติในชุมชนเกิดประโยชน์กับนักท่องเที่ยวมากที่สุด อีกทั้งกิจกรรมชมวิถีชีวิต อาชีพต่าง ๆ ของสมาชิกที่อยู่ในชุมชน จะถูกถ่ายทอดได้อย่างมีคุณค่า และสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ที่มาเยือน

10. การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านแม่กำปอง

ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกด้านเงินทุนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์จำนวนถึง 960,000 บาท การสนับสนุนด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) การจัดตั้งภาคีท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยสถาบันการท่องเที่ยวในชุมชนเชียงใหม่

(CBTi) จึงทำให้ชุมชนมีโครงสร้างการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยมีการวางแผน และการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างศักยภาพในการท่องเที่ยวชุมชน

2. ชุมชนบ้านปาง

องค์ประกอบด้านพื้นที่ ชุมชนบ้านปาง เป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับตัวเมืองเชียงใหม่ สามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ง่าย ชุมชนมีพื้นที่ตั้งอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ อยู่ใกล้กับโครงการหลวงม่อนกุหลาบ มีแม่น้ำไหลผ่านชุมชนจึงทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น น้ำตกอยู่ในชุมชนหลายแห่ง เช่น น้ำตกตาด้อย น้ำตกตาดครก น้ำตกศรีสังวาล เป็นต้น ชุมชนยังมีแหล่งโบราณสถาน ได้แก่ วัดป่าศรีเขต และวัดเทพนิมิตร

1. นโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปาง

ชุมชนได้เปิดโอกาสให้ผู้สนใจจากภายนอกได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และอาชีพของสมาชิกในชุมชนได้ไม่นาน รูปแบบการนำเสนอความรู้อาชีพในชุมชนด้วยการสาธิต

2. การวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปาง

ชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด การวางแผน การปฏิบัติร่วมกัน แต่ยังไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบในด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ

3. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปาง

ชุมชนมีกิจกรรมศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเดินชมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ชุมชนและวัฒนธรรมพื้นบ้านโดยชาวบ้านมีกิจกรรมการสาธิต จ่อตองบุหรี การจักสาน การเลี้ยงผึ้ง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย และการต้อนรับผู้มาเยือนด้วยประสบการณ์เกี่ยวกับการรับประทานอาหารท้องถิ่น

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรมในชุมชนบ้านปาง

การจัดกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ภายในชุมชนด้วยการสาธิตอาชีพ เพื่อให้ความรู้แก่บุคคลภายนอกที่สนใจและได้แจ้งความจำนงไว้ล่วงหน้า เพื่อเข้ามาได้เรียนรู้อาชีพของชุมชน เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ เช่น อาชีพจักสาน การทำตองจอบบุหรีเพื่อใช้ไล่แมลง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายด้วยการใช้ภูมิปัญญาของชุมชน การศึกษาชีวิตและความเป็นอยู่ธรรมชาติและสภาพแวดล้อมโดยรอบชุมชน ก่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์และการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้สวยงามและมีความอุดมสมบูรณ์

5. แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปาง

สมาชิกในชุมชนมีการร่วมมือในกิจกรรมสาธิตอาชีพในชุมชน การวางแผนกิจกรรมการเดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ นับได้ว่าเป็น

การช่วยอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ตั้งมาร่วมกันในชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และกระจายรายได้ในชุมชน

6. การพิจารณาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปาง

ชุมชนได้มองเห็นการอำนวยความสะดวกในการจัดหาห้องน้ำสาธารณะไว้สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปาง

ชุมชนเริ่มมองเห็นประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการบริหารจัดการกิจกรรมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนนั้นมีการกระจายรายได้ซึ่งจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

8. สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปางอย่างไร

ชุมชนจึงได้กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้ไว้เป็นฐานกิจกรรมเรียนรู้ในชุมชนสำหรับผู้ที่มาเยือนได้ศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านอาชีพ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน ชื่นชมธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมในชุมชนตามเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน

9. แนวทางการอบรมมัคคุเทศก์เพื่อให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปาง

ยังไม่ได้มีการอบรมมัคคุเทศก์ในการนำเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่มีการให้ข้อมูลสมาชิกในชุมชนในการเยี่ยมชมการประกอบอาชีพในชุมชน

10. การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านปาง

ชุมชนมีความร่วมมือกับสถาบันท่องเที่ยวชุมชน (CBTI) ซึ่งเป็นองค์กรภายนอกที่ได้ให้การสนับสนุนด้านแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และบริษัททัวร์โลคอลไลฟ์เป็นบริษัทนำเที่ยวที่เสมือนตัวกลางในการประสานความต้องการและกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ กับองค์กรเอกชนที่มีแนวคิดในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) โดยเลือกที่จะทำกิจกรรมในชุมชนเพื่อศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพในชุมชน การซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และองค์กรเอกชนก็ได้มีแนวทางในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR)

3. ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

องค์ประกอบด้านพื้นที่ ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จึงทำให้ธรรมชาติของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สวยงาม และโดดเด่น เนื่องจากชุมชนมีทัศนียภาพที่สวยงามจึงถูกเลือกใช้สถานที่เพื่อถ่ายทำภาพยนตร์และละครหลายเรื่อง เช่น หนึ่งใจเดียวกัน ธรณีนี่นี้ใครครอง ทัศนียภาพของนาขั้นบันไดที่เป็นจุดเด่นของชุมชนในช่วงฤดูฝน และต้นฤดูหนาว ภายในชุมชนมีน้ำตกที่สวยงามอยู่หลายแห่ง เช่น น้ำตกกรักจัง น้ำตกผาดอกเสี้ยว และยังมีลำน้ำแม่กลาง

ไหลผ่านกลางชุมชน สมาชิกชุมชนบ้านแม่กลางหลวงส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยง เผ่าปะกาเกอญอ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และมีรายได้ที่ได้จากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นอาชีพเสริม การเดินทางไปยังชุมชนบ้านแม่กลางหลวง สามารถเดินทางเข้าถึงได้ง่าย มีความสะดวก และใช้เวลาไม่มาก เนื่องจากมีระยะทางไม่ไกลจากจังหวัดเชียงใหม่และเป็นทางผ่านไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อเป็นของฝากคือ กาแฟอินทรี เนื่องจากกระบวนการเพาะปลูกที่ไม่ใช้สารเคมีจึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน

1. นโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ชุมชนมีนโยบายการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อการประกอบอาชีพ และสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เช่น กิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยว ชมวิถีชีวิต อาชีพ และธรรมชาติ ในชุมชน กิจกรรมการให้ความรู้แก่ผู้มาเยือนเกี่ยวกับกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและแปรรูปกาแฟ การศึกษาดูงานการเลี้ยงปลาเทราต์จากแหล่งน้ำในธรรมชาติ กิจกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมืองชนเผ่า กิจกรรมการพักผ่อนในบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว

2. การวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ปัจจุบันชุมชนบ้านแม่กลางหลวงยังไม่ได้มีการกำหนดแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนอย่างเป็นทางการ ดังนั้นการกำหนด กฎระเบียบ เกี่ยวกับการสร้างที่พักในชุมชนยังขาดความอย่างชัดเจน จึงทำให้ชุมชนยังขาดกติกาเพื่อการรองรับการขยายตัวของบ้านพักที่สร้างขึ้นเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวพักผ่อนในชุมชน เนื่องจากต้องอยู่ภายใต้ระเบียบของกรมอุทยาน และไม่มีข้อกำหนดในการเก็บค่าธรรมเนียมนักท่องเที่ยวจากการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเป็นทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ จึงยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนทรัพยากร เช่น น้ำ ไฟฟ้า อีกทั้งยังเกิดปัญหาจากเสียงดังรบกวนยามวิกาล เมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาพักผ่อนในชุมชน จึงมีเพียงการจำกัดเวลาเพื่อการงดใช้เสียงในยามวิกาลเพื่อให้เกิดความสงบและไม่ก่อความรำคาญแก่นักท่องเที่ยวและสมาชิกในชุมชน

3. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้เรียนรู้สภาพแวดล้อมของระบบนิเวศในชุมชน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิต กิจกรรมเดินชมทัศนียภาพตามเส้นทางการศึกษาธรรมชาติในชุมชน เช่น ทัศนียภาพการทำนาขั้นบันได กิจกรรมชื่นชมความสวยงามของน้ำตกในธรรมชาติ กิจกรรมพักผ่อนในบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว และกิจกรรมรับประทานอาหารท้องถิ่น กิจกรรมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากชุมชน เช่น สินค้าหัตถกรรมผ้าพื้นเมือง กาแฟอินทรี เป็นต้น

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรมในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ด้วยกิจกรรมการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน และกิจกรรมการศึกษาดูงานในชุมชน กิจกรรมการต้อนรับที่อบอุ่นจากสมาชิกของชุมชน และการให้บริการและการอำนวยความสะดวก ด้านที่พักแรม ร้านค้าชุมชน ร้านกาแฟ อินทรีที่มีอยู่ทั่วไปในชุมชน ล้วนเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน โดยรบกวนทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนให้น้อยที่สุด ด้วยการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน การเดินป่าโดยไกด์ท้องถิ่น การจัดสรรพื้นที่สำหรับสร้างที่พักแรมให้เป็นสัดส่วนไม่ปะปนกับบ้านของสมาชิกในชุมชน เพื่อความเป็นระเบียบและเป็นการไม่รบกวนซึ่งกันและกัน การกำหนดกฎระเบียบให้กับนักท่องเที่ยวปฏิบัติเมื่อมาท่องเที่ยวในชุมชน เช่น งดเว้นการส่งเสียงดัง ยามวิกาล การห้ามทิ้งขยะในชุมชน การกำหนดเส้นทางการศึกษาธรรมชาติ และการแสดงสาธิตการทอผ้าพื้นเมือง เป็นต้น

5. แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง มีแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนที่รับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม และลดผลกระทบที่จะเกิดต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน จากการที่สมาชิกของชุมชนกำหนดกฎระเบียบของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การงดใช้เสียงดังในยามวิกาล การห้ามดื่มของมึนเมาจนก่อให้เกิดปัญหา ห้ามทิ้งขยะ และห้ามเก็บพันธ์พืช เนื่องจากก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ ซึ่งนับได้ว่าเป็นแนวทางในการลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

6. การพิจารณาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ชุมชนแม่กลางหลวงมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน และมีบริการต่าง ๆ ไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจำแนกนักท่องเที่ยวที่ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืนมีประมาณ 3,000 คนต่อปี และมีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับมีจำนวนถึง 6,000 – 9,000 คนต่อปี แต่ชุมชนยังไม่เคยพิจารณาขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเป็นทางการ เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้ที่รับผิดชอบและต้องขออนุญาตโดยตรงจากอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีรายได้และได้รับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจากขายสินค้าชุมชน การให้บริการนำเที่ยวโดยไกด์ประจำถิ่น การให้บริการที่พักแรมในชุมชน

จึงทำให้สมาชิกของชุมชน มีรายได้เสริมจากการจัดการท่องเที่ยวทำให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน เพิ่มจากการประกอบอาชีพการทำเกษตร

8. สมาชิกชุมชนบ้านแม่กลางหลวง มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

สมาชิกชุมชนบ้านแม่กลางหลวงเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในชุมชนมีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกัน โดยมีการประชุมเพื่อกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด สมาชิกของชุมชนซึ่งไม่ได้อยู่ในกลุ่มที่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวยังคงมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่โดยไม่ถูกรบกวน ไม่ได้ก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน

9. แนวทางการอบรมมัคคุเทศก์เพื่อการให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงมีแนวทางในการใช้ไกด์ประจำถิ่นที่ผ่านการฝึกอบรมเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาเยือน ทั้งนี้มีแนวปฏิบัติของไกด์ประจำถิ่นเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ไม่ดื่มของมึนเมา และไม่พกอาวุธที่อันตรายระหว่างปฏิบัติงาน ซึ่งในการกำหนดกฎระเบียบเหล่านี้ก็เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับความไว้วางใจจากนักท่องเที่ยว ซึ่งการดูแลและการให้บริการนักท่องเที่ยวนี้อาจเกิดขึ้น เนื่องจากการกำหนดแนวปฏิบัติของกลุ่มสมาชิกที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน

10. ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงได้รับมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจากการแนะนำและการสนับสนุนจากสถาบันการท่องเที่ยวชุมชน (CBTI) ทั้งชุมชนบ้านแม่กลางหลวงได้นำเอาอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่แตกต่างหลากหลาย การได้รับการสนับสนุนความรู้ด้านอาชีพจากโครงการหลวงสามารถสร้างประโยชน์และต่อยอดในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยวและให้ความรู้ด้านอาชีพเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาเทร้าส์จากแหล่งน้ำในธรรมชาติ การปลูกพืชเมืองหนาวในพื้นที่โดยรอบของชุมชน เช่น สตอเบอร์รี่ กาแฟ เป็นต้น

4. ชุมชนบ้านแม่ละนา

องค์ประกอบด้านพื้นที่ของชุมชนบ้านแม่ละนานั้น มีลักษณะของที่ตั้งชุมชนอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประมาณ 80 กิโลเมตร และระยะเวลาในการเดินทางจากตัวเมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอนถึงชุมชนใช้เวลา ประมาณ 4 ชั่วโมง พื้นที่โดยทั่วไปของชุมชนตั้งอยู่ในเขาสูงชัน การเข้าถึงชุมชนนั้นทำได้ยากเพราะต้องใช้เวลาในการเดินทางค่อนข้างนาน จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องพักค้างแรมในชุมชน หรือที่พักค้างแรมในสถานใกล้เคียง คือ ในตัวอำเภอ

ปางมะผ้า ซึ่งใช้เวลาเดินทางจากชุมชนถึงตัวอำเภอปางมะผ้า ประมาณ 1 ชั่วโมง สภาพอากาศโดยทั่วไปนั้นเย็นสบายตลอดทั้งปี ชุมชนมีธรรมชาติที่สวยงาม ทรัพยากรป่าอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นการเกษตร และอาศัยอยู่ในชุมชน ประมาณ 70 หลังคาเรือน ชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มไกด์ สถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชนคือ ถ้ำแม่ละนา เนื่องจากเป็นถ้ำหินปูนซึ่งมีความยาวถึง 12 กิโลเมตร และ “ถ้ำเพชร” “ถ้ำปะการัง” ที่เป็นถ้ำหินปูนที่มีความสวยงามและนับเป็นแหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติที่มีความสำคัญของชุมชน ทั้งนี้ชุมชนยังมีจุดชมวิวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยว คือจุดชมวิว “ข้าวหลาม” และมีแหล่งโบราณคดีที่มีชื่อเสียงคือ “ถ้ำผีแมน” ซึ่งเป็นทางผ่านก่อนเดินทางไปถึงชุมชน ชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งยังคงรักษาไว้ เช่น การละเล่นพื้นเมืองรำก รำโต เป็นต้น

1. นโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนามีนโยบายในการจัดการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชนรวมกลุ่มเพื่อให้บริการท่องเที่ยว ตามความถนัดในแต่ละกลุ่มใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นองค์ประกอบในการจัดการท่องเที่ยว เช่น ถ้ำหินปูน ป่าไม้ และวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติในถ้ำโดยไกด์ประจำถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ สัมผัสใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การแสดงวัฒนธรรมศิลปะพื้นบ้านของชาวไทใหญ่ที่หาได้ยากในปัจจุบัน การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ และรับประทานอาหารท้องถิ่น ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม นอกเหนือจากการทำเกษตร และเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนเนื่องจากสมาชิกชุมชนที่เป็นเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้คงอยู่กับชุมชนไม่สูญหาย

2. การวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนามีโครงสร้างในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีรูปแบบการคณะกรรมการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีการกำหนดกฎระเบียบเพื่อใช้บริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น การกำหนดอัตราค่าบริการที่พักโฮมสเตย์ การจำกัดจำนวนคนเข้าพักต่อหลัง และกำหนดให้เก็บเงินสมทบจากนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อนำใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน มีการกำหนดให้ใช้ไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้บรรยายให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารชุมชนยังไม่มีเว็บไซต์เพื่อใช้เป็นช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารเป็นของตนเอง การเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและพักค้างแรมที่โฮมสเตย์จะต้องแจ้งล่วงหน้าเพื่อความสะดวกต่อการได้รับบริการ เนื่องจากถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหรือทำกิจกรรม ชาวบ้านในชุมชนก็จะไปประกอบอาชีพของตนตามปกติ ดังนั้นควรมีการแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับที่พัก กิจกรรมอาหาร จำนวนผู้เข้าพัก และวัน เวลา ในการมาท่องเที่ยวและบริการ แต่หากไม่ได้ค้างแรมนักท่องเที่ยวสามารถ

เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้ตลอดทั้งปี ทั้งนี้ชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มที่สามารถดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนไว้อย่างชัดเจน

3. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนามีการจัดเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสวิถีของการทำเกษตรในรูปแบบนาขั้นบันได การมีประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชน กิจกรรมสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสชื่นชมวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งดงาม และหาชมได้ยาก เช่น การชมการแสดงการละเล่นพื้นเมืองรำวง รำโต กิจกรรมการรับประทานอาหารท้องถิ่น ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับและให้บริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ ร้านค้าในชุมชน ร้านอาหารบริการบ้านพักของกลุ่มโฮมสเตย์ ชุมชนมีรายได้จากการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนจากการเก็บค่าดำเนินกิจกรรม เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่านำเที่ยว ซึ่งจะหักเข้าส่วนกลางของชุมชน ร้อยละ 10 ของรายได้ แต่หากในปีใดที่สถาบันการศึกษาเข้ามาใช้พื้นที่ในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนนักศึกษา เช่น การจัดค่าย ชุมชนก็จะมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรมในชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนานั้นมีความร่วมมือที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเนื่องจากชุมชนมีเป้าหมายที่จะสร้างสำนึกที่ดีให้เกิดกับสมาชิก โดยการนำวัฒนธรรมในท้องถิ่น วิถีชีวิต มาพัฒนาเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและเป็นที่มาของกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน ชุมชนได้เห็นความสำคัญของเยาวชนในการสืบสาน และเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่นให้คงอยู่จึงมีโครงการอบรมมัคคุเทศก์น้อยในโรงเรียนขึ้น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนนั้นได้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม และสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ จึงทำให้ชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชนจะใช้ไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้บรรยายให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งไกด์ที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวจะทำหน้าที่เพียงสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจตามบริบทที่ไกด์ท้องถิ่นได้บรรยาย

5. แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนามีแนวทางและวิธีในการปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดจากการจัดการท่องเที่ยว โดยคณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชนได้กำหนดให้มีการเก็บเงินสมทบจากนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการและทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อนำเงินไปใช้ประโยชน์และร่วมกันพัฒนาชุมชน การกำหนดจำนวนคนในการพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์ต่อหลัง เพื่อให้การบริการนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกที่อาศัยในชุมชน การกำหนดให้ใช้ไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้บรรยายให้ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อให้การสื่อสารทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของสมาชิกในชุมชนที่

ต้องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้รับประสบการณ์ที่ดี เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชุมชนโดยเยาวชนในท้องถิ่น

6. การพิจารณาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนาได้มีการพิจารณาขีดความสามารถ ในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยพิจารณาจากความสามารถในการให้บริการพักแรมแบบโฮมสเตย์ได้ไม่เกิน 100 คนต่อวัน หากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเกินที่กว่าที่ชุมชนจะให้บริการได้ ก็จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนใกล้เคียง ในการให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขีดจำกัดของชุมชนในการให้บริการที่พัก และบริการ กิจกรรมท่องเที่ยว

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนาได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ถ้าหากไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหรือทำกิจกรรม ชาวบ้าน ในชุมชนก็จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมของตนตามปกติ ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวจึงทำให้ชุมชนได้รับ ประโยชน์เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการ กระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวไปสู่ชุมชน เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน รวมถึงชุมชนได้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่กับชุมชนเพื่อเป็นมรดกให้ลูกหลานต่อไป

8. สมาชิกชุมชนบ้านแม่ละนามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

ชุมชนบ้านแม่ละนาได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนมีการจัด เวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสวิถีของสมาชิกในชุมชน จากการชื่นชม ทักษะการทำเกษตรในรูปแบบนาขั้นบันได การได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปและหัตถกรรม พื้นบ้านของชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมศิลปะและวัฒนธรรม ที่งดงามโดยความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน เป็นต้น

9. แนวทางการอบรมมัคคุเทศก์เพื่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา

สมาชิกชุมชนบ้านแม่ละนาได้มีการกำหนดแนวทางในการใช้ไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้บรรยายให้ ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติภายในถ้ำ ซึ่งไกด์ท้องถิ่นสามารถ สื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษอย่างง่าย ๆ แต่ยังไม่เป็นข้อมูลบรรยายเชิงวิชาการมากนัก ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้บริการสื่อความหมายที่ตรงกับความต้องการของสมาชิกของชุมชน

10. ชุมชนบ้านแม่ละนาสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

ชุมชนบ้านแม่ละนาได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการท่องเที่ยวชุมชน (CBTI) ด้านการจัดตั้ง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน การค้นหาต้นทุนชุมชน การฟื้นฟูพัฒนาชุมชน การอบรมไกด์ประจำถิ่น การจัดตั้ง โครงสร้างการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการก่อนมีการดำเนินการท่องเที่ยว

ในชุมชน ได้มีการเชิญหลายภาคส่วนมาพูดคุยเพื่อหาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนและเนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน ดังนั้นเพื่อที่จะหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่ดีและสามารถใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จากชุมชนได้ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวปฏิบัติในการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการร่วมคิดและวางแผนเพื่อจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนโดยไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนบ้านแม่ละนาได้ร่วมกับบริษัททัวร์เมืองไคซึ่งเป็นบริษัททัวร์ที่เป็นภาคีความร่วมมือกับชุมชน และนำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างองค์กรภายนอกกับชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับความร่วมมือจากวิทยาลัยชุมชนในการอบรมเพื่อสร้างความรู้ให้สมาชิกในชุมชน เช่น การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี และสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้ให้ความรู้ด้านการพัฒนาบ้านพักและโฮมสเตย์ อีกทั้งยังมีหน่วยงานด้านการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) ได้ให้ความรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น

5. ชุมชนบ้านจำโบ

องค์ประกอบด้านพื้นที่ ชุมชนบ้านจำโบที่นั่นมีที่ตั้งของชุมชนอยู่บนภูเขาสูง มีทรัพยากรป่าไม้และธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยวคือ “ถ้ำผีแมน” การเดินทางเข้าถึงชุมชนนั้นทำได้ค่อนข้างยากเนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากตัวเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนใช้เวลาโดยประมาณ 4 ชั่วโมง ชุมชนบ้านจำโบมีสมาชิกจำนวน 33 ครัวเรือน ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาว “มุเซอ” มีวิถีชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ นับถือพุทธ และมีกุศโลบายในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่ทำลายเพราะนับถือ “ผี” ซึ่งมีความเชื่อว่าทุกอย่างมี “ผี” ประจำอยู่เพื่อรักษาและจะดูแลสิ่งนั้น เช่น ผีบ้านผีเรือน ผีป่าผีเขา ฯลฯ ดังนั้นจึงไม่ทำลายแต่จะให้ความเคารพนับถือ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรทำไร่หมุนเวียน เลี้ยงหมูหลุม ปลูกป่าสมุนไพรรักษาชันบันได มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เช่น การเย็บผ้าชุดประจำเผ่าไว้ใช้เองในชุมชน การทำเครื่องจักสานไว้ใช้ในครัวเรือน การทำเครื่องดนตรีชนเผ่าเพื่อใช้ประกอบในพิธีกรรม และการละเล่นต่าง ๆ เช่น การเต้น “จะครี” ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีเอกลักษณ์ของชาวมุเซอ

1. นโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโบ

ชุมชนบ้านจำโบมีนโยบายในการจัดการท่องเที่ยวโดยการนำเอาวิถีชีวิต วัฒนธรรมความเป็นอยู่ และทัศนียภาพในชุมชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน โดยกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยวหลักของชุมชนคือ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มชุมชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับอาชีพ และวิถีชีวิตของชุมชน

2. การวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโป

การวางแผนเพื่อจัดการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านจำโปนั้นเริ่มจากสมาชิกในชุมชนได้วางแผนและร่วมมือกันเพื่อสร้างกฎระเบียบ และยึดถือเป็นแนวในการปฏิบัติทั้งสมาชิกของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือน ชุมชนจำโปมีการจัดการท่องเที่ยวโดยมีศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนในการเข้าร่วมประชุมเครือข่ายสัจจะระดับจังหวัดแม่ฮ่องสอนทุก 3 เดือน ทั้งนี้เพื่อติดตามข่าวสาร การสร้างความพร้อม การประชาสัมพันธ์ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการท่องเที่ยวของชุมชน

3. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโป

กิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนบ้านจำโป จัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้วิถีของชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของชนเผ่า จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชาว “มูเซอ” กิจกรรมการเรียนรู้สภาพแวดล้อมของชุมชนโดยไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้บรรยายและให้ความรู้ กิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน ชมทะเลหมอกยามเช้า การเดินป่าตามเส้นทางท่องเที่ยวตามเนินเขาในชุมชนโดยใช้เวลาประมาณ 7 ชั่วโมง ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน จึงสร้างความประทับใจและสร้างจิตสำนึกที่ดีในการอยู่ร่วมกัน ชุมชนจำโปได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว คือ ร้านอาหารชุมชนคือ “ร้านก๋วยเตี๋ยวห้อยขา” มีที่ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าก่อนถึงชุมชนซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการที่นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวในชุมชนจะต้องแวะเพื่อชมทัศนียภาพ ณ จุดนี้ และถ่ายภาพไว้เป็นที่ระลึก เนื่องจากมีทัศนียภาพทะเลหมอกที่สวยงามในตอนเช้า สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเป็นอย่างมาก ชุมชนมีการกำหนดอัตราค่าบริการในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจนักท่องเที่ยวสามารถเลือกกิจกรรมก่อนที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวได้ เช่น บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ จะมีอัตราค่าบริการ 200 บาท/คน/คืน อัตราค่าบริการอาหาร 100 บาท/คน/มื้อ อัตราค่าบริการกิจกรรมเดินป่า 350 บาท/คน โดยกิจกรรมที่พิเศษเหล่านี้ ไม่เป็นเพียงการได้ดู ได้ฟัง และเห็น เท่านั้น แต่ยังมีมิติของการได้ลอง ได้ลิ้มรส มีประสบการณ์ตรงร่วมกับสมาชิกในชุมชนและได้มีโอกาสลงมือทำ

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรมในชุมชนบ้านจำโป

การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านจำโปนั้นได้รับการสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน จึงทำให้ชุมชนนั้นมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายด้านทรัพยากรธรรมชาติ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของชาว “มูเซอ” ให้กับนักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือน

5. แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโบ

แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย ความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างกฎระเบียบในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน และใช้เป็นแนวปฏิบัติของสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวตามศักยภาพการรองรับของชุมชนยังเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

6. การพิจารณาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโบ

การพิจารณาขีดความสามารถของชุมชนบ้านจำโบ จากการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ของกลุ่ม จำนวน 12 หลัง นั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ 50 คน ต่อวัน ดังนั้นการเดินทางเพื่อเข้ามาเที่ยวและพักค้างแรมในชุมชนเป็นหมู่คณะ จึงจำเป็นต้องติดต่อและสำรองที่พักล่วงหน้า เนื่องจากชุมชนต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยตัวแทนของครอบครัวที่อยู่ในกลุ่มให้บริการท่องเที่ยวจะเป็นผู้ให้การต้อนรับ ทั้งนี้หากไม่มีการนัดหมายจากนักท่องเที่ยวชาวบ้านก็จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามปกติในวิถีของตนเอง

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโบ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านจำโบ คือการได้รับประโยชน์จากการให้บริการนำเที่ยวในชุมชน การขายสินค้าชุมชน เช่น หัตถกรรมผ้าพื้นเมือง เครื่องดนตรีชนเผ่า อาหารพื้นเมือง เครื่องจักรสาน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์ และรักษาวัฒนธรรมชนเผ่า ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ ไปพร้อม ๆ กับการมีรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์และมีกระจายรายได้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนให้ดีขึ้น

8. สมาชิกชุมชนบ้านจำโบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

สมาชิกชุมชนบ้านจำโบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยกำหนดแนวทางให้สมาชิกที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ของชุมชนจะมีการหักรายได้เข้าส่วนกลางร้อยละ 10 ของรายได้ที่ได้รับ เพื่อนำเงินที่ได้ไปใช้ในการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน และเพื่อสาธารณประโยชน์ด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ชุมชนมีการกำหนดเป็นกฎระเบียบเพื่อให้สมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตาม เพื่อจะได้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในการท่องเที่ยวในชุมชน

9. แนวทางการอบรมมัคคุเทศก์เพื่อการให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโบ

แนวทางการเรียนรู้สภาพแวดล้อมวิถีชีวิตของชุมชนบ้านจำโบ จะดำเนินกิจกรรมโดยใช้ไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้บรรยายและให้ความรู้ กิจกรรมการเดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนชมทะเลหมอกยามเช้า การเดินป่าตามเส้นทางท่องเที่ยวตามเนินเขาในชุมชนโดยใช้เวลาประมาณ 7 ชั่วโมง ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการเดินทางเที่ยวในชุมชน ทั้งนี้ไกด์

ประจำถิ่นเป็นสมาชิกของชุมชนที่ประกอบอาชีพและมีวิถีชีวิตของตนเองจึงสามารถถ่ายทอดรายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพ วัฒนธรรมของชนเผ่าได้เป็นอย่างดี

10. ชุมชนบ้านจำโป้สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

ชุมชนบ้านจำโป้ได้รับการสนับสนุนแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจากสถาบันการท่องเที่ยวในชุมชน (CBTi) ซึ่งเป็นองค์กรภายนอกที่มีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยริเริ่มจัดทำ “ทัวร์นำร่อง” เพื่อศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน และกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อบริบทด้านความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน จนได้ข้อสรุปที่เป็นบริบทของชุมชนบ้านจำโป้ ให้เป็น “ชุมชนท่องเที่ยวเพื่อศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วัฒนธรรมวิถีชุมชน ภายใต้ CBT บ้านจำโป้” ชุมชนบ้านจำโป้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการศึกษาวิจัยจากสำนักงานวิจัยแห่งชาติ (สกว.) ในโครงการวิจัยเพื่อสร้างฐานข้อมูลความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ และได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน จึงทำให้ชุมชนจำโป้ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนใกล้เคียง เช่น บ้านแม่ละนา และบ่อโคลีในการรองรับนักท่องเที่ยวร่วมกัน ทั้งนี้ยังมีโรงเรียนนานาชาติแม่ริมซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นภาคีเครือข่ายในการนำนักท่องเที่ยวที่เป็นเยาวชนเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยให้ชุมชนนั้นเป็นเสมือนแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เยาวชน

6. ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง

องค์ประกอบด้านพื้นที่ของชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงนั้นมีที่ตั้งอยู่อยู่บนเขาสูงชัน การเดินทางเพื่อเข้าถึงชุมชนนั้นเข้าถึงได้ไม่ยากนัก ชุมชนมีที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน และไม่ไกลจากชุมชนบ้านแม่กำปอง สามารถเดินทางโดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1.30 ชั่วโมง ลักษณะสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชนคือ มีทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน พื้นที่ตั้งบ้านเรือนของสมาชิกในชุมชนปลูกไว้สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ที่ดินที่ใช้ในการทำเกษตรอุทยานได้กำหนดพื้นที่ออกจากแนวเขตอุทยานเพื่อสมาชิกของชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ แต่ไม่สามารถทำการซื้อหรือขายต่อได้ มีสิทธิ์เพียงเพื่ออยู่อาศัยและทำกินโดยสืบทอดเชื้อสายจากบรรพบุรุษ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร เช่น การทำเหมี้ยง การปลูกกาแฟ

1. นโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงมีนโยบายในการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เป็นอาชีพเสริม เช่น กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมการรับประทานอาหารเช้าเพื่อสุขภาพ การศึกษาวิถีชีวิตและอาชีพการทำเหมี้ยง และการปลูกกาแฟ

2. การวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ชุมชนป่าเหมี้ยงมีการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวในรูปแบบของคณะกรรมการ มีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบในการทำงาน โดยโครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนมีการกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการกำหนดอัตราค่าบริการกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เช่น เก็บค่าเข้าชมการสาธิตการทำเมี่ยงกับนักท่องเที่ยว 50 บาท ต่อกลุ่ม กำหนดอัตราค่าบริการสำหรับไกด์ประจำถิ่นในการนำเที่ยวภายในชุมชน 200 บาทต่อกลุ่ม

3. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ชุมชนป่าเหมี้ยงนั้นมีที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จึงทำให้มีธรรมชาติที่สมบูรณ์ ชุมชนจึงได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เช่น กิจกรรมดูนกในธรรมชาติ เนื่องจากชุมชนมีความหลากหลายในธรรมชาติทำให้เป็นแหล่งรวมนกหลากหลายชนิด จึงเหมาะที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศที่มีความเหมาะสมจึงจะทำให้ผู้มาเยือนเกิดการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ที่น่าประทับใจ เป็นการปลูกจิตสำนึกในการรักษาและการดูแลธรรมชาติให้คงความอุดมสมบูรณ์ไว้ กิจกรรมศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การศึกษาเรียนรู้อาชีพของชุมชนในการทำเมี่ยง ตั้งแต่การปลูก จนถึงการแปรรูปเมี่ยงเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กิจกรรมการเดินป่าโดยมีไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้ให้บริการนำเที่ยว โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับชุมชน กิจกรรมกางเต็นท์ ณ ลานดอกเสี้ยว ในช่วงเวลาของการจัดงานเทศกาล “วันดอกเสี้ยวบาน” ซึ่งเป็นเทศกาลประจำปีของชุมชนป่าเหมี้ยง ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่ได้แวะมาเยี่ยมชมและท่องเที่ยวในชุมชนยังมีโอกาสได้รับประสบการณ์ในการรับประทานอาหารพื้นบ้านจัดเป็นอาหารเพื่อสุขภาพเนื่องจากมีส่วนประกอบจากธรรมชาติ เช่น สมุนไพรที่หาได้ในชุมชนและเป็นที่ยอมรับนำมาปรุงอาหารรับประทาน จนทำให้ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีอายุยืนยาวโดยมีข้อสันนิษฐานเกิดจากการรับประทานอาหารท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นประจำ ประกอบกับสภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่ท่ามกลางอากาศที่บริสุทธิ์ จึงทำให้สมาชิกในชุมชนมีสุขภาพที่แข็งแรงในระยะยาว

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านธรรมชาติ และด้านวัฒนธรรมในชุมชน

การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชน นั้นเกิดจากสมาชิกของชุมชนจัดให้มีเวรยามเพื่อสอดส่องดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับเจ้าหน้าที่ของอุทยาน ซึ่งสมาชิกของชุมชนให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการสอดส่องดูแลไม่ให้มีการลักลอบหาของป่าและนำไปขาย เป็นการปกป้องและช่วยทำให้ทรัพยากรในพื้นที่ไม่ถูกทำลาย ทั้งนี้มีการกำหนดให้มีการปรับแก้ผู้กระทำผิดเป็นเงินและมีการบันทึกการปรับเพื่อเป็นหลักฐานทุกครั้ง

5. แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง นั้นคือการอยู่ภายใต้การใช้ทรัพยากรในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จึงเป็นแนวปฏิบัติที่ช่วยให้การท่องเที่ยวในชุมชนนั้นเกิดผลกระทบได้น้อย เนื่องจากในชุมชนมีทรัพยากรต้นน้ำ และใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำเพื่อใช้ในหมู่บ้านจึงทำให้ชุมชนนั้นมีความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งต้นกำเนิดทรัพยากรน้ำที่มีความสำคัญต่อชุมชน และโดยส่วนรวม ดังนั้นสมาชิกในชุมชนจึงปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย ไม่ทำไร่เลื่อนลอย ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ทำข้าวไร่ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำไว้สำหรับทุกคน

6. การพิจารณาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ในการพิจารณาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง โดยรวมมีสมาชิกจำนวน 130 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมือง ธรรมชาติโดยรอบชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ มีจุดชมวิวยอดพระบาท จุดชมวิวกิวผิน ที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวเนื่องจากมีทัศนียภาพที่สวยงาม ชุมชนมีการให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ซึ่งเป็นของชุมชน 11 หลัง และโฮมสเตย์ ที่เป็นของทางโรงเรียนจำนวน 2 หลัง ซึ่งมีไว้สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว โดยชุมชนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มาพักบ้านค้างแรมแบบโฮมสเตย์จำนวนประมาณ 40 ถึง 50 คนต่อวัน

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ประโยชน์ที่ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคือ การท่องเที่ยวทำให้มีรายได้เสริม ซึ่งเดิมสมาชิกในชุมชนมีรายได้หลักจากการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียว การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจึงทำให้เกิดการกระจายรายได้มากขึ้น ทั้งนี้สมาชิกในชุมชนมีส่วนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวศึกษาเรียนรู้ และชมการสาธิตอาชีพการทำเหมี้ยง การให้บริการเดินป่าและท่องเที่ยวในชุมชนโดยไกด์ประจำถิ่น ซึ่งรายได้ที่สมาชิกในชุมชนได้รับ สามารถช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตจากการได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น

8. สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

สมาชิกของชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และให้ความร่วมมือการอนุรักษ์ และป้องกันการทำลายทรัพยากรในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากได้เล็งเห็นถึงผลของจากการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองนั้นจะเป็นที่มาของการละเมิดและทำผิดกฎหมายและเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติส่วนรวมซึ่งส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งเป็นเสมือนอาชีพเสริมให้กับสมาชิกในชุมชนทำให้มีแนวคิดในการร่วมมือและจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

9. แนวทางการอบรมมัคคุเทศก์เพื่อให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

แนวทางการอบรมมัคคุเทศก์เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว โดยสมาชิกของชุมชนที่ได้ผ่านการอบรม จะให้บริการนำเที่ยวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การศึกษาเรียนรู้อาชีพของชุมชนเกี่ยวกับการทำเมี่ยง ตั้งแต่การปลูก จนถึงการแปรรูปเมี่ยงเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กิจกรรมการเดินป่าโดยมีไกด์ประจำถิ่นเป็นผู้ให้บริการนำเที่ยวโดยเป็นผู้ให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับชุมชน เป็นต้น

10. การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชุมชนป่าเมี่ยงได้รับการสนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจากสถาบันการท่องเที่ยวชุมชน (CBTI) และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวจากอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแลพื้นที่ของอุทยานและรวมถึงชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่และพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้สถาบันการเงิน ธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.) ได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยให้กู้ยืมเพื่อลงทุน บริษัทเครือซีเมนต์ไทย (SCG) สนับสนุนให้เกิดโครงการป่าเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นโครงการในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทำให้ชุมชนแห่งนี้ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์นับเป็นแหล่งเรียนรู้ในธรรมชาติและเป็นต้นน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงนับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีต้นทุนชุมชนที่ดี ในการสร้างอาชีพ รายได้ให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ทั้ง 6 ชุมชน มีองค์ประกอบในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ 1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ การท่องเที่ยวมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ 2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นสิ่งแวดล้อมศึกษา 3. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ มีแนวปฏิบัติเพื่อลดการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม มีการกระบวนการจัดการที่ดี ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ป้องกัน และกำจัดมลพิษ อีกทั้งควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อโดยไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม 4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนในท้องถิ่นร่วมคิด ร่วมวางแผน ปฏิบัติตาม การได้รับประโยชน์ การติดตาม และการตรวจสอบ ร่วมกันบำรุงดูแลรักษาทรัพยากรอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่น เกิดการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน และจัดสรรบางส่วนกลับมาเพื่อบำรุงรักษาและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ เป็นการร่วมมือจากระดับ

ล่างไปจนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดความสมดุล โดยมีความแตกต่างกัน ในรายละเอียดตามสถานที่ตั้งของชุมชนแสดงให้เห็นว่าทั้ง 6 ชุมชน มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในชุมชนตามหลักองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน เช่น ธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันและมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว ซึ่งให้เห็นถึง ปัจจัยจูงใจ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกจุดหมายในการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับปัจจัยดึง (Pull Factor) และปัจจัยผลัก (Push Factor) ดังนั้นชุมชนมีลักษณะสภาพแวดล้อมเป็นทรัพยากรในพื้นที่ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สิ่งอำนวยความสะดวก ความสามารถในการเข้าถึง และกิจกรรมท่องเที่ยว ที่แตกต่างกันจึงเป็นเสมือนสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวซึ่งมีปัจจัยผลัก (Pull Factor) เป็นแรงปรารถนาจากภายในที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว เช่น ความต้องการด้าน กายภาพ ความต้องการด้านสถานภาพ ความต้องการในการพัฒนาตนเอง ความต้องการในการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรม ความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึก และความต้องการส่วนบุคคล จึงทำให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมและการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันตาม ความปรารถนาของแต่ละบุคคล

ดังนั้นในการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จึงอาศัยกรอบแนวคิดแรงจูงใจในการเลือกจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยว ในชุมชน และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกรอบในการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม เครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณทำการวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อใช้ในการอธิบายและให้ข้อเสนอแนะ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในลำดับต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยตั้งและปัจจัยผลกจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยตั้งและปัจจัยผลกจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ (n = 398 คน)

ปัจจัย	ปัจจัยตั้ง					ปัจจัยผลก				
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
1. ชุมชน (F-test)	2.580**	2.785**	1.983*	3.770***	1.517	1.113	0.979	0.635	1.444	0.629
2. ที่อยู่อาศัย (F-test)	398	1.742	1.036	0.523	1.189	0.531	5.891	1.930*	1.337	1.830*
3. เพศ (t-test)	0.641	0.088	0.277	0.533	0.888	0.62	0.987	0.494	0.282	0.206
4. สถานภาพการสมรส (F-test)	2.880*	3.164**	1.851	4.713***	0.231	2.099	1.145	2.762*	4.783***	0.943
5. อายุ (ปี) (F-test)	2.301*	1.455	2.040*	0.415	0.907	1.059	1.141	1.217	1.038	0.431
6. การศึกษา (F-test)	0.533	1.135	4.370***	0.731	1.262	1.175	0.348	0.052	1.934	0.639
7. อาชีพ (F-test)	3.235***	3.387***	2.807**	2.376**	5.067***	2.852***	4.218***	4.421***	3.506***	2.425**
8. รายได้เฉลี่ย (บาท) (F-test)	2.062*	1.612	4.146***	1.528	2.838**	1.481	2.068*	0.937	1.243	0.836
9. จำนวนครั้งที่เคยมาท่องเที่ยวในชุมชน (ครั้ง) (F-test)	5.652***	6.255***	4.027***	1.827	3.118**	1.553	3.743**	5.485***	0.778	1.194
10. บุคคลที่ทำให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว (F-test)	2.401**	2.081*	0.738	1.178	3.055**	2.825**	1.977*	1.649	2.355*	1.405
11. วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว (F-test)	3.529**	2.811**	0.333	3.924***	9.948	1.385	2.813**	7.637***	3.442**	1.783
12. จำนวนคืนในการค้างแรม (คืน) (F-test)	2.152*	1.902	0.253	5.262***	2.333*	1.696	1.251	0.606	1.451	1.295
13. สถานที่พักค้างแรม (F-test)	47.438	64.127	73.375	62.034	41.404	38.285	39.191	39.534	37.871	33.369
14. การชมทัศนียภาพธรรมชาติ (F-test)	0.655	1.742	1.128	1.958	0.883	0.774	0.122	1.604	0.804	0.578
15. กิจกรรมเส้นทางการ (F-test)	0.889	0.884	0.862	5.215***	1.06	0.758	1.449	3.506***	2.251**	0.969
16. ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน (F-test)	2.268	1.452	1.16	2.736**	1.294	3.129**	1.502	1.948	1.662	0.965
17. ซื้อสินค้าชุมชน (F-test)	1.562	0.784	0.727	3.148**	2.193*	2.136*	2.979**	0.68	1.547	1.573
18. รับประทานอาหารท้องถิ่น	0.544	1.929	1.146	1.3	0.945	1.275	0.967	0.911	0.438	0.926
19. ช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยว (F-test)	3.542**	0.824	0.569	0.957	3.920***	0.908	4.490***	1.765	0.365	0.548
20. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (เฉลี่ยต่อคน) (F-test)	1.72	0.675	0.993	0.995	1.381	2.532*	1.617	1.475	0.985	0.699
21. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง (คน) (F-test)	1.745	2.644**	1.152	2.926*	1.392	0.775	0.844	1.465	0.564	3.230**
22. ออกกัมมันต์สไลด์ธรรมชาติที่สวยงาม (F-test)	0.497	1.206	1.255	0.471	1.159	0.227	0.637	1.599	0.145	0.647
23. ออกกัมมันต์สไลด์ธรรมชาติที่ชื่นชอบ (F-test)	2.471**	1.477	2.212*	1.912	3.264**	1.533	2.130*	3.817***	1.451	2.226*
24. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย (F-test)	0.944	0.352	0.671	0.752	0.755	0.2837	1.117	0.393	0.993	2.459**

หมายเหตุ x1 ทรัพยากรธรรมชาติ, x2 สิ่งอำนวยความสะดวก, x3 ความสามารถในการเข้าถึง, x4 กิจกรรม, x5 กายภาพ, x6 วัฒนธรรม, x7 อารมณ์และความรู้สึก, x8 สถานภาพ, x9 การพัฒนาตนเอง, x10 ความต้องการส่วนบุคคล, * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 , ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05, *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ปัจจัย	ปัจจัยตั้ง									
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
25. ชุมชนมีการต้อนรับที่อบอุ่น (F-test)	1.407	0.861	1.908	1.005	0.15	0.841	0.304	0.737	1.188	1.577
26. ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ (F-test)	0.32	0.749	0.758	0.852	0.206	0.694	0.505	0.173	0.099	0.222

หมายเหตุ x1 ทรัพยากรธรรมชาติ, x2 สิ่งอำนวยความสะดวก, x3 ความสามารถในการเข้าถึง, x4 กิจกรรม, x5 กายภาพ, x6 วัฒนธรรม, x7 อาหารและเครื่องดื่ม, x8 สถานภาพ, x9 การพัฒนาตนเอง, x10 ความต้องการส่วนบุคคล, * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1, ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05, *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาทางเที่ยวในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จำนวน 6 ชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวที่ใช้แบบสอบถามด้วยวิธีแบบบังเอิญในพื้นที่จริงและแบบสอบถามออนไลน์จากนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวในชุมชนระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม 2560 ดังนี้ 1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง จำนวน 145 ราย 2. ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง จำนวน 71 ราย 3. ชุมชนบ้านปาง จำนวน 50 ราย 4. ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง จำนวน 29 ราย 5. ชุมชนบ้านแม่ละนา จำนวน 50 ราย และ 6. ชุมชนบ้านจำโป้ จำนวน 53 ราย รวมทั้งสิ้น 398 ราย เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผล ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ ได้ดังนี้

ลักษณะประชากรศาสตร์

จากการสอบถามนักท่องเที่ยว จำนวน 398 คน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวฐานชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือ 6 ชุมชน (ตารางที่ 4.1) คือ 1. ปัจจัยตั้งของชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ยกเว้นความสามารถในการเข้าถึง 2. ที่อยู่ของนักท่องเที่ยว และ 3. เพศ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 4. สถานภาพการสมรส มีความแตกต่างกันของปัจจัยตั้งด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($F = 3.164, p < 0.05$) และกิจกรรมการท่องเที่ยว ($F = 4.713, p < 0.001$) ส่วนปัจจัยผลักด้านการพัฒนาตนเอง ($F = 4.783, p < 0.001$) 5. อายุ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 6. การศึกษา ที่มีความแตกต่างกันของปัจจัยตั้งด้านความสามารถในการเข้าถึง ($F = 4.370, p < 0.001$) 7. อาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทุกปัจจัย ($p < 0.05$) 8. รายได้เฉลี่ย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยตั้งด้านความสามารถในการเข้าถึง ($F = 4.146, p < 0.001$) และปัจจัยผลักด้านกายภาพ ($F = 2.838, p < 0.05$)

พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากตารางที่ 4.1 พบว่า จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยวในชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยตั้งเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยผลักด้านกายภาพ ($F = 3.118, p < 0.05$)

มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญด้านอารมณ์และความรู้สึก ($F = 5.485, p < 0.001$) และสถานภาพ ($F = 3.743, p < 0.05$) 10. บุคคลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยตั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($F = 2.401, p < 0.05$) และปัจจัยผลักด้านกายภาพ ($F = 3.055, p < 0.05$) และสถานภาพ ($F = 2.825, p < 0.05$) 11. วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นปัจจัยตั้งด้านความสามารถในการเข้าถึง ส่วนปัจจัยผลักที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญด้านสถานภาพ ($F = 2.813, p < 0.05$) การพัฒนาตนเอง ($F = 7.637, p < 0.001$) และวัฒนธรรม ($F = 3.442, p < 0.05$) 12. จำนวนคืนในการค้างแรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยตั้งด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ($F = 5.262, p < 0.001$) 13. สถานที่พักค้างแรม และ 14. การชมทัศนียภาพธรรมชาติ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 15. กิจกรรมสันทนาการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยตั้งด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ($F = 5.215, p < 0.001$) และปัจจัยผลักด้านสถานภาพ ($F = 3.506, p < 0.001$) และการพัฒนาตนเอง ($F = 2.251, p < 0.05$) 16. ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยตั้งด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ($F = 2.736, p < 0.05$) และปัจจัยผลักด้านวัฒนธรรม ($F = 3.129, p < 0.05$) 17. ซื้อสินค้าชุมชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยตั้งด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ($F = 3.148, p < 0.05$) และปัจจัยผลักด้านอารมณ์และความรู้สึก ($F = 2.979, p < 0.05$) 18. รับประทานอาหารท้องถิ่น ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 19. ช่วงเวลาที่เดินทางมาท่องเที่ยว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยตั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($F = 3.542, p < 0.05$) และปัจจัยผลักด้านกายภาพ ($F = 3.920, p < 0.001$) และอารมณ์และความรู้สึก ($F = 4.490, p < 0.001$) 20. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 21. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยตั้งด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($F = 2.644, p < 0.05$) และปัจจัยผลักด้านความต้องการส่วนบุคคล ($F = 3.230, p < 0.05$) 22. อยากสัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติที่สวยงาม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 23. อยากทำกิจกรรมสันทนาการที่ชื่นชอบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยตั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ($F = 2.471, p < 0.05$) และปัจจัยผลักด้านกายภาพ ($F = 3.264, p < 0.05$) และสถานภาพ ($F = 3.817, p < 0.001$) 24. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะปัจจัยผลักด้านความต้องการส่วนบุคคล ($F = 2.459, p < 0.05$) 25. ชุมชนมีการต้อนรับที่อบอุ่น

ตารางที่ 4.2 การแจกแจงความถี่ของข้อมูลแบบสอบถามต่อมุมมองด้านปัจจัยจูงใจ

ปัจจัย Pull Factor	1	2	3	4	5	ค่าเฉลี่ย
ด้านสิ่งดึงดูดด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural)						
1. มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์	3 0.8%	7 1.8%	29 7.3%	136 34.2%	223 56%	4.43
2. มีทัศนียภาพที่สวยงาม	1 0.3%	4 1.0%	31 7.8%	132 33.2%	230 57.8%	4.47
3. มีแหล่งท่องเที่ยวในธรรมชาติที่สวยงามแปลกตา	2 0.5%	4 1.0%	52 13.1%	143 35.9%	197 49.5%	4.33
สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)						
8. มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอไว้บริการนักท่องเที่ยว	1 0.3%	23 5.8%	90 22.6%	166 41.7%	118 29.6%	3.95
9. มีสถานที่พักผ่อน	5 1.3%	15 3.8%	90 22.6%	155 38.9%	133 33.4%	3.99
10. มีการให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	1 0.3%	33 8.3%	82 20.6%	168 4.0%	114 28.6%	3.91
ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)						
11. การเดินทางที่สะดวกใช้เวลาไม่นาน	9 2.3%	26 6.5%	109 27.4%	140 35.2%	114 28.6%	3.81
12. มีรถโดยสารสาธารณะสำหรับให้บริการ รับ-ส่ง ถึงชุมชน	14 3.5%	35 8.8%	124 31.2%	142 35.7%	83 20.9%	3.62
13. ความสะดวกของพื้นผิวจราจรในการเดินทาง	8 2.0%	28 7.0%	106 26.6%	158 39.7%	98 24.6%	3.78
14. ความปลอดภัยในการเดินทางเพื่อเข้าถึงชุมชน	2 0.5%	19 4.8%	75 18.8%	148 37.2%	154 38.7%	4.09
กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities)						
15. ชมทัศนียภาพในชุมชน	2 0.5%	2 0.5%	34 8.5%	153 38.4%	207 52.0%	4.41
16. สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน	2 0.5%	10 2.5%	78 19.6%	160 40.2%	148 37.2%	4.11
17. เดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	6 1.5%	17 4.3%	79 19.8%	158 39.7%	138 34.7%	4.02
18. ชมทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ณ จุดชมวิว	2 0.5%	12 3.0%	55 13.8%	150 37.7%	179 45.0%	4.24

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัจจัย Push Factor	1	2	3	4	5	ค่าเฉลี่ย
ความปรารถนาในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน						
ความต้องการด้านสรีระหรือ กายภาพ (Physical)						
24. พักผ่อนหย่อนใจในภาพแวดล้อมที่สบาย	1 0.3%	4 1.0%	24 6.0%	115 28.9	254 63.8	4.55
25. หลีกหนีจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ	1 0.3%	7 1.8%	43 10.8%	156 39.2%	191 48.0	4.33
26. เพื่อรักษาสุขภาพร่างกาย	5 3.8%	17 4.3%	89 22.4%	164 41.2%	123 30.9%	3.96
27. ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ	0 0%	9 2.3%	33 8.8%	117 29.4%	239 60.1%	4.47
ความต้องการที่จะเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural)						
28. ได้ชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แตกต่าง	2 0.5%	7 1.8%	50 12.6%	146 36.7%	193 48.5%	4.31
29. ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม	1 0.3%	18 4.5%	106 26.6%	157 39.4%	116 29.1%	3.93
30. ได้เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นของเจ้าบ้าน	3 0.7%	18 4.5%	97 24.4%	163 41.0%	117 29.4%	3.94
ความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึก (Emotion)						
31. ต้องการความสบายใจ	0 0%	4 1.0%	43 10.8%	129 32.4%	222 55.8	4.43
32. ต้องการสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก	4 1.0%	8 2.0%	73 18.34	144 36.2%	169 42.5	4.17
33. ต้องการความสงบปลอดภัย	0 0%	7 1.8%	40 10.0%	141 35.4%	210 52.8%	4.39
ความต้องการด้านสถานภาพ (Status)						
35. ต้องการไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป	1 0.3%	6 1.5%	33 8.3%	130 32.7%	228 57.3%	4.45
36. ต้องการไปยังสถานที่คนส่วนใหญ่กล่าวถึง	6 1.5%	15 3.8%	76 19.1%	144 36.2%	157 39.4%	4.08
37. ต้องการไปยังสถานที่ที่ได้รับการยอมรับ	9 2.3%	13 3.3	68 17.1%	142 35.7%	166 41.7%	4.11
ความต้องการด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development)						
38. ต้องการแสวงหาความรู้	2 0.5%	13 3.3%	96 24.1%	163 41%	124 31.2%	3.99
39. ต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง	1 0.3%	6 1.5%	55 13.8%	145 36.4%	191 48%	4.30
40. ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจ	0 0%	10 2.5%	85 21.4%	164 41.2%	139 34.9%	4.09

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัจจัย Push Factor	1	2	3	4	5	ค่าเฉลี่ย
ความต้องการด้านส่วนบุคคล (Personal)						
41. ต้องการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว	0	7	54	177	160	4.23
	0%	1.8%	13.6%	44.5%	40.2%	
42. ต้องการแสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น	1	18	109	156	114	3.91
	0.3%	4.5%	27.4	39.2%	28.6%	
43. ต้องการให้รางวัลแก่ตนเอง	1	9	50	135	203	4.33
	0.3%	2.3%	12.6%	33.9%	51.0%	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า มุมมองต่อปัจจัยจูงใจ ด้านปัจจัยดึง (Push Factor) และปัจจัยผลัก (Pull Factor) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) ต่อทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ (ค่าเฉลี่ย 4.43) ทัศนียภาพที่สวยงาม (ค่าเฉลี่ย 4.47) แหล่งท่องเที่ยวในธรรมชาติที่สวยงามแปลกตา (ค่าเฉลี่ย 4.33)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ต่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอไว้บริการนักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.95) สถานที่พักผ่อน (ค่าเฉลี่ย 3.99) การให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.91)

ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) ต่อการเดินทางที่สะดวกใช้เวลาไม่นาน (ค่าเฉลี่ย 3.81) มีรถโดยสารสาธารณะสำหรับให้บริการ รับ-ส่ง ถึงชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.62) ความสะดวกของพื้นผิวจราจรในการเดินทาง (ค่าเฉลี่ย 3.78) ความปลอดภัยในการเดินทางเพื่อเข้าถึงชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.09)

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) ต่อการชมทัศนียภาพในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.41) สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.11) เดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.02) ชมทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ณ จุดชมวิว (ค่าเฉลี่ย 4.24)

ความต้องการด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) ต่อความต้องการพักผ่อนหย่อนใจในสภาพแวดล้อมที่สบาย (ค่าเฉลี่ย 4.55) ความต้องการหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมที่จำเจ (ค่าเฉลี่ย 4.33) ความต้องการรักษาสุขภาพร่างกาย (ค่าเฉลี่ย 3.96) ความต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.47)

ความต้องการที่จะเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม (Cultural) ต่อความต้องการชมวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่แตกต่าง (ค่าเฉลี่ย 4.31) ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย 3.93) ความต้องการที่จะเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นของเจ้าบ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.94)

ความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึก (Emotion) ต่อความต้องการความสบายใจ (ค่าเฉลี่ย 4.43) ความต้องการสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก (ค่าเฉลี่ย 4.17) ความต้องการความสงบปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.39)

ความต้องการด้านสถานภาพ (Status) ต่อความต้องการไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป (ค่าเฉลี่ย 4.45) ความต้องการไปยังสถานที่คนส่วนใหญ่กล่าวถึง (ค่าเฉลี่ย 4.08) ต้องการไปยังสถานที่ที่ได้รับการยอมรับ (ค่าเฉลี่ย 4.11)

ความต้องการด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) ต่อความต้องการแสวงหาความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.99) ความต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง (ค่าเฉลี่ย 4.30) ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจ (ค่าเฉลี่ย 4.09)

ความต้องการด้านส่วนบุคคล (Personal) ต่อความต้องการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 4.23) ความต้องการแสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น (ค่าเฉลี่ย 3.91) ความต้องการให้รางวัลแก่ตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.33)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยจิตใจ

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยมีผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจิตใจ 6 ชุมชน

ภาพรวม 6 ชุมชน	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
x1	1.0000	0.5598	0.4668	0.6053	0.4885	0.3563	0.4774	0.4324	0.3965	0.3761
x2	0.5598	1.0000	0.6753	0.5484	0.4540	0.3499	0.4459	0.3682	0.3390	0.4194
x3	0.4668	0.6753	1.0000	0.5292	0.4007	0.3061	0.3592	0.3239	0.2458	0.2829
x4	0.6053	0.5484	0.5292	1.0000	0.4853	0.3883	0.5058	0.4203	0.4611	0.4498
x5	0.4885	0.4540	0.4007	0.4853	1.0000	0.4567	0.5721	0.5162	0.4686	0.4802
x6	0.3563	0.3499	0.3061	0.3883	0.4567	1.0000	0.4187	0.4076	0.5904	0.5425
x7	0.4774	0.4459	0.3592	0.5058	0.5721	0.4187	1.0000	0.6196	0.5811	0.5565
x8	0.4324	0.3682	0.3239	0.4203	0.5162	0.4076	0.6196	1.0000	0.6273	0.4727
x9	0.3965	0.3390	0.2458	0.4611	0.4686	0.5904	0.5811	0.6273	1.0000	0.6796
x10	0.3761	0.4194	0.2829	0.4498	0.4802	0.5425	0.5565	0.4727	0.6796	1.0000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4.3 ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลักดัน (Push Factor) ซึ่งเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายใน ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้ง 6 ชุมชน ในภาคเหนือตอนบนพบว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4885) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4853) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4540) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4007)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4853) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4885) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4540) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3061)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotion) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.5058) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4774) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4459) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3592)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสถานภาพ (Status) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) มากที่สุด (0.4324) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4203) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.3682) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3239)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.4611) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3965) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.3390) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.2458)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านส่วนบุคคล (Personal) ความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.4498) รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4194) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3761) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.2829)

ตารางที่ 4.4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ (ชุมชนบ้านแม่กำปอง)

แม่กำปอง	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
x1	1.0000	0.6418	0.5443	0.6030	0.5138	0.3589	0.5065	0.5180	0.3431	0.4002
x2	0.6418	1.0000	0.6945	0.6750	0.5022	0.4053	0.4781	0.4830	0.3936	0.5017
x3	0.5443	0.6945	1.0000	0.5925	0.4771	0.3277	0.4419	0.4527	0.3605	0.3990
x4	0.6030	0.6750	0.5925	1.0000	0.5288	0.4075	0.5296	0.5004	0.4766	0.4895
x5	0.5138	0.5022	0.4771	0.5288	1.0000	0.4240	0.5201	0.4902	0.3665	0.3757
x6	0.3589	0.4053	0.3277	0.4075	0.4240	1.0000	0.4325	0.4161	0.6152	0.5388
x7	0.5065	0.4781	0.4419	0.5296	0.5201	0.4325	1.0000	0.6409	0.5814	0.5148
x8	0.5180	0.4830	0.4527	0.5004	0.4902	0.4161	0.6409	1.0000	0.5568	0.4785
x9	0.3431	0.3936	0.3605	0.4766	0.3665	0.6152	0.5814	0.5568	1.0000	0.6462
x10	0.4002	0.5017	0.3990	0.4895	0.3757	0.5388	0.5148	0.4785	0.6462	1.0000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4.4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลัก (Push Factor) ซึ่งเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายใน ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กำปอง พบว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.4075) รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.5022) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5138) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4771)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5296) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4053) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3589) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3277)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotion) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.5296) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5065) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4781) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4419)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสถานภาพ (Status) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) มากที่สุด (0.5180) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5004) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4830) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4527)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.4766) รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.3936) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3605) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3431)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านส่วนบุคคล (Personal) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4194) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4895) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4002) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3990)

ตารางที่ 4.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ (ชุมชนบ้านแม่ละนา)

แม่ละนา	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
x1	1.0000	0.3940	0.4122	0.5824	0.5790	0.4259	0.5527	0.5045	0.4560	0.2435
x2	0.3940	1.0000	0.5785	0.3928	0.2362	0.1649	0.5251	0.2254	0.2212	0.1987
x3	0.4122	0.5785	1.0000	0.2195	-0.0047	0.0883	0.1135	-0.0812	-0.1443	-0.1154
x4	0.5824	0.3928	0.2195	1.0000	0.5637	0.5651	0.5088	0.4100	0.5649	0.3772
x5	0.5790	0.2362	-0.0047	0.5637	1.0000	0.6357	0.5918	0.6729	0.6777	0.5711
x6	0.4259	0.1649	0.0883	0.5651	0.6357	1.0000	0.3608	0.4745	0.5936	0.5306
x7	0.5527	0.5251	0.1135	0.5088	0.5918	0.3608	1.0000	0.6150	0.6280	0.3837
x8	0.5045	0.2254	-0.0812	0.4100	0.6729	0.4745	0.6150	1.0000	0.8062	0.6485
x9	0.4560	0.2212	-0.1443	0.5649	0.6777	0.5936	0.6280	0.8062	1.0000	0.7782
x10	0.2435	0.1987	-0.1154	0.3772	0.5711	0.5306	0.3837	0.6485	0.7782	1.0000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลัก (Push Factor) ซึ่งเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายใน ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่ละนา พบว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5790) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5637) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.2362) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (-0.0047)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5651) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4259) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.1649) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.0883)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotion) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5527) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.5251) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5088) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.1135)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสถานภาพ (Status) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) มากที่สุด (0.5045) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4100) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.2254) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (-0.0812)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.5649) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4560) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.2212) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (-0.1443)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านส่วนบุคคล (Personal) ความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.3772) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.2435) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.1987) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (-0.1154)

ตารางที่ 4.6 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ (ชุมชนบ้านจำโป)

จำโป	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
x1	1.0000	0.4670	0.3766	0.5443	0.3277	0.1894	0.3998	0.3273	0.3235	0.3410
x2	0.4670	1.0000	0.7396	0.4430	0.2308	0.1601	0.1704	0.1632	0.1145	0.1928
x3	0.3766	0.7396	1.0000	0.5084	0.3949	0.1960	0.1471	0.2632	0.1969	0.1490
x4	0.5443	0.4430	0.5084	1.0000	0.4494	0.2797	0.4978	0.1979	0.4637	0.5763
x5	0.3277	0.2308	0.3949	0.4494	1.0000	0.2205	0.4699	0.4067	0.1949	0.3163
x6	0.1894	0.1601	0.1960	0.2797	0.2205	1.0000	0.2080	0.0049	0.5632	0.4233
x7	0.3998	0.1704	0.1471	0.4978	0.4699	0.2080	1.0000	0.4397	0.3717	0.5542
x8	0.3273	0.1632	0.2632	0.1979	0.4067	0.0049	0.4397	1.0000	0.3642	0.1856
x9	0.3235	0.1145	0.1969	0.4637	0.1949	0.5632	0.3717	0.3642	1.0000	0.5935
x10	0.3410	0.1928	0.1490	0.5763	0.3163	0.4233	0.5542	0.1856	0.5935	1.0000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4.6 ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลัก (Push Factor) ซึ่งเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายใน ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านจำโบ้ พบว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.2797) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3277) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5790) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.2308)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5651) มากที่สุด รองลงมาคือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.1960) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.1894) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.1601)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotion) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4978) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3998) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.1704) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.1471)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสถานภาพ (Status) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) มากที่สุด (0.3273) รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.2632) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.1979) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.1632)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) มากที่สุด (0.4637) รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3235) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.1969) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.1145)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านส่วนบุคคล (Personal) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) กิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5763) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3410) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.1987) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.1928)

ตารางที่ 4.7 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ (ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง)

แม่กลางหลวง	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
x1	1.0000	0.5992	0.3655	0.6512	0.3221	0.3756	0.4235	0.3201	0.5080	0.4499
x2	0.5992	1.0000	0.5564	0.5730	0.4774	0.3096	0.4896	0.3080	0.4563	0.4879
x3	0.3655	0.5564	1.0000	0.6124	0.4102	0.2996	0.4823	0.3600	0.2264	0.3408
x4	0.6512	0.5730	0.6124	1.0000	0.3469	0.3822	0.4654	0.3879	0.4375	0.4943
x5	0.3221	0.4774	0.4102	0.3469	1.0000	0.4298	0.6865	0.4829	0.5057	0.6323
x6	0.3756	0.3096	0.2996	0.3822	0.4298	1.0000	0.5859	0.5636	0.6097	0.5809
x7	0.4235	0.4896	0.4823	0.4654	0.6865	0.5859	1.0000	0.6784	0.6754	0.6737
x8	0.3201	0.3080	0.3600	0.3879	0.4829	0.5636	0.6784	1.0000	0.6371	0.4689
x9	0.5080	0.4563	0.2264	0.4375	0.5057	0.6097	0.6754	0.6371	1.0000	0.7240
x10	0.4499	0.4879	0.3408	0.4943	0.6323	0.5809	0.6737	0.4689	0.7240	1.0000

หมายเหตุ * มีนัยสัมพัทธ์ทางสถิติ 0.1 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4.7 ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลัก (Push Factor) ซึ่งเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายใน ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่กลางหลวง พบว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4774) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4102) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.3469) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3221)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.3822) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3756) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.3096) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.2996)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotion) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4896) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4823) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4654) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4235)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสถานภาพ (Status) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.1979) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3600) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3201) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.3080)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5080) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4563) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4375) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.2264)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านส่วนบุคคล (Personal) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4943) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4879) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4499) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3408)

ตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ (ชุมชนบ้านปง)

บ้านปง	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
x1	1.0000	0.5608	0.5667	0.6202	0.5897	0.4061	0.4506	0.4025	0.3736	0.3617
x2	0.5608	1.0000	0.7516	0.5524	0.5989	0.4593	0.4191	0.4786	0.4271	0.4620
x3	0.5667	0.7516	1.0000	0.6476	0.4615	0.4494	0.2892	0.4048	0.3568	0.3021
x4	0.6202	0.5524	0.6476	1.0000	0.5007	0.4020	0.5046	0.3903	0.3633	0.3403
x5	0.5897	0.5989	0.4615	0.5007	1.0000	0.4726	0.4910	0.5377	0.5464	0.4568
x6	0.4061	0.4593	0.4494	0.4020	0.4726	1.0000	0.5515	0.6833	0.6893	0.6105
x7	0.4506	0.4191	0.2892	0.5046	0.4910	0.5515	1.0000	0.5264	0.5763	0.6423
x8	0.4025	0.4786	0.4048	0.3903	0.5377	0.6833	0.5264	1.0000	0.7957	0.6626
x9	0.3736	0.4271	0.3568	0.3633	0.5464	0.6893	0.5763	0.7957	1.0000	0.7178
x10	0.3617	0.4620	0.3021	0.3403	0.4568	0.6105	0.6423	0.6626	0.7178	1.0000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลัก (Push Factor) ซึ่งเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายในที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านปง พบว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.5989) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5897) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5007) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4615)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4593) มากที่สุด รองลงมาคือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4494) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4061) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.4020)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotion) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5046) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4235) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4191) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.2892)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสถานภาพ (Status) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4786) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4048) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4025) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.3903)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4271) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3736) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.3633) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3568)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านส่วนบุคคล (Personal) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4620) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3617) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.3403) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3021)

ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ของปัจจัยจูงใจ (ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง)

ป่าเหมี้ยง	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
x1	1.0000	0.3506	0.3587	0.7349	0.5307	0.2285	0.4289	0.3204	0.4559	0.3402
x2	0.3506	1.0000	0.7129	0.3260	0.4549	0.4573	0.4688	0.2881	0.3014	0.5417
x3	0.3587	0.7129	1.0000	0.4554	0.5481	0.4386	0.4861	0.2409	0.3420	0.4729
x4	0.7349	0.3260	0.4554	1.0000	0.6988	0.1568	0.6330	0.5465	0.5483	0.3732
x5	0.5307	0.4549	0.5481	0.6988	1.0000	0.5068	0.6743	0.5280	0.7292	0.6422
x6	0.2285	0.4573	0.4386	0.1568	0.5068	1.0000	0.1938	0.0260	0.3792	0.6057
x7	0.4289	0.4688	0.4861	0.6330	0.6743	0.1938	1.0000	0.7085	0.6627	0.5789
x8	0.3204	0.2881	0.2409	0.5465	0.5280	0.0260	0.7085	1.0000	0.6141	0.2739
x9	0.4559	0.3014	0.3420	0.5483	0.7292	0.3792	0.6627	0.6141	1.0000	0.6338
x10	0.3402	0.5417	0.4729	0.3732	0.6422	0.6057	0.5789	0.2739	0.6338	1.0000

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์ของปัจจัยผลัก (Push Factor) ซึ่งเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายใน ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ซึ่งเป็นองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง จากการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง พบว่า

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านด้านสรีระหรือกายภาพ (Physical) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.6988) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.5481) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.5307) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4549)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านวัฒนธรรม (Cultural) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4573) มากที่สุด รองลงมาคือ ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4386) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.2285) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.1568)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านอารมณ์ความรู้สึก (Emotion) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.6330) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4861) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.4688) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4289)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านสถานภาพ (Status) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5465) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3204) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.2881) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.2409)

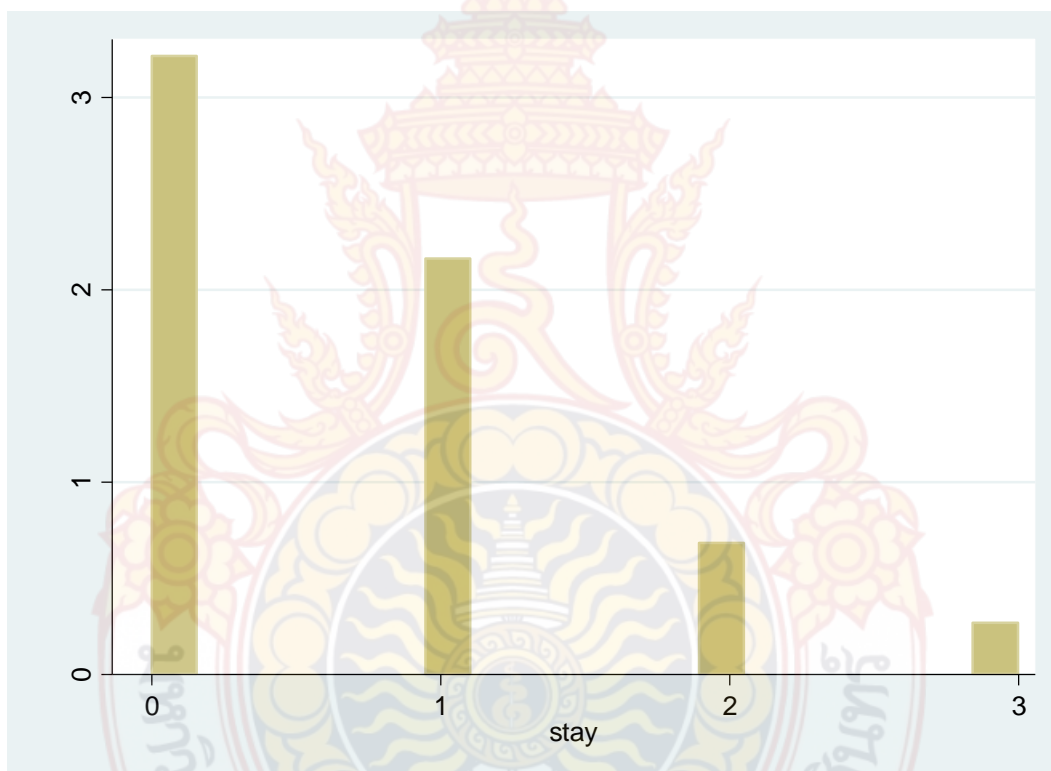
ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านความปรารถนาด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.5483) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.4559) ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.3420) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.3014)

ปัจจัยผลัก (Push Factor) ด้านส่วนบุคคล (Personal) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) (0.5417) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) (0.4729) ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities) (0.3732) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) (0.3402)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ระหว่าง เดือนมกราคม – เดือนธันวาคม 2560 จำนวน 398 คน จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้น ปัจจัยผลัก (Push Factor) กับปัจจัยดึง (Pull Factor) แล้วยังพบว่าข้อมูลการตัดสินใจท่องเที่ยวและการพักค้างคืนในชุมชนมีลักษณะการกระจายแบบปัวซองส์ (Poisson) สามารถแสดงข้อมูลการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวเป็นกราฟแท่งฮิสโตแกรม ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ฮิสโตแกรมแสดงการพักค้างคืนในชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ฮิสโตแกรมแสดงให้เห็นว่าข้อมูลการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยว 0 คือ ไม่พักค้างคืน ส่วน 1, 2 และ 3 นั้นมีการพักค้างคืน ตามลำดับ โดยรูปแบบการแจกแจงของข้อมูลมีลักษณะเบ้ขวา (Screw) ซึ่งข้อมูลมีการกระจายแบบปัวซองส์ (Poisson) และความถี่ของ 0 มีค่ามากที่สุด

ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย (Regression)

Variable	Linear	Poisson1	Poisson2	ZIP1	ZIP2
1Natural	0.3431	0.7170	0.7686 *	1.0874 *	1.3923 ***
2Amenities	0.7914 ***	1.4162 **	1.3801 ***	1.7855 ***	1.6348 ***
5Physical	-0.0128	0.1173	0.1738	0.3522	0.5936 *
7Emotion	0.1558	0.6773	1.0561 ***	0.4808	
8Status	0.0763	0.4951	0.1738	0.5833	0.5648 *
9Personal Development	0.4694 **	0.4633	0.7682 ***	0.5553	1.0038 ***
10Personal	0.2182	0.4743	0.2986	0.5123	
3Accessibility	1.1928 ***	1.9287 ***	1.9389 ***		
4Activities	0.3377	0.7063	0.8594 **		
6Cultural	0.3825 *	0.6144	0.2012		
Constant	-2.2342 ***	-6.5585 ***	-6.5841 ***	-4.5852 ***	-4.4630 ***
Inflate					
3Accessibility				-20.3894 ***	-26.0571 ***
4Activities				5.7196	6.2547 **
6Cultural				10.3162 **	7.8815 ***
Constant				23.4254 ***	25.2684 ***
N	398	398	398	398	398
Log-likelihood	-366.23	-329.56	-890.59	-317.72	-852.46
F-test	33.47 ***				
Chi2-test		213.25 ***	605.97 ***	55.62 ***	150.03 ***
GOF-test		629.09 ***			
Vuong-test				4.0950 ***	

* = 0.1, ** = 0.05, *** = 0.01

การวิเคราะห์การพักค้างคืนของนักท่องเที่ยวด้วยสมการถดถอย (ตารางที่ 4.10) พบว่า สมการถดถอยเชิงเส้นตรง ให้ผลการวิเคราะห์ไม่ดีกว่าที่ควรถึงแม้ค่า F-Test ($F = 33.47$, $p < 0.001$) จะดีก็ตาม สมการถดถอยปัวส์ของ 2 สมการย่อย คือ สมการถดถอยปัวส์ของที่ 1 ทำการวิเคราะห์โดยไม่ถ่วงน้ำหนัก ผลการวิเคราะห์ไม่ดีกว่าที่ควร แต่ค่า GOF-test ($GOF = 629.09$, $p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่าสมการถดถอยปัวส์ของสอดคล้องกับข้อมูลได้ดีกว่าสมการถดถอยเชิงเส้นตรง และสมการถดถอยปัวส์ของที่ 2 ($\chi^2 = 605.97$, $p < 0.001$) เมื่อนำมาถ่วงน้ำหนักก่อนทำการวิเคราะห์ ผลที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลดีกว่าปัวส์ของที่ 1 ($\chi^2 = 213.25$, $p < 0.001$) สมการถดถอยปัวส์ของที่มีศูนย์มาก กำหนดตัวแปรตาม 2 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 วิเคราะห์ว่านักท่องเที่ยวพักค้างคืนหรือไม่ จากปัจจัยการเข้าถึงกิจกรรม และวัฒนธรรม ทำให้รูปแบบการกระจายของข้อมูลเป็นแบบ Logistic และชั้นที่ 2 ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวเลือกพักค้างคืน

(1 - 3 คีน) ใช้ปัจจัยทั้งหมดทำการวิเคราะห์เป็น 2 สมการย่อย คือ สมการถดถอยปีวส์ของที่มีศูนย์มากที่สุดที่ 1 (ZIP1) ไม่ถ่วงน้ำหนัก ค่า Vuong-test (Vuong = 4.095, $p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่าสมการถดถอยปีวส์ของแบบศูนย์มากที่สุดคล้อยกับข้อมูลดีกว่าสมการถดถอยปีวส์ของ และสมการถดถอยปีวส์ของที่มีศูนย์มากที่สุดที่ 2 (ZIP2) นำมาถ่วงน้ำหนักก่อนทำการวิเคราะห์ให้ผลหรือสอดคล้องกับข้อมูลได้ดีกว่าทุกสมการ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวฐานชุมชน คือ ธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวก กายภาพ สถานภาพ และการพัฒนาตนเอง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพักค้างคืน คือ การเข้าถึงกิจกรรม และวัฒนธรรม

สมมติฐานการวิจัย

H_1 : ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีทิศทางที่เป็นบวก (ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ทัศนียภาพที่สวยงาม และแหล่งท่องเที่ยวสวยงามแปลกตา มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน)

H_2 : ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีทิศทางที่เป็นบวก (สิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ สถานที่พักค้างแรม และการให้บริการข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน)

H_3 : ปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงมีความสัมพันธ์ต่อการพักค้างคืนในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงมีความสัมพันธ์ต่อการพักค้างคืนในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีทิศทางที่เป็นลบ (การใช้เวลาในการเดินทางที่ยาวนาน และเข้าถึงทำได้ยาก มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจพักค้างคืนในชุมชน)

H_4 : ปัจจัยด้านกิจกรรมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจพักค้างคืนในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านกิจกรรม มีความสัมพันธ์ต่อการพักค้างคืนในชุมชนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีทิศทางที่เป็นบวก (กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมชมทัศนียภาพในชุมชน เดินป่าศึกษาเส้นทางในธรรมชาติ กิจกรรมชมทัศนียภาพ ณ จุดชมวิว มีความสัมพันธ์กับจำนวนวันในการพักค้างคืนในชุมชน)

H₅ : ปัจจัยด้านกายภาพมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านกายภาพ มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และมีทิศทางที่เป็นบวก (ต้องการพักผ่อนในสภาพแวดล้อมที่สบาย หลีกหนีจากสภาพแวดล้อมที่จำเจ ต้องการรักษาสุขภาพร่างกาย ต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน)

H₆ : ปัจจัยด้านความต้องการด้านวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจพักค้างคืนในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลทางด้านความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์ต่อการพักค้างคืนในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีทิศทางที่เป็นบวก (ชมวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แตกต่าง เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม และความต้องการเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของเจ้าบ้าน มีความสัมพันธ์กับจำนวนวันในการพักค้างคืนในชุมชน)

H₇ : ปัจจัยความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึกมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลทางด้านความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึก ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน (ต้องการความสบายใจ สัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก ต้องการความสงบปลอดภัย ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน)

H₈ : ปัจจัยด้านสถานภาพมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลทางด้านความต้องการด้านสถานภาพ มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และมีทิศทางที่เป็นบวก (ความต้องการด้านสถานภาพ เช่น ต้องการไปยังสถานที่ที่ยังไม่เคยไป ต้องการไปยังสถานที่คนส่วนใหญ่กล่าวถึง หรือไปยังสถานที่ได้รับการยอมรับมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในชุมชน)

H₉ : ปัจจัยด้านความต้องการในการพัฒนาตนเองมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลทางด้านความต้องการพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และมีทิศทางที่เป็นบวก (ต้องการแสวงหาความรู้ ต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวในชุมชน)

H_{10} : ปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ในชุมชน

ผลจากการศึกษา พบว่าปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคล ไม่มีนัยสัมคัญทางสถิติ ต่อการ
ตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน (ความต้องการในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว ความ
ต้องการในการแสวงหาและพบปะผู้คนในท้องถิ่น ความต้องการให้รางวัลแก่ตนเอง ไม่มีความสัมพันธ์
ต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย 2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี บทความวิชาการ และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอบทสรุปการวิจัย และการอภิปรายผลการวิจัยที่ได้ในมุมมองเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีตและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบัน รวมถึงข้อเสนอแนะแก่นักวิชาการ นักธุรกิจ และผู้ที่สนใจ เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการกำหนดนโยบายการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาครัฐ และชุมชน การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวหรือการศึกษาวิจัยในอนาคตโดยได้เรียงเรียงข้อมูลไว้ตามลำดับดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

5.1.2 สรุปผลการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

5.2 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน ผู้นำท่องเที่ยวในชุมชน ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ให้บริการที่พักรูปแบบต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการให้ข้อมูลเบื้องต้นและให้ออกาสนัดหมายเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่จริง จากผลการวิจัยสามารถสรุปการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

ผู้วิจัยได้นำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้ง 6 ชุมชน ตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 6 ชุมชนนั้น มีความเกี่ยวเนื่องกับที่ตั้งของชุมชน ที่มีธรรมชาติเป็นพื้นฐานที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพพื้นที่ ทำให้แต่ละพื้นที่มีธรรมชาติ ทัศนียภาพ การเดินทางที่เข้าถึงชุมชนได้แตกต่างกัน จึงทำให้แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนสามารถทำได้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เช่น กิจกรรมเดินป่า เทียวถ้ำ น้ำตก ชมทัศนียภาพ ทั้งนี้ชุมชนแต่ละชุมชนมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเนื่องจากสถานที่ตั้งและรวมถึงวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง รวมถึงแหล่งโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และความเชื่อ ทำให้ชุมชนสามารถที่จะนำสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ มาใช้การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติในท้องถิ่นของตน

2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ

กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 6 ชุมชนนั้น สอดแทรกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เช่น การศึกษาดูงานอาชีพ การเรียนรู้การทำเกษตรโครงการหลวงที่อยู่ในพื้นที่ของชุมชน การศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติจากกิจกรรมเดินป่า การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

3. องค์ประกอบด้านการจัดการ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้ง 6 ชุมชนนั้น มีการแนวทางในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนร่วมกันกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เกี่ยวกับกฎระเบียบของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กฎระเบียบของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การแสดงถึงความรับผิดชอบต่อการจัดการท่องเที่ยวที่รักษาความสมดุลต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม ในชุมชน เพื่อการจัดการที่ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ป้องกัน และกำจัดมลพิษ ด้วยการกำหนดแนวทางการร่วมกันของสมาชิกในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีขอบเขตเพื่อความยั่งยืน เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้ง 6 ชุมชนนั้น คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น เช่น การร่วมคิดริเริ่มในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ในชุมชนเพื่อสร้างกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวกระแสหลัก ร่วมกันวางแผน เพื่อใช้เป็นแนวในการปฏิบัติร่วมกัน เช่น กฎระเบียบของสมาชิกในชุมชน กฎระเบียบในการปฏิบัติเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งนี้ในการปฏิบัติตาม ก็ได้รับประโยชน์ มีการติดตาม และตรวจสอบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามระเบียบและแนวปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกันก็จะดำเนินการบังคับใช้โดยมีบทลงโทษตามข้อตกลง ชุมชนมีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการร่วมกันดูแล เพื่อรักษาทรัพยากรเนื่องจากทำให้เกิดประโยชน์ในชุมชนในระยะ เช่น เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวและสามารถบำรุงรักษาและพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

การพัฒนาโดยเอาชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Development) เช่นเดียวกับปิยะพงษ์ บุชบงก์ (2552, หน้า 84-111) ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางที่ให้ความสำคัญของชุมชนและท้องถิ่น (Community-Oriented Approach) และความเป็นชุมชนท้องถิ่น (Locality) ที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีบริบทของตนเองนั้นมีศักยภาพในการพัฒนาเนื่องจากได้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในบริบทของชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง ซึ่งทั้ง 6 ชุมชนได้นำเอาธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอกมากนัก เนื่องจากความสามารถเข้าถึงชุมชนนั้นมีความแตกต่างกันจึงต้องสนใจในบริบทของชุมชนของตนเอง เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพ บริบทของชุมชน และความต้องการชุมชนเองเป็นหลัก

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ทั้ง 6 ชุมชน มีองค์ประกอบในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครบทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ 1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ การท่องเที่ยวมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ 2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีและถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา 3. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม มีการจัดการท่องเที่ยวที่ดี ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ป้องกัน และกำจัดมลพิษ อีกทั้งควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม 4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนในท้องถิ่นร่วมคิด ร่วมวางแผน ปฏิบัติตาม ได้รับประโยชน์ ติดตาม ตรวจสอบ ร่วมบำรุงรักษาทรัพยากร อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่น เช่น การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ เป็นการร่วมมือจากระดับล่างไปจนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนซึ่งมีความสำคัญต่อแนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดความสมดุล โดยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดตามสถานที่ตั้งของชุมชน แสดงให้เห็นว่าทั้ง 6 ชุมชน มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานของชุมชนที่มีความแตกต่างกัน

สรุปผลการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 398 คน เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัดของภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6 ชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถามด้วยวิธีแบบบังเอิญในพื้นที่จริงและแบบสอบถามออนไลน์จากนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวในชุมชนระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม 2560 ดังนี้ 1. ชุมชนบ้านแม่กำปอง จำนวน 145 ราย 2. ชุมชนบ้านแม่กลางหลวง จำนวน 71 ราย 3. ชุมชนบ้านปาง จำนวน 50 ราย 4. ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง จำนวน 29 ราย 5. ชุมชนบ้านแม่ละนา จำนวน 50 ราย 6. ชุมชนบ้านจำโบ้ จำนวน 53 ราย รวมทั้งสิ้น 398 ราย โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (61%) สถานภาพโสด (66%) มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี (40%) วุฒิการศึกษาปริญญาตรี (48%) ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานเอกชน (31%) รายได้เฉลี่ยตั้งแต่ 30,001 บาทขึ้นไป (29%) ส่วนใหญ่ไม่เคยมาท่องเที่ยวในชุมชน (48%) บุคคลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจมาท่องเที่ยวในชุมชน คือ เพื่อน (43%) การวางแผนในการการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่จะวางแผนท่องเที่ยวเองโดยใช้รถส่วนตัว (77%) ส่วนใหญ่ตัดสินใจไม่ค้างแรมในชุมชน (37%) แต่หากตัดสินใจพักค้างแรมจะเลือกสถานที่พักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ (51%) ช่วงเวลาที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนมากที่สุดใน ระหว่างเดือน ตุลาคม-ธันวาคม (65%) มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการท่องเที่ยวในชุมชน โดยทั่วไปน้อยกว่า 5000 บาทต่อคน (62%)

ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วยสถิติเชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าความแปรปรวนของข้อมูล (t-test และ F-test) ผลการวิเคราะห์พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะกลุ่มตัวอย่างกับปัจจัยจูงใจด้านปัจจัยผลัก (Push Factor) และด้านปัจจัยดึง (Pull Factor) ที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นดังนี้

ลักษณะประชากรศาสตร์

1. เขตที่อยู่ปัจจุบันของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยความปรารถนาด้านสถานภาพ และความปรารถนาด้านส่วนบุคคล
2. สถานภาพของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านสถานภาพ และด้านการพัฒนาตนเอง
3. รายได้ที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านอารมณ์ความรู้สึก

พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยวในชุมชนที่แตกต่างกัน ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านสถานภาพ
5. บุคคลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านการพัฒนาตนเอง
6. การวางแผนในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านสถานภาพ และด้านการพัฒนาตนเอง
7. จำนวนคืนในการพักค้างแรมในชุมชนที่แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ
8. กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ ชมทัศนียภาพธรรมชาติ กิจกรรมสันตนาการ ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ซื้อสินค้าชุมชน รับประทานอาหารท้องถิ่น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญใน
 - กิจกรรมสันตนาการ ต่อปัจจัยด้านสถานภาพและการพัฒนาตนเอง
 - กิจกรรมศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนต่อปัจจัยด้านด้านวัฒนธรรม
 - กิจกรรมซื้อสินค้าชุมชน ต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก
9. ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่แตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ และด้านอารมณ์ความรู้สึก
10. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่แตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านวัฒนธรรม
11. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่แตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยด้านส่วนบุคคล
12. เหตุผลที่ทำให้อยากกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีกครั้งเพราะเหตุผล อยากสัมผัสธรรมชาติที่สวยงาม อยากทำกิจกรรมสันตนาการที่ชื่นชอบ ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ชุมชนมีการ

ต้อนรับที่อบอุ่น และชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในเหตุผลที่อยากกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีกครั้งเนื่องจาก

- อยากทำกิจกรรมที่ชื่นชอบ ต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านสถานภาพ และด้านส่วนบุคคล
- ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ต่อปัจจัยด้านส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบปัจจัย (Factor Analysis) ที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จากข้อคำถามที่เป็นตัวแปร 10 ตัวแปร พบว่า แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมานั้นสามารถใช้วัดค่าตัวแปรในแต่ละด้านได้ในระดับที่ดี

ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่มีค่าสัมประสิทธิ์ (Factor Loading) ค่าสัดส่วนของความแปรปรวนรวม (Variance) และค่า Cronbach' Alpha ของ 10 ปัจจัย ส่วนใหญ่มีค่ามากกว่า 0.70 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ที่เหมาะสมต้องไม่ต่ำกว่า 0.70 Hair et al. (2014, p. 151-231) จึงอาจกล่าวได้ว่าการทดสอบเพื่อยืนยันความสอดคล้องของตัวแปรของในแต่ละปัจจัยพิจารณาจากค่า Factor Loading และ %Total Variance ซึ่งค่า Factor Loading อยู่ในเกณฑ์ที่ดีส่วนค่า %Total Variance 60-70% โดยประมาณ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

ผลการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอย (Regression)

จากการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติ 3 วิธี 5 แบบจำลอง โดยแต่ละวิธีมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้ Hair et al. (2014, p. 151-231)

1. สมการถดถอยเชิงเส้นตรง (Linear Regression) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้การพักค้างคืนของนักท่องเที่ยวที่ 0, 1, 2 และ 3 คืน เป็นตัวแปรตาม โดยจะเห็นได้ว่าให้ผลการวิเคราะห์ไม่ตีเท่าที่ควร ถึงแม้ค่า F-Test จะออกมาดีก็ตาม

2. สมการถดถอยปัวส์ซอง (Poisson Regression) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้การพักค้างคืนของนักท่องเที่ยวที่ 0, 1, 2 และ 3 คืน เป็นตัวแปรตาม และได้ทำการวิเคราะห์เป็น 2 สมการย่อย คือ

2.1 สมการถดถอยปัวส์ซองที่ 1 (Poisson 1) ใช้ข้อมูลได้จาก 6 ชุมชน ทำการวิเคราะห์โดยไม่ถ่วงน้ำหนัก ซึ่งผลการวิเคราะห์ด้วยสมการนี้ไม่ตีเท่าที่ควร แต่ค่า GOF-test แสดงให้เห็นว่าสมการถดถอยปัวส์ซองนั้นสอดคล้องกับข้อมูลได้ดีกว่าสมการถดถอยเชิงเส้นตรง

2.2 สมการถดถอยปัวส์ซองที่ 2 (Poisson 2) ใช้ข้อมูลที่ได้จาก 6 ชุมชน นำมาถ่วงน้ำหนักก่อนทำการวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ด้วยสมการนี้ แสดงให้เห็นว่ามีผลที่สอดคล้องกับข้อมูลได้ดีกว่า Poisson 1

3. สมการถดถอยปัวส์ซองที่มีศูนย์มาก (Zero Inflated Poisson Regression: ZIP) ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตามไว้เป็น 2 ชั้น คือ ชั้นแรกจะวิเคราะห์ว่านักท่องเที่ยวจะพักค้างคืนหรือไม่ จาก 3 ปัจจัย คือ การเข้าถึง (Accessibility) กิจกรรม (Activities) และวัฒนธรรม (Cultural) ซึ่งจะทำให้รูปแบบการกระจายของข้อมูลเป็นแบบ Logistic และชั้นที่ 2 ถ้านักท่องเที่ยวพักค้างคืนจะพักกี่คืน (1-3 คืน) จะใช้ปัจจัยทั้งหมดในการวิเคราะห์ในขั้นนี้ และได้ทำการวิเคราะห์เป็น 2 สมการย่อย คือ

3.1 สมการถดถอยปัวส์ซองที่มีศูนย์มากที่สุดที่ 1 (ZIP 1) ใช้ข้อมูลที่เก็บมาได้จาก 6 ชุมชน ไม่ถ่วงน้ำหนักทำการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ ซึ่งค่า Vuong-test ที่แสดงชี้ให้เห็นว่าสมการถดถอยปัวส์ซองแบบศูนย์มากที่สุดนั้นสอดคล้องกับข้อมูลได้ดีกว่าสมการถดถอยปัวส์ซอง

3.2 สมการถดถอยปัวส์ซองที่มีศูนย์มากที่สุดที่ 2 (ZIP 2) ใช้ข้อมูลที่ได้จาก 6 ชุมชน นำมาถ่วงน้ำหนักก่อนทำการวิเคราะห์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ด้วยสมการนี้ ให้ผลหรือสอดคล้องกับข้อมูลได้ดีกว่าทุกวิธีหรือทุกสมการ

โดยสรุปจากผลการวิเคราะห์ด้วยสมการ ZIP 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนของนักท่องเที่ยว คือ ธรรมชาติ (Natural) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กายภาพ (Physical) สถานภาพ (Status) และการพัฒนาตนเอง (Personal Development) และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพักค้างคืน คือ การเข้าถึง (Accessibility) กิจกรรม (Activities) และวัฒนธรรม (Cultural)

อภิปรายผลการวิจัย

ภาพที่ 5.1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

การอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ดังนี้ (1) ความปรารถนาในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน (2) องค์ประกอบของชุมชนที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1. ความปรารถนาในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน

จากผลการศึกษาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าความปรารถนาในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมาจากความปรารถนาจากภายในที่จะเดินทางท่องเที่ยว ดังนี้

1.1 ด้านกายภาพ (Physical) มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เนื่องจากสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านกายภาพที่สำคัญต่อการพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความต้องการที่จะพักผ่อนและผ่อนคลาย Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมเดิม Cromton (1979, p. 408-424); Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการออกไปสัมผัสกับธรรมชาติ Oh et al. (1995, p. 123-137); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) มีความสำคัญเนื่องจากเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเป็นการชั่วคราว เช่น หากมีความต้องการอยากออกไปสัมผัสใกล้ชิดกับธรรมชาติ ก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นปัจจัยด้านกายภาพจะสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเลือกจุดหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1.2 สถานภาพ (Status) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เนื่องจากสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงสถานภาพ เช่น ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป หรือสถานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและกล่าวถึง Cromton (1979, p. 408-424); Dann (1981, p. 187-219) มีความสำคัญเนื่องจากเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเป็นการชั่วคราว เช่น หากชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นได้รับการกล่าวถึงก็จะมีอิทธิพลต่อการพฤติกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากการนักท่องเที่ยวมักแสวงหาโอกาสที่จะท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไปและจะเลือกจุดหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่ได้รับการกล่าวถึง

1.3 การพัฒนาตนเอง (Personal Development) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เนื่องจากสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านการพัฒนาตนเอง เช่น ความต้องการในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846) ความต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างและกิจกรรมที่สนใจ Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ซึ่งมีความสำคัญเนื่องจากเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยวและมีอิทธิพลต่อการพฤติกรรมการท่องเที่ยวเนื่องจากนักท่องเที่ยวนั้น

มักแสวงหาโอกาสไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง การเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจ เช่น กิจกรรมเดินป่าเส้นทางศึกษาวิถีชีวิตในชุมชนทำให้เลือกจุดหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1.4 วัฒนธรรม (Cultural) ความต้องการในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ที่เกี่ยวกับความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัย Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ปัจจัยเกี่ยวกับความต้องการเรียนรู้วัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นความปรารถนาที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความปรารถนาที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม อาชีพ ที่เฉพาะถิ่น เช่น วัฒนธรรมของชนเผ่าในชุมชน เป็นทรัพยากรที่มีเอกลักษณ์ กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต เมื่อเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้นปัจจัยด้านวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวและเลือกเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและพักค้างคืนในชุมชน

1.5 อารมณ์และความรู้สึก (Emotion) ปัจจัยด้านอารมณ์และความรู้สึกไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จากวรรณกรรมและงานวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านอารมณ์และความรู้สึกเป็นความปรารถนาจากภายในของนักท่องเที่ยวนั้นส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น อยากสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก ต้องการความสงบและปลอดภัย จึงเป็นส่วนหนึ่งของกรอบในการศึกษาวิจัยเนื่องจาก Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ได้กล่าวถึงปัจจัยผลหลักที่เป็นความปรารถนาจากภายในนักท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นการมุ่งที่จะชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และสัมผัสธรรมชาติเป็นหลัก (Fennell, 1999) ปัจจัยด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น อยากสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก, ความต้องการความสงบและปลอดภัยทั้งนี้กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในแหล่งธรรมชาติ กิจกรรมการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ การเดินศึกษาถ้ำในธรรมชาติ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ เป็นหลัก ดังนั้นปัจจัยด้านอารมณ์และความรู้สึก จึงไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1.6 ความต้องการส่วนบุคคล (Personal) ความต้องการส่วนบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย แต่จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคลเป็นความปรารถนาจากภายในของนักท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ต้องการใช้เวลาร่วมกับครอบครัวหรือคนรัก Yuan and McDonalds (1990, p. 42-44); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Klenosky (2002, p. 844-

846); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ต้องการที่จะเข้าสังคมและรวมตัวกัน, ต้องการแสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น, ต้องการให้รางวัลแก่ตนเอง Cromton (1979, p. 408-424); Pearce (1983, p. 16-20); Yuan and McDons (1990, p. 42-44) จึงเป็นส่วนหนึ่งของกรอบในการศึกษาวิจัยแต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมุ่งศึกษาเรียนรู้ ชื่นชม สัมผัสธรรมชาติเป็นหลัก Fennell (1999, p. 8) ดังนั้นการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว แสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น หรือให้รางวัลแก่ตนเองนั้นจึงมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ซึ่งไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

2. องค์ประกอบของชุมชนที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบของในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ดังนี้

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee (1996, p. 45-57); Klenosky (2002, p. 385-395); Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) กล่าวคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ความสมบูรณ์ในธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจึงควรมีการอนุรักษ์ทรัพยากรให้มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมุ่งที่จะศึกษาเรียนรู้ และสัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติเป็นหลัก และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติให้น้อยที่สุด ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงมีความปรารถนาที่จะได้อยู่ใกล้ชิด สัมผัสกับธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความสวยงาม หากทรัพยากรเสียหายหรือเสื่อมโทรมลงอาจส่งผลต่อพฤติกรรมไม่เลือกเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cromton (1979, p. 408-424); Pearce (1983, p. 16-20); Yuan and McDons (1990, p. 42-44); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee (1996, p. 45-57); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) กล่าวคือ สิ่งอำนวยความสะดวกมีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เช่น บริการร้านอาหาร บริการที่พักแรม บริการข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้ และการดูแลรักษาความปลอดภัย เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกิจกรรมโดยหลักนั้นเกี่ยวกับธรรมชาติ การอำนวยความสะดวกจึงมีความจำเป็น เช่น กิจกรรมท่องเที่ยวชมทัศนียภาพ ณ จุดชมพระอาทิตย์ยามเช้า, การเดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ อาจจำเป็นต้องใช้สิ่งอำนวยความสะดวก หรือพักค้างแรมในชุมชน เนื่องจากเป็น

กิจกรรมที่ต้องใช้เวลาอย่างมาก ดังนั้นการอำนวยความสะดวกโดยการจัดให้มีบริการตามความเหมาะสมจะสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวเลือกเป็นจุดหมายของท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

2.3 ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ที่ได้กล่าวถึงการให้บริการการเดินทางและการขนส่งที่สะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dann, 1977 (1981, p. 184-194); Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Yuan and McDonalds (1990, p. 42-44); Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); Magehee (1996, p. 45-57); Kim et al. (2005, p. 169-180) ความสามารถในการเข้าถึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวเนื่องจากการความสามารถในการเข้าถึงที่ยาก (ไกล/ใช้เวลานาน) การเดินทางและการขนส่งสามารถเข้าถึงชุมชนท่องเที่ยวตามความเหมาะสมจะเป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวและพักค้างคืนในชุมชน เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกล เข้าถึงยาก (ไกล/ใช้เวลานาน) นั้นมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในธรรมชาติ สอดคล้องกับความปรารถนาที่อยู่ภายในที่อยากเรียนรู้ สัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ดังนั้นความสามารถในการเข้าถึงจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวและเลือกจุดหมายการท่องเที่ยวในนิเวศและการพักค้างคืนในชุมชน

2.4 กิจกรรม (Activity) กิจกรรมท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับงานวิจัยดังนี้ คือกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์ Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16) กิจกรรมท่องเที่ยวมีความแปลกและมีความแตกต่าง Yuan and McDonalds (1990, p. 42-44); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395) กิจกรรมในการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวเนื่องจากสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจ หากชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ มีความแตกต่าง และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น กิจกรรมชมวิถีชีวิตอาชีพการทำเกษตรนาขั้นบันได กิจกรรมดูนกในธรรมชาติ กิจกรรมชมทัศนียภาพทะเลหมอก เทศกาลประจำปี กิจกรรมจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเดินทางท่องเที่ยวและเลือกเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวในนิเวศในชุมชนและการพักค้างคืนในชุมชน

3. พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ลักษณะประชากรศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยดังนี้

- ถิ่นที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ Dolnicar (2007, p. 289-295) พฤติกรรมการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันเกิดจากภูมิศาสตร์ พฤติกรรมสังคม ประชากรศาสตร์ ลักษณะส่วนบุคคล เนื่องจากมีความสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมของตลาดเป้าหมายที่เลือกเป็นตัวแทนของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- สถานภาพของนักท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยด้านความต้องการด้านสถานภาพ และด้านการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับ Phillips (2008, p. 201-211) ศึกษาปัจจัยในการตอบสนองต่อความคาดหวังของเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มนักกีฬาไต่คลื่น และกลุ่มนักท่องเที่ยวครอบครัว จึงเป็นเกณฑ์ในการอันดับความสำคัญของกลุ่มเพื่อกำหนดปัจจัยกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจท่องเที่ยว

- อาชีพ มีความสัมพันธ์ต่อทุกปัจจัย ได้แก่ ด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านการพัฒนาตนเอง และด้านส่วนบุคคล

- รายได้เฉลี่ยของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านอารมณ์ความรู้สึก

- จำนวนครั้งที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านสถานภาพ

- บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านความต้องการในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านสถานภาพ คือเพื่อน

- การวางแผนในการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านสถานภาพ และด้านการพัฒนาตนเอง

- จำนวนคืน ในการพักค้างคืนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล นำไปสร้างฮิสโตแกรมแสดงให้เห็นว่าข้อมูลการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยว 0 คือไม่พักค้างคืน ส่วน 1, 2 และ 3 นั้นมีการพักค้างคืน ตามลำดับ รูปแบบการแจกแจงของข้อมูลมีลักษณะเบ้ขวา (Screw) ซึ่งข้อมูลมีการกระจายแบบปัวซองส์ (Poisson) และมีความถี่ของ 0 มากที่สุด

- กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนที่ดึงดูดให้มาท่องเที่ยวในชุมชน คือ

- กิจกรรมสันทนาการ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสถานภาพและการพัฒนาตนเอง

- กิจกรรมศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความต้องการในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม

- กิจกรรมซื้อสินค้าชุมชน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านความต้องการในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ด้านวัฒนธรรม ด้านอารมณ์ความรู้สึก

- ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ และด้านอารมณ์ความรู้สึก

- ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านความต้องการส่วนบุคคล

- จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคล
- สาเหตุที่ทำให้อยากกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีกครั้งมีความสัมพันธ์กับเหตุผลที่อยากกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีกครั้งเนื่องจาก
 - อยากทำกิจกรรมที่ชื่นชอบมีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยด้านสรีระหรือกายภาพ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านสถานภาพ และปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ O'Leary and Deegan (2005, p. 421-432) การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย เกิดจากแรงผลักดันคือความปรารถนาจากภายในที่เกิดจากความต้องการเดินทางไปยังที่สถานที่ท่องเที่ยว (Dann, 1977, p. 184-194)
 - ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายมีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคล

การอธิบายในภาพรวมของการศึกษาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

แรงจูงใจในการท่องเที่ยว

แนวคิดเรื่องแรงจูงใจในการท่องเที่ยว (Travel Motivation) เริ่มต้นจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ ของมาสโลว์ซึ่งนักวิชาการและนักวิจัยนำมาใช้เพื่อศึกษาในบริบทของการท่องเที่ยวเพื่ออธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวนั้นเกิดแรงจูงใจและออกเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ แรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นเหมือนปัจจัยผลักดันกับปัจจัยดึง (Push and Pull Factor) ที่เป็นส่วนประสมของความปรารถนาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกัน

การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย O'Leary and Deegan (2005, p. 421-432) เกิดจากแรงผลักดัน คือความปรารถนาจากภายในที่เกิดจากความต้องการเดินทางไปยังที่สถานที่ท่องเที่ยว Dann (1977, p. 184-194) และแรงดึง คือองค์ประกอบของสถานที่ท่องเที่ยวที่เลือกเป็นจุดหมายปลายทาง แรงจูงใจจึงเป็นเครื่องชี้นำหลักถึงเหตุผลที่นักท่องเที่ยวได้กระทำเช่นนั้น Cromton (1979, p. 408-424) รูปแบบของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่แตกต่างเป็นผลมาจากแรงดึงและแรงผลักดัน (Chen, 2007, p. 349-364)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่อยู่ใกล้จุดหมายปลายทางท่องเที่ยว

จากแนวคิด การเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้กับจุดหมายปลายทางเป็นสิ่งที่กำหนดการตัดสินใจเลือกใช้บริการและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

Chaminuka et al. (2012, p. 168-176) วิเคราะห์ศักยภาพสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนชนบทที่อยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติ Kruger National Park ในแอฟริกาใต้ โดยใช้แหล่งกำเนิดและระดับรายได้โดยทำการทดลองทางเลือกโดยใช้แบบจำลอง Probit สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เกี่ยวกับความเต็มใจที่จะจ่าย MWTP 3 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในหมู่บ้าน ทัวร์ของหมู่บ้าน และตลาดงานฝีมือ พบว่าความไม่เต็มใจจ่ายในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกของที่พักในชุมชน แต่สนใจเกี่ยวกับทัวร์ของหมู่บ้าน ในทุกกลุ่มรายได้ และการเยี่ยมชมตลาดงานฝีมือของชุมชน นักท่องเที่ยวมีความเต็มใจที่จะจ่ายที่สูงกว่าที่ชุมชนเสนอ และงานวิจัยชี้ให้เห็นศักยภาพในการพัฒนาของการบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จำกัดอยู่ในหมู่บ้านที่อยู่ติดกับอุทยาน

แสดงให้เห็นว่าชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับจุดหมายในการเดินทางท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่เต็มใจที่จะจ่ายสำหรับการบริการที่ที่พักในชุมชน แต่ยินดีที่จะจ่ายเพื่อท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม ตลาดงานฝีมือของชุมชนมากกว่า

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่อยู่ไกลจุดหมายการท่องเที่ยว

จากแนวคิด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งศึกษาชื่นชมธรรมชาตินั้น การจัดการของชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทาง การเข้าถึงทำได้ยาก ใช้เวลาเดินทางนาน ส่วนใหญ่มักเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ กล่าวคือ ยังคงมีความเป็นชนบท ไม่มีความเจริญด้านวัตถุและสิ่งก่อสร้างที่หรูหราแต่มีการอำนวยความสะดวกสบายตามความเหมาะสม ดังเช่นการศึกษาวิจัยของ

Laverack and Thangphet (2009, p. 172-185) การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยอาศัยฐานชุมชนเป็นแกนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กันไป ส่งผลให้การจัดการการท่องเที่ยวในประเทศไทย ที่ใช้ฐานชุมชนเป็นแกนสามารถสร้างแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนเนื่องจากการจัดการและใช้ทรัพยากร เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน ที่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อชุมชน โดยมีการศึกษาขีดความสามารถของชุมชน ในภาคเหนือของประเทศไทย สองชุมชน คือ ชุมชนบ้านแม่กำปอง และชุมชนบ้าน บ้านลำหนองเปี้ย เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น พบว่า การวางแผนกลยุทธ์นั้นจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น การเพิ่มทักษะความรู้และความสามารถของชุมชน นำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากจุดหมายปลายทางจะต้องรักษาความเป็นธรรมชาติให้คงความอุดมสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ กิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่แตกต่าง คุ่มค่าต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงและการมีการให้บริการต่าง ๆ ที่จำเป็นตลอดการเดินทาง

จากการทบทวนวรรณกรรม จำแนกแรงผลักดัน (Push Factor) ที่เกิดจากความปรารถนาที่อยู่ภายในของนักท่องเที่ยว 3 กลุ่มที่แตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งกลุ่มได้ตามลักษณะความปรารถนาจาก

ภายใน **กลุ่มที่ 1** ต้องการชื่นชม ทักษะภาพของชุมชนท้องถิ่น **กลุ่มที่ 2** ศึกษาเรียนรู้ และ/หรือต้องการชื่นชมธรรมชาติ ทักษะภาพ เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน **กลุ่มที่ 3** ศึกษาเรียนรู้ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกของชุมชน

ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยผลักดัน (Push Factor) และจากการวิเคราะห์ข้อมูล จึงทำให้พบว่าพฤติกรรมการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนนั้นมี 3 รูปแบบ ดังนี้ คือ 1) เยี่ยมชมในชุมชน 2) เยี่ยมชมในชุมชนและ/หรือพักค้างคืนในชุมชน 3) เยี่ยมชมและพักค้างคืนในชุมชน ตามลำดับ แรงผลักดัน (Push Factor) เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินทาง ซึ่งเป็นความปรารถนาที่เกิดจากภายในที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวและการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทาง เช่น ความต้องการที่อยากหนีจากสิ่งแวดล้อมแบบเดิม ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ความต้องการพักผ่อนและผ่อนคลาย และความต้องการเห็นคุณค่าในตัวเอง Dann (1977, p. 184-194; 1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการที่จะผจญภัย และต้องการความตื่นเต้นและท้าทาย ความต้องการเข้าสู่สังคมและรวมตัวกัน Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331) และความต้องการที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตและธรรมชาติ Iso-Ahola (1982, p. 256-262) โดยปัจจัยผลักดัน (Push Factor) จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ดังนี้

1) กายภาพ (Physical) ลักษณะทางกายภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยด้านกายภาพที่สำคัญต่อการพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความต้องการที่จะพักผ่อนและผ่อนคลาย (Dann, 1981, p. p. 187-219; Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการหนีจากสภาพแวดล้อมเดิม Cromton (1979, p. 408-424); Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) ความต้องการออกไปสัมผัสกับธรรมชาติ Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 844-846)

2) สถานภาพ (Status) สถานภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงสถานภาพ เช่น ความต้องการในการแสวงหาโอกาส ไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป หรือสถานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและกล่าวถึง Cromton (1979, p. 408-424); Dann (1981, p. 187-219)

3) การพัฒนาตนเอง (Personal Development) การพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านการพัฒนาตนเอง เช่น ความต้องการในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846) ความต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างและกิจกรรมที่สนใจ Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 385-395)

4) วัฒนธรรม (Cultural) ปัจจัยด้านความต้องการในการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมสอดคล้องกับงานวิจัย Dann (1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Mannell and Iso-Ahola

(1987, p. 314-331); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 123-137); Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p. 45-56)

5) อารมณ์และความรู้สึก (Emotion) ปัจจัยด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น อยากสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติก ต้องการความรู้สึกความสงบ และปลอดภัย เป็นส่วนหนึ่งของกรอบในการศึกษาวิจัยเนื่องจากสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Mannell and Iso-Ahola (1987, p. 314-331); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky, (2002, p. 385-395); Yoon and Usal (2005, p. 385-395)

6) ความต้องการส่วนบุคคล (Personal) ปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคลเป็นความปรารถนาจากภายในของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ความต้องการใช้เวลาร่วมกับครอบครัวหรือคนรัก Yuan and McDonals (1990, p. 42-44); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Klenosky (2002, p. 123-137); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) ความต้องการที่จะเข้าสู่สังคมและรวมตัวกัน ความต้องการแสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น ความต้องการที่จะให้รางวัลแก่ตนเอง (Cromton, 1979, p. 408-424; Pearce, 1983, p. 16-20; Yuan and McDonals, 1990, p. 42-44)

ในขณะที่เดียวกันการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับปัจจัยดึง (Pull Factor) ของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ปัจจัยดึง (Pull Factor) จึงเป็นเหมือนจุดหมายปลายทางที่ดึงดูดให้ปัจจัยผลัก (Push Factor) ที่อยู่ภายในที่มีความปรารถนาเดินทางเพื่อท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเลือกจุดหมายปลายทาง ปัจจัยดึงจึงเป็นลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในท้องถิ่น Dann (1981, p. 187-219); Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); MaGehee et al. (1996, p. 45-57); Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16) กิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ การให้บริการและการอำนวยความสะดวกมีความผ่อนคลาย การให้บริการในการเดินทางและการขนส่ง Dann (1977, p. 184-194; 1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262) จากการทบทวนวรรณกรรมสามารถพบว่าปัจจัยดึงของจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee et al. (1996, p. 45-57); Klenosky (2002, p. 385-395); Kim et al. (2005, p. 169-180); Yoon and Usal (2005, p. 45-56) กล่าวคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ความสมบูรณ์ในธรรมชาติ

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cromton (1979, p. 10-16); Pearce (1983, p. 16-20); Yuan and McDonals (1990, 42-44); Usal and Jurowski (1994, p. 844-846); Oh et al. (1995, p. 123-137); Magehee (1996, p. 45-57); Yoon and Usal (2005,

p. 45-56) กล่าวคือ บริการร้านอาหาร บริการที่พักแรม บริการข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้ และการดูแลรักษาความปลอดภัย

3) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) ความสามารถในการเข้าถึง ที่ได้กล่าวถึงการให้บริการการเดินทางและการขนส่งที่สะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dann, 1977 (p. 184-194; 1981, p. 187-219); Iso-Ahola (1982, p. 256-262); Yuan and McDonals (1990, p. 42-44); Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16); Magehee (1996, p. 45-57); Kim et al. (2005, p. 169-180)

4) กิจกรรม (Activity) กิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับงานวิจัยดังนี้ กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความสร้างสรรค์ Fakeye and Crompton (1991, p. 10-16) กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความแปลกและมีความแตกต่าง Yuan and McDonals (1990, p. 42-44); Oh et al. (1995, p. 123-137); Klenosky (2002, p. 385-395)

ดังนั้นในการจัดการปัจจัยตั้งของชุมชนเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมคงจำเป็นต้องมีแนวปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันในชุมชน การกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบ การแบ่งงานตามความสมัครใจและความถนัด และการติดตามและการประเมินผลที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ทั้งนี้จะต้องมีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง และคำนึงถึงที่ตั้งของชุมชนนั้นอยู่ห่างจากสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวอย่างไร ทั้งนี้สอดคล้องกับการกำหนดกฎระเบียบร่วมกันและการมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ดังเช่นการศึกษาวิจัยของ Holden (2009, p. 373-389) เกี่ยวกับนโยบายสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความสมดุลให้กับสภาพแวดล้อมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และ Andereck and Nyaupane (2010, p. 254-257) ได้กล่าวถึง การใช้นโยบายการท่องเที่ยวของอุทยานในการแสวงหาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเครื่องมือที่ใช้ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในอุทยาน คือการปฏิเสศที่จะให้วีซ่าประจำปี และขั้นตอนที่ยุ่งยากในการขอวีซ่า การเก็บภาษีอัตราภาษีขั้นต่ำรายวันกับนักท่องเที่ยวและการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก ให้เพียงหนึ่งในสี่ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด และการศึกษาของ Li (2003, p. 247-261) เกี่ยวกับการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนนั้นขึ้นอยู่กับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การกำหนดตัวชี้วัด ค่าเตือนเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดชี้วัดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในธรรมชาติ ควรจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของรูปการสนับสนุนของรัฐ และการสร้างตัวชี้วัดในพื้นที่กรณีศึกษา Weaver (2005, p. 23-33) ได้เสนอแนะว่า มิติของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นอยู่กับระดับของผลการพัฒนาอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นไปที่วัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสถานที่ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งจากเดิมที่มุ่งเน้นแบบองค์รวมที่ครอบคลุมด้านกฎหมายและวิธีการที่เป็นที่ยอมรับของทั่วโลก Cernat (2011,

p. 1044-1056) ได้เสนอวิธีการแบบครบวงจรเพื่อประเมินการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยวขึ้นนั้น อยู่กับจำนวนปริมาณตัวชี้วัด และกรอบวิธีการที่นำเสนอ Benchmarking ในการประเมินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วย eSTBT (Sustainable Tourism Benchmarking Tool eSTBT) มีมาตรฐานความยั่งยืนของกิจกรรมการท่องเที่ยวในประเทศต่าง ๆ รูปแบบที่พัฒนาพิสูจน์ให้เห็นมิติ ด้านเศรษฐศาสตร์สังคม ระบบนิเวศโครงสร้างพื้นฐาน และตัวชี้วัด แสดงแผนภูมิ และการประเมินผลของ 3 ประเทศ ในเอเชีย พบว่า มีระดับที่คล้ายกันของกิจกรรมการท่องเที่ยว และอาจนำมาซึ่งแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยว และส่งผลต่างกันสำหรับสภาพแวดล้อมทางสังคม ระบบนิเวศของประเทศกำลังพัฒนา eSTBT เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบปัญหาในการท่องเที่ยวของประเทศ (Tsaur, 2005) ได้ทำการศึกษา การประเมินผลการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากมุมมองด้านการบูรณาการทรัพยากร ชุมชนและการท่องเที่ยว พบว่า ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม คือปัจจัยสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยว และได้ นำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการ 3 แนวทาง ดังนี้ 1. ควรให้ความสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ โดยการลดผลกระทบด้านลบที่ทำลายสิ่งแวดล้อม 2. สำหรับชุมชน และผู้อยู่อาศัย ควรให้ความสำคัญ กับการดูแลผู้อยู่อาศัย การดำเนินชีวิต เช่น การคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อม ในการอยู่อาศัยที่น่าอยู่ 3. สำหรับ นักท่องเที่ยว คือการทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุข ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ การบริหารจัดการ ที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาของ Laverack and Thangphet (2009, p. 172-185) เกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ร่วมกับ ชุมชนเพื่อในการสร้างความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบไปด้วย 1. การมีส่วนร่วม ของชุมชน 2. ผู้นำชุมชน 3. โครงสร้างองค์กรของชุมชน 4. การเคลื่อนย้ายทรัพยากรของชุมชน 5. การ เชื่อมโยงจากภายนอกชุมชน 6. การประเมินปัญหาของชุมชน 7. การบริหารจัดการโครงการของชุมชน 8. การประเมินผลภาวะวิกฤตที่มีต่อชุมชน 9. องค์กรภายนอกที่มีบทบาทต่อชุมชนโดยมีการศึกษา ชีตความสามารถของชุมชน ในภาคเหนือของประเทศไทย สองชุมชน คือ ชุมชนบ้านแม่กำปอง และ ชุมชนบ้าน บ้านถ้ำหนองเปี้ย เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น พบว่า การ วางแผนกลยุทธ์นั้นจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในท้องถิ่น การเพิ่มทักษะความรู้และความสามารถของชุมชน นำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ Asafu-Adjaye (2008, p. 1122-1130) พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเต็มใจที่จะจ่าย ประมาณ 27.07 - 62.64 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อการป้องกันและรักษาทรัพยากรชายฝั่งจากการคุกคามของมนุษย์ Phillips (2008, p. 201-211) ในการตอบสนองของปัจจัยของทรัพยากรชายหาดนั้น ควรได้รับการจัดอันดับ ความสำคัญของกลุ่มผู้ใช้อีก่อน เพื่อกำหนดปัจจัยกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจ ที่จะเยี่ยมชม และการ ป้องกันทรัพยากรที่เจาะจง ซึ่งกลุ่มผู้ใช้ต้องการวิธีที่ช่วยสนับสนุน การพัฒนากลยุทธ์ การจัดการอย่าง ยั่งยืนของชายหาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนสามารถสร้างสมดุลในการจัดการท่องเที่ยวและสมาชิกของชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมโดยไม่รบกวนระบบนิเวศของชุมชนดังนี้

1. การบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนโดย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว

1.2 การกำกับดูแลให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ และบังคับใช้กฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้คงสภาพ และสามารถใช้ได้ในระยะยาว

1.3 การรักษา สืบทอด วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ให้คงอยู่เพื่อใช้ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชน การสร้างสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดสนใจด้วยการกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถให้ประสบการณ์ ความรู้ และความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1.4 กำหนดแนวทางการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับกลไกการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การจัดการขยะ การรักษาความปลอดภัยในชุมชน การจัดภูมิทัศน์ในชุมชน การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความสอดคล้องด้านสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

2. การสร้างความร่วมมือและมีมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนให้สามารถเป็นองค์ประกอบของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ก่อให้เกิดรายได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและวิถีความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของชุมชน

3. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีที่ตั้งแตกต่างกัน เช่น ชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ห่างไกล เข้าถึงได้ยาก ใช้เวลาในการเดินทางนาน ควรจัดให้มีการให้บริการขนส่งที่ดี การจัดให้มีสถานที่พักผ่อน ร้านค้าชุมชน และบริการอาหาร ที่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเหมาะสม แต่หากชุมชนมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกล สามารถเข้าถึงได้ง่าย และใช้เวลาในการเดินทางไม่นาน ควรจัดให้มีการที่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเหมาะสม เช่น สถานที่จอดรถที่เพียงพอสำหรับการแวะพักระหว่างทางหรือการมาเพื่อเยี่ยมชม จัดให้มีบริการร้านอาหารและสินค้า ของที่ระลึกของชุมชนไว้รองรับสำหรับนักท่องเที่ยว การจัดเส้นทางในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อสัมผัสวิถีชีวิต อาชีพ การจัดแลนด์มาร์คของชุมชนเพื่อเป็นการสร้างการรับรู้และสร้างความประทับใจเมื่อนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสมาท่องเที่ยวในชุมชน

4. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในบริบทของผู้ให้บริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เนื่องจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้หมายถึงจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่ได้มาจากการที่นักท่องเที่ยวได้มาเยือนในชุมชนเท่านั้น แต่มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย การออกกฎระเบียบ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน สำหรับสมาชิกของชุมชน และสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเกี่ยวกับการกำกับติดตาม การบังคับใช้กฎระเบียบ เพื่อให้เกิดกลไกการดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยคำนึงถึงสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อสร้างสมดุลไปพร้อมกับคุณภาพชีวิตที่ดี

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาบริบทของชุมชน เพื่อสร้างความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนด้วยการส่งเสริมปัจจัยดึง (Pull Factor) ให้เป็นเหมือนแม่เหล็กดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยือนธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก ด้วยการรักษาให้คงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ การสร้างคุณค่าในการมาเยือนชุมชนด้วยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน การสร้างเข้าใจในบริบทชุมชนที่เป็นจุดหมายท่องเที่ยวรอง ต้องมีแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และจุดหมายปลายทางสถานที่ท่องเที่ยวหลักที่นักท่องเที่ยวนั้นมุ่งที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนนั้นได้เสนอทางเลือกในการแวะเที่ยวชม หรือเพื่อศึกษาหาความรู้ ทั้งนี้จำเป็นต้องศึกษาบริบทด้านความต้องการหรือความปรารถนาในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดเข้าใจต่อกลุ่มเป้าหมายที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ที่ดีและทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเมื่อมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้. (2548). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. เข้าถึงได้จาก: <http://www.forest.go.th/WEFCOM/Part2TAT.html>, 9 กุมภาพันธ์ 2560.
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ฉบับที่ 6. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้. (2538). แผนพัฒนาอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- จริยวัฒน์ โลหะพุนตระกูล. (2553). การพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน ด้วยการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสาร มฉก. วิชาการ, 14(27), 1-19.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2552). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- ชรินทร์พรรณ อะสีติรัตน์. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ฐิติ ฐิติจำเริญพร และคณะ. (2551). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ บริบทของนักท่องเที่ยว และชุมชน ระยะที่ 2. ม.ป.ท.
- ดร.รชนี เอมพันธ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. (2546). เอกสารประกอบการสอน วิชาการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- นวนลดา สงวนวงศ์ทอง. (2551). การประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศกำลังพัฒนา. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 4(2), 64-84.
- นิคม จารุมณี. (2544). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- นิตา ชัชกุล. (2550). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรมินทร์ อริเดช และคณะ. (2549). โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน จังหวัดเชียงราย กรณีเปรียบเทียบเชียงรายกับนครคุนหมิง. จุลสารการท่องเที่ยว, 21(4), 12.
- ปิยะพงษ์ บุขบงก์. (2552). นโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมบนฐานของทุนทางสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 7(2), 84-111.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปิยะพงษ์ บุชบงก์. (2552). ปัญหาธรรมาภิบาลในกระบวนการนโยบายสาธารณะในระดับชุมชนท้องถิ่น: สะท้อนผ่านปัญหาการมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติ. *วารสารสหศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 9(2), 28-57.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ไพฑูริย์ พงศะบุตร และวิลาสวงค์ พงศะบุตร. (2542). *คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ พงศะบุตร และวิลาสวงค์ พงศะบุตร. (2547). *คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2548). *โครงการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาบริเวณเหนือเขื่อนภูมิพลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ระพี ผลพานิชย์ และสมพจน์ วรรณช. (2561). ทุนกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ และทุนสังคม และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 58(3), 155-169.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2555). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมล จิโรจพันธุ์, ประชิต สกฤษณ์พัฒน์, และอุดม เขยกิจวงศ์. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- ศรีประภา ชัยวรวัฒน์. (2545). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- สถาบันการท่องเที่ยวในชุมชน. (2560). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. เข้าถึงได้จาก: <http://www.cbt-i.or.th>, 10 มกราคม 2560.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2539). *ทรัพยากรการท่องเที่ยว*. เข้าถึงได้จาก: <http://www.tistr.or.th/tistr2006/indexn.php?pages=home>, 9 กุมภาพันธ์ 2560.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สมชัย เบญจชัย. (2549). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่ 16 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- สฤษฎ์ แสงอรัญญา. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism)*. เข้าถึงได้จาก: http://www.dnp.go.th/NPO/html/Tour/Eco_Tour.html, 9 กุมภาพันธ์ 2560.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2546). *ความหมายการท่องเที่ยว*. เข้าถึงได้จาก: www.tourism.go.th, 9 กุมภาพันธ์ 2560.
- สุดาพร ชูตินธรานนท์. (2542). การท่องเที่ยวกับธุรกิจการบริหาร. *จูลสารการท่องเที่ยว*, 18(2), 39-53.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. (2546). *อุทยานแห่งชาติกับการอนุรักษ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- เสรี เวสชชบุษกร. (2538). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เกษตรศาสตร์.
- ห้องปฏิบัติการการประเมินวัฏจักรชีวิตศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2560). *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก: <http://www.thaicidatabase.net/index.php/menu-article/sustainable-development-goals-sdgs>, 9 กุมภาพันธ์ 2560.
- อุษาวดี พลพิพัฒน์. (2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย. *จูลสารการท่องเที่ยว*, 21(4), 38-48.
- Andereck, K. L. (1995). Environmental Consequences of Tourism: A Review of Recent Research. In McCool, S. F. *Linking Tourism, the Environment, and Sustainability*. Annual Meeting of the National Recreation and Park Association. General Technical Report No. INT-GTR-323, 77-81.
- Asafu-Adjaye, J. and Tapsuwan, S. (2008). A contingent valuation study of scuba diving benefits: Case study in MuKo Similan Marine National Park, Thailand. *Tourism Management*, 29, 1122-1130.
- Baloglu, S. and Uysal, M. (1996). Market segments of push and pull motivations: A canonical correlation approach. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 8(3), 32-38.
- Boo, E. (1991). Planning for ecotourism. *Parks*, 2(3), 4-8.
- Buckley, R. (1994). A framework for ecotourism. *Annals of Tourism Research*, 21(3), 661-665.
- Buckley, R. (1994). Research notes and report. *Annals of Tourism Research*, 21(3), 661-669.
- Cárdenas-Torres, N., Enríquez-Andrade, R. and Rodríguez-Dowdell, N. (2007). Community-based management through ecotourism in Bahia de los Angeles, Mexico. *Fisheries Research*, 84, 114-118.
- Ceballos-Lascurain, H. (1991). Tourism, ecotourism and protected areas. *Parks*, 2(3), 31-35.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Cernat, L. and Gourdon, J. (2012). Paths to success: Bench marking cross-country sustainable tourism. *Tourism Management*, 33, 1044-1056.
- Chaminuka, P., Groeneveld, R. A., Selomane, A. O., and Van Ierland, E. C. (2012). Tourist preferences for ecotourism in rural communities adjacent to Kruger National Park: A choice experiment approach. *Tourism Management*, 33, 168-176.
- Che, D. (2006). Developing ecotourism in first world, resource-dependent areas. *Geoforum*, 37, 212-226.
- Chen, J. K. L. and Baum T. (2007). Motivation Factors of ecotourists in ecolodge accommodation: The push and pull Factors. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 12(4), 349-364.
- Chen, L. J. and Chen, J. S. (2011). The motivations and expectations of international volunteer tourists: A case study of Chinese village traditions. *Tourism Management*, 32, 435-442.
- Chin, C.-H., Lo, M.-C., Songan, P., and Nair, V. (2014). Rural tourism destination competitiveness: a study on Annah Rais Longhouse Homestay, Sarawak. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 144, 35-44.
- Cohen, E. (1973). Nomads from affluence: notes on the phenomenon of drifter-tourism. *International Journal of Comparative Sociology*, 14(1-2), 89-103.
- Crompton, J. L. (1979). Motivation of pleasure vacations. *Annals of Tourism Research*, 6(4), 408-424.
- Dann, G. M. S. (1977). Anomie, ego-enhancement and tourism. *Annals of Tourism Research*, 4(4), 184-194.
- Dann, G. M. S. (1981). Tourist motivation-an appraisal. *Annals of Tourism Research*, 8(2), 187-219.
- Deery, M., Jago, L., and Fredline, L. (2012). Rethinking social impacts of tourism research: A new research agenda. *Tourism Management*, 33, 64-73
- Dolnicar, S. (2007). Management learning exercise and trainer's note for market segmentation in tourism. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 1(4), 289-295.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Dowling, R. K. (1995). *Regional ecotourism development plans: Theory and practice*. The Regional Symposium of the geography of sustainable tourism in Australia, New Zealand, South West Pacific and South-East Asia, Canberra.
- Fakaye, P. C., and Crompton, J. L. (1991). Image differences between prospective, first-time and repeat visitors to the lower Rio Grande valley. *Journal of Travel Research*, 30(2), 10-16.
- Fennell, D. A. (1999). *Ecotourism: An Introduction*. London: Routledge.
- Frapolli, E. G., Ayala-Orozco, B., Moheno, M. B., Espadas-Manrique, C., and Ramos-Fernández, G. (2007). Biodiversity conservation, traditional agriculture and ecotourism: Land cover/ land use change projections for a natural protected area in the northeastern Yucatan Peninsula, Mexico. *Landscape and Urban Planning*, 83, 137–153.
- Goeldner, C. R., and Richie, J. R. B. (2006). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. 10th (Ed.). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Gulinck, H., Vyverman, N., Van Bouchout, K., and Gobin, A. (2001). Landscape as framework for integrating local subsistence and ecotourism: A case study in Zimbabwe. *Landscape and Urban Planning*, 53, 173-182.
- Hair, Jr., J. F., William, C. B., Babin, B. J., and Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis*. 7th (Ed). Harlow: Peason Education Limited.
- Holden, A. (2009). The environmental-tourism nexus influence of market ethics. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 373–389.
- Hollway, J. C. (2002). *The Business of Tourism*. Harlow: Peason Education Limited.
- Hvenegaard, G. T., and Dearden, P. (1998). Ecotourism versus tourism in a Thai national park. *Annals of Tourism Research*, 25(3), 700-720.
- Iso-Ahola, S. E. (1982). Toward a social psychological theory of tourism motivation: A rejoinder. *Annals of Tourism Research*, 9, 256-262.
- Kim, K., Usal, M., and Sirgy, M. J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Tourism Management*, 36, 527-540.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Kim, S. S., Lee, C.-K., and Klenosky, D. B. (2003). The influence of push and pull Factors at Korean national parks. *Tourism Management*, 24, 169–180.
- Klenosky, D. B. (2002). The pull of tourism destinations: A means – end investigation. *Journal of Travel Research*, 40, 385-395.
- Kozak, M., and Baloglu, S. (2010). *Managing and Marketing Tourist Destinations*. New York: Routledge.
- Laverack, G., and Thangphet, S. (2009). Building community capacity for locally managed ecotourism in Northern Thailand. *Community Development Journal*, 44(2), 172-185.
- Li, Y. (2003). Heritage tourism: The contradictions between conservation and change. *Tourism and Hospitality Research*, 4 (3), 247-261.
- Liu, J. C., and Var, T. (1986). Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13(2), 193–214.
- Lo, M.C., Songan, P., Mohamad, A. A., and Yeo, A. W. (2013). Rural tourism and destination image: Community perception in tourism planning. *The Macrotheme Review*, 2(1), 102-118.
- Lomine, L. (2005). *Tourism in Augustan Society (44BC – AD69)*. In: Waldton, J. K. (Ed.). *Histories of Tourism: Representation, Identity and Conflict*. Clevedon: Channel View Publications, pp. 71-87.
- Mannell, R. C., and Iso-Ahola, S. E. (1987). Psychological nature of leisure and tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 14(3), 314-331.
- McGehee, N. G., Loker-Murphy, L., and Uysal, M. (1996). The Australian international pleasure travel market: Motivations from a Gendered perspective. *The Journal of Tourism Studies*, 7(1), 45-57.
- McIntosh, R. W., and Goeldner, C. R. (1984). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. USA: Northwestern University.
- Nyaupane, G. P., and Timothy, D. J. (2010). Power, regionalism and tourism policy in Bhutan. *Annals of Tourism Research*, 37(4), 969-988.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Oh, H. C., Uysal, M., and Weaver, P. A. (1995). Product bundles and market segments based on travel motivations: A canonical correlation approach. *Journal Hospitality Management*, 14(2), 123-137.
- O'Leary, S., and Deegan, J. (2005). Career progression of Irish tourism and hospitality management graduates. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17(5), 421-432.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ostrom, E. (2010). Analyzing collective action. *International Association of Agricultural Economists*, 41(1), 155-166.
- Pearce, P. L., and Caltabiano, M. (1983). Inferring travel motivation from traveler's experience. *Journal of Travel Research*, 21, 16-20.
- Perdue, R. R., Long, P. T., Allen, L. (1987). Rural resident tourism perceptions and attitudes *Annals of Tourism Research*, 14(3), 420-429.
- Perdue, R. R., Long, T. P., and Allen, L. (1987). Rural resident tourism perceptions and attitudes. *Annals of Tourism Research*, 17(4), 586-599.
- Phillips, J. (2008). Female sex tourism in Barbados: A postcolonial perspective. *Brown Journal of World Affairs*, 14(2), 201-211.
- Prentice, R. (1993). *Tourism and Heritage Attractions*. London: Routledge.
- Rowat, D., and Engelhardt, U. (2007). Seychelles: a case study of community involvement in the development of whale shark ecotourism and its socio-economic impact. *Fisheries Research*, 84(1), 109-113.
- Stronza, A., and Pêgas, F. (2008). Ecotourism and Conservation: Two Cases from Brazil and Peru. *Human Dimensions of Wildlife*, 13(4), 263-279.
- The Common Wealth Department of Tourism. (1994). *National Ecotourism Strategy*. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- The Ecotourism Society. (1991). *The Ecotourism Society: An Action Agenda*. Retrieved From: <http://www.ecotourism.org/>, February 9, 2017.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- The National Statistical Office (NSO) and the Tourism Authority of Thailand (TAT). (2011). *Executive Summary: The 2011 Survey on Travel Behavior of the Thais*. Retrieved From: http://web.nso.go.th/en/survey/data_survey/560212%20Travel%2011.pdf, February 9, 2017.
- Tolkach, D., Chon, K., and Xiao, H. (2015). Asia Pacific tourism trends: Is the future ours to see? *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21(10), 1-20.
- Tsaur, S. H., Lin, C. T., and Wu, C. S. (2005). Cultural differences of service quality and behavioral intention in tourist hotels. *Journal of Hospitality and Leisure Marketing*, 13(1), 41-63.
- United Nations Division for Sustainable Development. (1992). *United Nations Conference on Environment & Development: AGENDA 21*. Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992. Retrieved From: <http://www.un.org/esa/sustdev/agenda21.htm>, February 9, 2017.
- Usal, M., and Jurowski, C. (1994). Testing the push and pull Factors. *Annals of Tourism Research*, 21(4), 844-846.
- Wallace, G. N., and Pierce, S. M. (1996). An evaluation of ecotourism in Amazonas, Brazil. *Annals of Tourism Research*, 23, 843-873.
- Weaver, D. (2005). The distinctive dynamics of exurban tourism. *International Journal of Tourism Research*, 7(1), 23-33.
- Weaver, D. (2011). Can sustainable tourism survive climate change? *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1), 5-15.
- Weaver, D. B. (1999). Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 792-816.
- Weaver, V., and Lawton, L. (2001). Resident perceptions in the rural-urban fringe. *Annals of tourism research*, 28(2), 439-458.
- Western, D. (1993). *Defining ecotourism*. In Lindberg K. and Hawkins D. (Eds.). *Ecotourism: a Guide for Planners and Managers*. pp. 7-11. Vermont: North Bennington.
- Wight, P. A. (1997). Ecotourism accommodation spectrum: does supply match the demand?. *Tourism Management*, 18(4), 209-220.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- World Tourism Organization (UNWTO). (2018). *Projected international tourist arrivals worldwide from 1995 to 2030, by region (in millions)*. Retrieved From:<https://www.statista.com/statistics/209349/forecast-number-of-international-tourist-arrivals-worldwide-by-region/>, February 9, 2017.
- Yoon, Y., and Usal, M. (2005). An examination of the effects of motivation and satisfaction on destination loyalty: A structural model. *Tourism Management*, 26(1), 45-56.
- Yuan, S., and McDonals, C. (1990). Motivational determinates of international pleasure time. *Journal of Travel Research*, 29(1), 42-44.
- Zhang, G., Song, R., and Deqian, L. (Eds.). (2011). *Green Book of China's Tourism 2011: China's Tourism Development Analysis and Forecast*. Beijing: SSAP & COTRI.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

4. อายุ 1. น้อยกว่าหรือไม่เกิน 20 ปี
 2. 21 – 30 ปี
 3. 31 – 40 ปี
 4. 41 – 50 ปี
 5. 51 ปีขึ้นไป
5. วุฒิการศึกษา 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี
 2. ปริญญาตรี
 3. สูงกว่าปริญญาตรี 4. อื่นๆ.....
6. อาชีพ 1. นักเรียนนักศึกษา 2. พ่อบ้านแม่บ้าน 3. ธุรกิจส่วนตัว
 4. เกษตรกร 5. พนักงานเอกชน 6. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 7. อื่น ๆ โปรดระบุ.....
7. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
 1. น้อยกว่า หรือไม่เกิน 10,000 บาท
 2. 10,001 – 15,000 บาท
 3. 15,001 – 20,000 บาท
 4. 20,001 – 25,000 บาท
 5. 25,001 – 30,000 บาท
 6. ตั้งแต่ 30,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1. ท่านเคยมาท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้.....ก่อนหน้านี่กี่ครั้ง (ไม่รวมครั้งนี้)
 1. ไม่เคยมา 2. เคยมา 1 ครั้ง 3. เคยมา 2 ครั้ง 4. เคยมา 3 ครั้งขึ้นไป
2. ใครคือบุคคลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจในการเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวและทำกิจกรรมในชุมชน
 1. ครอบครัว 2. เพื่อน 3. เพื่อนร่วมงาน 4. แฟน/คนรัก
 5. อื่น ๆ โปรดระบุ.....
3. การวางแผนในการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยวิธี
 1. ซื้อ Package Tours (บริษัททัวร์) 2. วางแผนท่องเที่ยวเอง (โดยใช้รถส่วนตัว)
 3. วางแผนท่องเที่ยวเอง (โดยใช้รถประจำทาง) 4. อื่น ๆ.....

4. การเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนครั้งนี้ตั้งใจที่จะ
1. ไม่ค้างแรมในชุมชน (ข้ามไปตบ ข้อที่ 6) 2. ค้างแรมในชุมชน จำนวน 1 คืน
3. ค้างแรมในชุมชน จำนวน 2 คืน 4. ค้างแรมในชุมชน จำนวน 3 คืน
5. ค้างแรมในชุมชน มากกว่า 3 คืน
5. คุณเลือกสถานที่ที่จะพักค้างแรมอย่างไรในชุมชน
1. โฮมสเตย์ 2. บ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว 3. จุดกางเต็นท์พักแรมในชุมชน
4. อื่น ๆ.....
6. เรียงลำดับ กิจกรรมที่ต้องการทำมากที่สุดเมื่อมาท่องเที่ยวในชุมชนไปหากิจกรรมที่ต้องการทำน้อยที่สุด (โดยไม่ซ้ำกัน)
1. ชมทัศนียภาพธรรมชาติ
2. กิจกรรมสันทนาการ (เดินป่า, ดูนก, ชีจักรยาน, ส่องกล้องถ่ายภาพ, กางเต็นท์พักแรม)
3. ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน
4. ซื้อสินค้าชุมชน
5. รับประทานอาหารท้องถิ่น
7. ช่วงเวลาที่ท่านเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนคือ
1. มกราคม – มีนาคม
2. เมษายน – มิถุนายน
3. กรกฎาคม – กันยายน
4. ตุลาคม – ธันวาคม
8. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนครั้งนี้ (เฉลี่ยต่อ 1 คน)
1. น้อยกว่า หรือไม่เกิน 5,000 บาท/คน 2. 5,001- 10,000 บาท/คน
3. 10,001- 15,000 บาท/คน 4. มากกว่า 15,000 บาท/คน
9. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน
1. เดินทางมาคนเดียว 2. เดินทาง 2-3 คน
3. เดินทาง 4-5 คน 4. มากกว่า 6 คน ขึ้นไป

10. เรียงลำดับ เหตุผลที่มีความสำคัญมากที่สุด ไปหาน้อยสุด ที่ทำให้อยากกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีกครั้ง (โดยไม่ซ้ำกัน)

- 1. อยากสัมผัสใกล้ชิดธรรมชาติที่สวยงาม
- 2. อยากทำกิจกรรมสันทนาการที่ชื่นชอบ
- 3. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย
- 4. ชุมชนมีการต้อนรับที่อบอุ่น
- 5. ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ

ตอนที่ 3 มุมมองต่อการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

โปรดพิจารณามุมมองที่มีต่อการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวตามองค์ประกอบของปัจจัยทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ลำดับ	มุมมองต่อสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน	ระดับความสำคัญ				
		5	4	3	2	1
องค์ประกอบที่ 1 ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว (Attraction)						
1.	มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์					
2.	มีทัศนียภาพที่สวยงาม					
3.	มีแหล่งท่องเที่ยวในธรรมชาติที่สวยงามแปลกตา (ภูเขา/น้ำตก/ถ้ำ/ลำธาร)					
4.	สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์งดงาม					
5.	วัฒนธรรมประเพณีการต้อนรับที่อบอุ่น					
6.	วิถีชีวิตชุมชน					
องค์ประกอบที่ 2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)						
7.	มีจุดแวะพักชมวิว ระหว่างเดินทาง					
8.	มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอไว้บริการนักท่องเที่ยว					
9.	มีสถานที่พักผ่อน (บ้านพักนักท่องเที่ยว)					
10.	มีการให้บริการข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว					
องค์ประกอบที่ 3 ด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)						
11.	การเดินทางที่สะดวกใช้เวลาไม่นาน					

ลำดับ	มุมมองต่อสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน	ระดับความสำคัญ				
		5	4	3	2	1
12.	มีรถโดยสารสาธารณะสำหรับให้บริการ รับ-ส่ง จากตัวเมืองถึงชุมชน					
13.	ความสะดวกของพื้นผิวจราจรในการเดินทาง					
14.	ความปลอดภัยในการเดินทางเพื่อเข้าถึงชุมชน					
องค์ประกอบที่ 4 ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว (Activities)						
15.	ชมทัศนียภาพธรรมชาติในชุมชน					
16.	สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน					
17.	เดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ					
18.	ชมทัศนียภาพที่สวยงามแปลกตา ณ จุดชมวิว					
19.	พักค้างแรม (บ้านพักนักท่องเที่ยว)					
20.	พักค้างแรม (โฮมสเตย์)					
21.	พักค้างแรม (กางเต็นท์พักแรม)					
22.	เดินป่าเรียนรู้ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ					
23.	ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน					

ตอนที่ 4 ความปรารถนาในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

โปรดพิจารณาความเหมาะสมตามความปรารถนาในการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ลำดับ	ความปรารถนาในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน	ระดับความปรารถนา				
		5	4	3	2	1
24.	พักผ่อนหย่อนใจในสภาพแวดล้อมที่สบาย					
25.	หลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมจำเจ					
26.	เพื่อรักษาสุขภาพร่างกาย					
27.	ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ					
28.	ได้ชมวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แตกต่าง					
29.	ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม					
30.	เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของเจ้าบ้าน					

ลำดับ	ความปรารถนาในการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน	ระดับความปรารถนา				
		5	4	3	2	1
31.	ต้องการความสบายใจ					
32.	ต้องการสัมผัสบรรยากาศที่โรแมนติค					
33.	ต้องการความสงบปลอดภัย					
34.	ต้องการที่จะผจญภัย					
35.	ต้องการไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป					
36.	ต้องการไปสถานที่คนส่วนใหญ่กล่าวถึง					
37.	ต้องการไปยังสถานที่ที่ได้รับการยอมรับ					
38.	ต้องการแสวงหาความรู้					
39.	ต้องการได้รับประสบการณ์ที่แตกต่าง					
40.	ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจ					
41.	ต้องการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว					
42.	ต้องการแสวงหาพบปะผู้คนในท้องถิ่น					
43.	ต้องการให้รางวัลแก่ตนเอง					

*****ขอขอบขอบคุณสำหรับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณค่ะ *****

แบบสัมภาษณ์ผู้ให้บริการท่องเที่ยวในชุมชนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

เรื่อง การศึกษาจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

สัมภาษณ์.....

วันเวลา.....

สถานที่.....

1. สภาพแวดล้อมในภาพรวมของชุมชนมีลักษณะเป็นเช่นไร

.....

.....

.....

.....

2. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนนั้นมีนโยบายและการวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวคืออะไร

.....

.....

.....

.....

4. ชุมชนมีรูปแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ชุมชนมีแนวทางการปฏิบัติในการลดผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ชุมชนได้มีการค้นหาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และพิจารณาขีดความสามารถในการให้บริการและจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

7. ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

8. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

9. การท่องเที่ยวในชุมชนนั้นสมาชิกของชุมชนจะเป็นผู้ให้บริการนำเที่ยวโดยตรงหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

10. ชุมชนมีเครือข่ายและความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

*****ขอขอบคุณสำหรับข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย*****

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางศรินธร ไชยรัตน์
วัน เดือน ปีเกิด	24 สิงหาคม พ.ศ. 2516
สถานที่เกิด	จังหวัดยโสธร
ที่อยู่ปัจจุบัน	47/570 หมู่ 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2540	บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
พ.ศ. 2542	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ. 2543 - 2546	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

